

2/2005

cena 25,- Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu:

Bobr v Poodří

Bývalý cukrovar ve Studénce

Vrch Lapač u Hukovic

O počasí

Komunitní centrum Klášter Blahutovice

POODŘÍ - časopis obyvatel horní Odry

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64 62 78 70) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková,
Ing. Oldřich Usvald, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Výškovická 102, Ostrava, 700 30

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Jazyková úprava: Libuše Babaríková

Tisk: Baloušek s. r. o.

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR. Registrační číslo: MK ČR E 12812.

Vychází 4x ročně

Cena jednoho čísla: 25 Kč, předplatné: 100 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

VIII. ročník, č. 2/2005

Tištěno na recyklovaném papíře (vyjma obálky).

1. strana obálky: Bobr evropský (Foto Aleš Vorel)

Tato strana: Batolec duhový (Foto Jiří Šuhaj)

4. strana obálky: Torzo (Foto Petr Vlček)

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Kunín, Petřvald, Proskovice, Suchdol nad Odrou, Stará Ves nad Ondřejnicí a Městu Odry
- Firmě Mateiciuc a. s. z Oder
- Ministerstvu životního prostředí
- Svazku obcí Region Poodří
- ZO ČSOP Odry
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné

Obsah

Motýli Poodří (II. část) Tomáš Kuras	4	Exekuce na kunwaldském panství v r. 1724 Příspěvek k dějinám Moravských bratří (VII. část) Daniel Říčan	42
Přehled čapích hnízd v CHKO Poodří Iva Němečková	8	Festival Poodří Františka Lýska, II. ročník 2005 Eliška Krejčíčková	46
Čápi na Odersku Petr Lelek	9	Lašský bál v Proskovicích Květuše Lepilová	48
Výskyt bobra evropského (<i>Castor fiber</i>) v Poodří Jiří Šuhaj, Jiří Stolarczyk	11	Život s dětským zpěvem František Lýsek	48
Cukrovar ve Studénce Rudolf Hübscher ml.	17	Neříkejte, že nevíte, kde jsou Blahutovice? Karel Glogar	52
Vrch Lapač u Hukovic Marie Hrabovská	28	Turistická ubytovna Kotvice v Albrechticích Miloslav Čekan	53
Průběh počasí za posledních 131 let v Klimkovické pahorkatině Ladislav Rošlapil	33	Nová alej v Jeseníku nad Odrou Libor Macháč	54
Počasí v roce 2004 a zima 2004/2005 v jižní části Klimkovické pahorkatiny Ladislav Rošlapil	36	Vzpomínkové akce k 60. výročí konce II. světové války v Suchdole n. O. Petr Bartošík	55
Počasí a zajímavosti roku 2004 Dušan Židek	37	Nejmohutnější strom v CHKO Poodří odchází Miroslav Kosňovský	56
Paní Věra Cihlářová z Klokočůvku Petr Lelek	39	Činnost Regionu Poodří Oldřich Usvald	56
Jan Kozel in memoriam Jiří Šuhaj, Radim Jarošek	40	Nové knihy	61
		Zámek Kunín – Rok na zámku	

Vážení čtenáři,

v roce 2005 si připomínáme šedesát let od konce 2. světové války. Chtěli bychom tomuto významnému výročí věnovat tematické číslo 4/2005.

Byli bychom rádi, aby číslo bylo sestaveno ze vzpomínek na dny osvobození a rovněž by zde měl vyjít přehled pamětních desek a památníků, které připomínají české oběti z obcí v Poodří.

Dovoľte, abychom vás požádali o spolupráci na přípravě a s vaší pomocí přispěli k poznání válečných událostí, především průběhu osvobozovacích bojů a prvních poválečných dnů v Poodří. Uvítáme třeba jen drobné postřehy, ale také fotografie či písemnosti.

Pokud budete mít zájem se podělit o své zážitky nebo připomenout nějakou událost či osobu související s koncem války, prosím, obraťte se na adresu vydavatele (Společnost přátel Poodří, Výškovická 102, Ostrava, 700 30) nebo využijte elektronickou poštu (email: radim.jarosek@volny.cz).

Děkujeme za Vaši ochotu

- redakce -

Motýli Poodří II. – motýli lesů

Perletovec velký (Foto Jiří Šuhaj)

V předchozím díle jsme si představili poměrně pestré společenstvo motýlů luk (Poodří 3/2004). Ale nejenom louky patří k fenoménům CHKO Poodří. Také lesy údolní nivy Odry a lesy říční terasy Odry jsou pro oblast typické a v případě formování regionální fauny mají nezastupitelný význam.

Nebýt člověka, nebylo by lužních lesů

Lesy pooderské nivy patří z větší části do poměrně zvláštní skupiny lesů lužních. Výjimečné jsou jak složením rostoucích stromů (lípa, jilm, dub, jasan, vrba, olše apod.) tak svou historií. Lužní lesy vypadají na první pohled značně pralesovitě a navozují poněkud mylnou představu o původní divoké přírodě. Málokdo ovšem ví, že luhy, které známe např. z Poodří, Pomoraví nebo Polabí jsou vlastně jedny z nejmladších ekosystémů vůbec. A jak jinak, také ony vznikly přičiněním člověka (srovnej s loukami). Důkaz o vzniku luhů leží pod zemí. Základním předpokladem pro rozvoj luhů jsou dobře zvodnělé a živinami bohaté povodňové sedimenty (hlíny). Půdní profily v nivách řek dosahují zpravidla několika metrů povodňových sedimentů. Pod sedimenty ale většinou následuje velmi ostrý přechod v uniformní vrstvy štěrkopísků. Tato dramatická změna v sedimentační aktivitě řeky je přičítána na vrub člověku a datuje se do doby hradištní (tj. počátek letopočtu). S rozvojem osídlení a zemědělské činnosti dochází k odlesňování krajiny, vzniku povodní a ukládání splavenin ze středních a vyšších poloh do nížinných aluvií řek. Máme tedy dobrý důvod domnívat se, že lužní les (zejména tzv. tvrdý luh) vznikl vlastně jako vedlejší produkt kolonizace krajiny člověkem.

O tom, že jsou luhy relativně mladá stanoviště vypovídají i motýli lužních lesů. Obecně jsou totiž společenstva motýlů luhů poměrně chudá a prakticky chybějí druhy, které by byly vázány výhradně na lužní les. Důvody je možno hledat jednak ve zmíněném

stáří luhů, jednak v povodňových událostech. Stovky let jsou příliš krátkým časovým intervalem na to aby se vyseletovaly druhy s výhradní vazbou na lužní les. Navíc, pravidelné jarní (příp. letní) povodně spolehlivě ničí velký podíl přezimujících housenek a kukel v půdě. Přesto všechno se v Pooderských luzích vyskytuje několik druhů motýlů, které jsou obecně považované za vzácné anebo jsou jinak pozoruhodné.

Lužní les - svérázné stanoviště

Populární skupina denních motýlů není ve fauně lesních druhů prakticky zastoupena. Výjimkou nejsou ani lužní lesy. S pravými lesními druhy motýlů, kteří vyhledávají zástín pod korunami stromů se setkáme především v tropických deštných lesích. Ve střední Evropě mezi takové specialisty patří pouze dva druhy okáčů. Jeden z nich, okáč pýrový (*Pararge aegeria*), se vyskytuje jednotlivě také v Poodří. Jedná se pozoruhodný druh, jenž se stal objektem studia o chování motýlů. Okáč patří mezi výrazně teritoriální druhy. Samci obhajují teritoria v lesním podrostu. Teritoria jsou vymezena světelnými skvrnami. Ty se v průběhu dne neustále mění, a tak jsou samečci neustále nuceni hledat si skvrny nové. Samičkám, které takovým lesním podrostem volně prolétají, se příslušné stanoviště buď líbí, a potom si samečka vyberou za sexuálního partnera a po spáření zde kladou vajíčka, nebo nelíbí a letí dál. Ke konfliktům mezi okáči dochází v okamžiku, kdy na obhajované teritorium nepřiletí samička, ale jiný samec. Zajímavé je, že bez ohledu na velikost a jiné kvality soupeřících samců, vždy vítězí ten, který teritorium obsadil dříve. Právo prvního v obhajování teritoria hraje fundamentální roli při výběru sexuálního partnera. Jakmile ale sameček teritorium opustí (viz světelná skvrna zanikne, přesune se apod.) a začne si hledat místo nové, je pro změnu on tím, kdo je vypuzen z teritoria již obsazeného.

Mezi největší a nejhezčí denní motýly luhů patří batolci. Samci batolců se vyznačují kovově modrofialovými křídly, samičky tuto modř postrádají. V Poodří je rozšířen batolec červený (*Apatura ilia*). Přestože se jedná o atraktivního motýla, o jeho životě toho víme jen velmi málo. Housenky se vyvíjejí na listech topolů a vrb. Na podzim spřádají list v trubičkovitý útvar tzv. hibernákulum. To připřádají k větvičce stromu a přečkávají v něm zimu. Motýli se vyskytují jednotlivě od konce června do poloviny července. Samci v dopoledních hodinách slétají na vlhké lesní cesty, zatímco samičky tráví celý život vysoko v korunách stromů a patří tak mezi sběratelské rarity.

Z dalších denních motýlů Poodří, kteří jsou vázání na prostředí lesních okrajů a lesních cest je možno jmenovat některé perletovce, např. velkého, rezavě zbarveného perletovce stříbropáska (*Argynnis paphia*) a poněkud menšího perletovce velkého (*A. aglaja*),

nebo babočky jako b. osikovou (*Nymphalis antilopa*) a vzácnější b. jilmovou (*N. polychloros*).

Podstatně pestřejší je fauna motýlů nočních. K opravdovým raritám regionu patří výskyt drobné můrky jívoovové (*Nycteola degenæra*). Z území České republiky existuje doposud jen několik málo nálezů a to vesměs z lužních oblastí, mimo jiné také z Poodří, konkrétně z okolí Suchdola n./O. Kromě toho, že se housenky můrky vyvíjejí zpočátku koloniálně na křovitých vrbách a že dospělí motýli přezimují, nevíme o biologii druhu prakticky nic. Z dalších vzácnějších můrovitých se v pooderských luzích pravidelně vyskytuje blýskavka lužní (*Parastichtis ypsilon*) a polnice vrbová (*Agrochola lota*). Pozoruhodný je také poměrně hojný výskyt srpokřídlece olšového (*Drepana curvatula*). Motýli jsou fialově hnědí s protaženými předními křídly do tvaru srpu. Na severní Moravě se srpokřídlec olšový vyskytuje poměrně pravidelně, v ostatních částech republiky je ale velmi vzácný. Je tedy zařazen do Červené knihy ohrožených živočichů ČR. Housenky srpokřídlece se živí na listech olše a s dospělými motýly se proto setkáme nejspíše v podmáčených olšinách.

Na podobných stanovištích se vyskytuje poněkud atypicky vyhlížející přástevník ze skupiny lišejníkovců - lišejníkovce šedý (*Eilema griseola*). Housenky lišejníkovce se vyvíjejí na řasách a lišejnících, které rostou na kmenech stromů. V Poodří je lišejníkovce nacházen jednotlivě. Spolu s lišejníkovcem v podmáčených olšinách zpravidla najdeme i drobnou píďaličku zejkovanou (*Anticolix sparsata*). Vývoj housenek píďaličky probíhá na vrbině *Lysimachia vulgaris*, která podmáčené olšiny často doprovází. Společenstvo motýlů lužních lesů je přirozeně podstatně bohatší. Naprostou většinu ale představují druhy, které k luhům nemají vyhraněnou vazbu a vyskytují se také v jiných typech lesů.

Lesy říční terasy Odry

Nepoměrně bohatší je společenstvo nočních motýlů v lesích mimo vlastní nivu Odry, tj. na říční terase. Jednak zde nepůsobí fenomén záplav a jednak jsou tato lesní společenstva podstatně pestřejší. Podobná společenstva vegetace a na ní vázaných motýlů se nachází také na starých rybníčních hrázích. V porostní skladbě lesů říční terasy se významně uplatňuje dub, buk, lípa a habr. Tyto dřeviny hostí obecně nejvíce druhů bezobratlých, a tedy také motýlů. Pro tato stanoviště je mimo jiné příznačný výskyt teplomilných prvků, a to zejména na jižně exponovaných stráních s původní skladbou dřevin.

Z denních motýlů zde najdeme víceméně stejné druhy jako v luzích. Významně početnější je ale skupina motýlů nočních. Tyto druhy jsou obecně poměrně málo známé, přestože se mezi nimi nachází řada druhů velmi vzácných nebo pestře zbarvených. Mezi první jarní lesní druhy patří píďalky drsnokřídleci. Drsnokřídleci se líhnou za příznivých klimatických

podmínek již v únoru. Za významný je možno považovat hojný výskyt drsnokřídlece ovocného (*Lycia pomonaria*) a d. modřínového (*L. isabelle*). Oba druhy patří k poslům jara. Motýli se líhnou pravidelně, když v lesích ještě leží zbytky sněhu. Samičky jsou bezkřídle, samci létají záhy zvečera. Zatímco drsnokřídlec ovocný se vyvíjí na rozmanitých listnatých stromech a jednotlivě se vyskytuje na většině území, drsnokřídlec modřínový se vyvíjí výhradně na modřínu a doposud byl zaznamenán pouze v katastru Ostravy. Spolu s drsnokřídleci se postupně objevuje celá řada dalších jarních motýlů, z nichž nečastější jsou můry přímočarnice (jarnice). K hojným patří přímočarnice ovocná (*Orthosia gothica*), p. březnová (*O. incerta*), nebo p. menší (*O. cruda*), vzácně a lokálně se v Poodří vyskytuje i p. topolová (*O. populeti*).

Na přelomu jara a léta jsou v lesích hojní hřbetozubci a vztyčnořitky. Obě skupiny motýlů jsou mistry v napodobování suchých větviček a listů. Ve dne se v lesním porostu prakticky nedají najít a to i přesto, že některé druhy nejsou nijak vzácné. Poměrně dobře ale přilétají ke světlu. Hojně se v Poodří vyskytuje hřbetozubec březový (*Notodonta dromedarius*), h. olšový (*Ptilodon capucina*), h. břekový (*P. cucullina*). Naopak k vzácným hřbetozubcům patří h. Milhauserův (*Harpyia milhauseri*), h. plachý (*Peridea anceps*) a h. nepravý (*Gluphisia crenata*).

V dubnu a květnu se v Poodří vyskytuje také zástupce z čeledi martináčovitých - martináč habrový (*Saturnia pavonia*). Martináč patří mezi poměrně velké, zavalité druhy. V rozpětí křídel dosahuje 6 - 7 cm. Obývá křovinaté prohřáté stráně říční terasy. S dospělými motýly se v přírodě setkáme poměrně vzácně, a to i přesto, že samci létají prudkým klikatým letem ve dne. Spíše je možno najít housenky, které se vyvíjí pospolu v hnízdech. Křovinaté a prohřáté stráně s porosty dubu jsou místy, kde se vzácně vyskytuje velká mūra hnědopáska dubová (*Minucia lunaris*). V Poodří byla doposud nalezena v okolí Ostravy a u Oder. Za zmínku stojí jistě také některé druhy píďalek. Nápadným velkým druhem je bělavý zejkovce lesní (*Ourapteryx sambucaria*). Jedná se o jednu z největších a také nejkrásnějších píďalek v Evropě.

Píďalka podzimní (Foto Petr Kočárek)

Obývá teplé křovinaté stráně, místy i intravilány měst a obcí. Neméně atraktivní je také skupina píďalek zelenopláštníků. Jak název napovídá, základní barva křídel je smaragdově zelená. V kombinaci s další kresbou na křídlech jsou zelenopláštníci výborně maskováni a jako v případě hřbetozubců si jich v přírodě zpravidla nevšimneme. V Poodří je poměrně častý zelenopláštník březový (*Geometra papilionaria*), jedná se o velkou píďalku, která v rozpětí křídel dosahuje i přes 5 cm. Zelenopláštník březový obývá nejčastěji vlhčí lesy, křoviny podél potoků apod. Menším, ale podstatně vzácnějším je teplomilný zelenopláštník dubový (*Comibaena bajularia*). Housenky se živí listím dubů a jako jedny z mála si staví z kousků listů a kůry schránku, ve které jsou dokonale ukryty před predátory. Přestože zelené zbarvení nabízí motýlům výborný způsob maskování, je zelená barva na motýlích křídlech poměrně vzácná.

Vrcholné léto je obdobím, kdy se v lesích Poodří vyskytují naše největší můry – stužkonosky. Stužkonosky patří k populárním můrám, a to zejména díky stužkonosce modré (*Catocala fraxini*), již věnoval svou báseň Petr Bezruč. Stužkonoska modrá se v Poodří vyskytuje vzácně a většina nálezů pochází z jižní části CHKO. I přes svou značnou velikost v rozpětí křídel (i přes 10 cm!) uniká stužkonoska pozornosti. Přední křídla motýla dokonale maskují. Navíc je motýl poměrně plachý. Častěji se v Poodří setkáme se stužkonoskami s červenými zadními křídly, konkrétně se stužkonoskou olšovou (*Catocala nupta*) a s dubovou (*Catocala sponsa*). Na suchých křovinatých mezích s porostem trnky je častá stužkonoska švestková (*Catocala fulminea*). Jedna se o menší stužkonosku, která má zadní křídla sytě žlutá s černou kresbou. Přestože patří stužkonosky k našim největším a nejpestřejí zbarveným můrám, v přírodě je uvidíme jen zřídka. Poměrně často ale přilétají ke světlu nebo na ovocná vnaidla. Spolu se stužkonoskami na vnaidla vzácně přilétá také blýskavka černopásá (*Mormo maura*). Blýskavka obývá vlhčí stanoviště podél potoků a řek. Jako jedni z mála motýlů jsou blýskavky světloplaché. Přes den se ukrývají v dutinách, nebo v záhybech kůry stromů. Velkým překvapením byl nález teplomilné blýskavky dvouoké (*Dicycla oo*). Jedná se o velmi vzácný teplomilný prvek vázaný na doubravy.

Píďalka kopřivová (Foto Jiří Šuhaj)

Blýskavka dvouoká byla doposud nalezena pouze na říční terase u Výškovic. Nejbližší další lokality se nachází na jižní Moravě.

Také podzim patří mezi období, kdy se v lesích Poodří vyskytuje celá řada motýlů. Zejména se jedná o žlutavě až červenavě zbarvené můry – zlatokřídlece. Kresbou na křídlech zlatokřídleci poměrně dobře imitují žlutnoucí listy stromů. K hojným patří zlatokřídlec vrbový (*Xanthia ictertia*) nebo z. jívový (*X. togata*). V lesích říční terasy je poměrně hojný zlatokřídlec lípový (*X. aurago*). Vzácně se zde vyskytují i některé teplomilné druhy jako zlatokřídlec topolový (*X. ocellaris*) a z. jasanový (*Atethmia centrigo*). Spolu se zlatokřídleci na podzim hojně přilétá ke světlu skupina příbuzných můr – polnic. Nejčastěji se v Poodří setkáme s polnicí jívovou (*Agrochola circellaris*) a p. bukovou (*A. macilenta*). Oba druhy se vyskytují v celém regionu. Hojně přilétají ke světlu i na ovocná vnaidla. Podzim je obdobím, kdy se v přírodě můžeme setkat s bizarně vyhlížejícími píďalkami ze skupiny zejkovců. Zejkovci mají nápadně vykrojená (zejkovaná) křídla. Podobně jako u zlatokřídleců, se v základní kresbě zejkovců uplatňuje žlutá a hnědá barva, doplněná o různé tečky a klikaté pruhy. Výsledkem je opět dokonalá napodobenina suchého listu. Hojným, a v Poodří široce rozšířeným druhem, je zejkovec podzimní (*Enomos autumnaria*). Spolu s poněkud menším z. jasanovým (*E. fuscantaria*) se oba druhy vyskytují jak v lesích, tak v zahradách a parcích. Poněkud teplomilnější a vzácnější je z. lípový (*E. erosarius*) a spolu s ním se jednotlivě vyskytuje i podobný z. dubový (*E. quercinarius*). Poodří je také místem, kde se vyskytuje vzácný zejkovec olšový (*E.alniarius*). Zejkovec olšový obývá spíše luhy a podmáčené lesy. Housenky se vyvíjejí v olších, břízách a vrbách.

Dokonce i ještě na začátku zimy se v lesích Poodří vyskytují motýli. Velmi hojná je například píďalka podzimní (*Operophtera brumata*). Za vhodných podmínek se píďalka vyskytuje ještě v prosinci. Samičky píďalky podzimní jsou bezkřídle, zatímco samci mají křídla a mohou létat. Ve stejném období se vyskytuje také další hospodářský škůdce tmavoskvrnác zhoubný (*Erannis defoliaria*). Oba druhy mají podobný způsob vývoje, a tak patří mezi škůdce na listnatých stromech. Příležitostně škodí také v sadech na ovocnanech. Konečně do příbuznosti obou předchozích píďalek patří také tmavoskvrnác zlatavý (*Agriopsis aurantiaria*). Tento druh je poměrně vzácný a z hospodářského hlediska není významný. Také tento druh se vyznačuje tím, že okřídlení a schopní letu jsou pouze samečci. Je zajímavé, že s fenoménem bezkřídlosti u samic se setkáváme poměrně často právě u druhů, které se vyskytují na přelomu podzimu a zimy, resp. brzy na jaře a u druhů horských a severských. Zdá se, že existuje analogie v podmínkách obou typů prostředí. Není bez zajímavosti, že s motýly se můžeme setkat v obdobích oblev po celou zimu. Jedná se o přezimující druhy, které se líhnou zpravidla na podzim a po přezimování se rozmnožují.

Nejsou lesy jako lesy

Jak bylo uvedeno výše, lze v Poodří vyčlenit dva základní typy lesních porostů – lesy Pooderské nivy (tj. lužní les) a sušší lesy charakteru teplomilných doubrav na říční terase Odry. Jako velmi významné se v případě lesních porostů ukazuje nejen druhové zastoupení dřevin v lesích, ale také věková struktura lesa. Je zajímavé, že ekologické studie ze západní Evropy zcela jasně dokumentují význam stáří lesa pro bezobratlé. Poněkud paradoxně může vypadat, že mezi nejhroženější bezobratlé patří druhy vázané na lesy pralesního typu (se zastoupením starých odumírajících stromů) a stejně tak na tzv. ranně sukcesí stádia lesa (tj. mladý les charakteru spontánně zarůstajících pasek). Obě krajní věková stádia vývoje lesa, díky současné lesní hospodářské činnosti, v krajině většinou chybí. A zřetelně chybí také v Poodří.

Na mapách z druhé poloviny 19. století (2. rakousko-uherské vojenské mapování) je vidět, že v nedávné historii bylo v Poodří lesů významně méně než dnes. Rozsáhlejší lesní celky se nacházely pouze v okolí Ostravy (Polanský les, Blücherův les), u Studénky (Bažantula) a poblíž Suchdola n./O. (Suchdolský les). Ani na těchto místech se nedochovaly ve větší míře přestárlé stromy a padlé kmeny. Důvodů bude patrně více. Mimo již zmíněné produkční lesní hospodaření také zvýšený požadavek na kulatinu do dolů, jejíž spotřeba vrcholila na přelomu 19. a 20. století. Potřeba starých stromů a tlejících kmenů obrostlých dřevokaznými houbami je zřejmá především pro různé dřevní brouky (tzv. saproxylické druhy, vyvíjející se na odumřelém dřevní hmotě).

Také někteří motýli ale vyhledávají tato stanoviště. Zejména se jedná o populární moly, známé především díky molu šatnímu. Moli reprezentují pozoruhodnou čeleď motýlů, která u nás čítá přes 50 druhů. Vesměs se jedná o druhy, které se vyvíjí na organických zbytcích (kůže, chlupy, peří, houby, trouchnivé dřevo aj.). Nápadně se tak odlišují od naprosté většiny ostatních motýlů, jejichž housenky se živí listy rostlin. Hojněji jsou moli zastoupeni pouze v pralesích, kde se vyvíjejí na tlejícím dřevě a dřevokazných houbách. V Poodří bylo více druhů zaznamenáno pouze v přírodní rezervaci Kotvice. Dnešní lesní porost totiž vznikl v místě bývalého zámeckého parku v nedaleké Nové Horece. V PR Kotvice se tak dochovalo několik mohutných dubů, které jsou z entomologického hlediska mimořádně cenné. Hojně se zde vyskytují saprofágní a mykofágní moli jako *Tinea trinotella*, *Tinea semifulvella*, *Nemapogon cloacella*, *Monopis monachella* aj. Pravidelně jsou na Kotvici nacházeni také *Monopis waverella* a *M. laevigella*, jenž se vyvíjí v hnízdech ptáků (zřejmě v hnízdech místní kolonie volavek). Pouze zde byl v České republice nalezen velmi vzácný mol *Nemapogon falstriellus*. Všechny zmíněné druhy molů postrádají hospodářský význam, jsou ale cenné z biologického hlediska, protože indikují vysokou přírodní kvalitu území.

Stejně jako pralesní porosty v Poodří ve větší míře chybí mladé, spontánně zarůstající lesy a křoviny. Práce z počátku 20. století (např. Rudolf 1948), zaznamenávají výskyt několika mimořádně vzácných pídalek, které jsou na taková stanoviště vázané. Jinými slovy, ještě v nedávné historii se takové lesy v pooderské krajině musely nacházet. Důkazem může být historický výskyt některých velmi vzácných pídalek. Jmenovitě zejkovce osikového (*Epirranthis diversata*), který je vázán na osikové mlaziny. Na Moravě nebyl v posledních 20 - 30ti letech pozorován. V Čechách přežívá na poslední lokalitě v Polabí (možná trochu paradoxně pod vedením vysokého napětí, kde je pravidelně vysekávaný nálet stromů). Celoevropsky patří zejkovec ke kriticky ohroženým a vymírajícím motýlům. V Poodří byl zaznamenán v Polanském lese ještě před rokem 1945, opakovaně zde nebyl nalezen. Obdobně pídalička tmavoskvřinná (*Eupithecia irriguata*) a p. ovocná (*E. insignata*). Oba druhy jsou vázané na teplé rozvolněné doubravy. V současnosti jsou na území České republiky neznámé. Je tak zřejmé, že mladé lesy, výmladkové lesy a spontánně zarůstající paseky Poodří byly a dnes nejsou. Druhy striktně vázané na taková stanoviště zřejmě vymřely, jiné jako šípověnka jeřábová (*Acronicta strigosa*), stužkonoska úzkopasá (*Catocala promissa*) nebo hnědopáska dubová (*Minutia lunaris*) se v Poodří vyskytují stále. Jejich výskyt je ale lokální a vzácný.

Hospodářská činnost v lesích Poodří se tedy jeví jako zcela zásadní pro všechny lesní druhy. Dochované lesy mají většinou poměrně uniformní ráz a to jak co do zastoupení dřevin, tak věkové struktury porostů. Nejcennější prvky pralesních stanovišť a rozvolněných přirozeně zmlazujících lesů většinou chybí. Podle současných znalostí o fauně motýlů Poodří se ale ukazuje, že potenciál pro rozvoj ohrožených a vzácných lesních druhů v území stále existuje.

Tomáš Kuras

Zlatokřídlec jívový (Foto Jiří Šuhaj)

Čápi bílí

Přehled čapích hnízd v CHKO Poodří v roce 2004

Číslo	Obec	Lokalita
1	Albrechtičky	u Fojtova rybníka na okraji zástavby na sloupě el. vedení
2	Bartošovice	na budově základní školy
3	Bernartice nad Odrou	objekty zemědělského družstva
4		naproti obecnímu úřadu na komíně fy UAX
5	Hukovice	lípa poblíž kostela
6	Hladké Životice	u železniční trati Bohumín - Přerov
7		zemědělská usedlost v dolní části obce
8		sloup el. vedení u hlavní cesty z Nového Jičína v blízkosti železniční zastávky Hladké Životice místní nádraží
9		sloup el. vedení, levý břeh Husího potoka, u domu čp. 300 v dolní části obce
10		na sloupu el. vedení u hlavní silnice, poblíž katastrální hranice se Stachovicemi
11	Jeseník nad Odrou	komín knihovny
12		Dolní mlýn, na komíně
13	Jistebník	u železničního přejezdu na silnici do Košatky
14		strážní domek u železnice mezi rybníkem Podhorník a nádražím
15		rodinný dům uprostřed obce, na jasanu
16		sloup na železničním nádraží
17		u rybníků na horním konci obce, na suchém kmeni topolu
18	Košatka	za prodejnu potravin u restaurace Odra
19		na sloupu el. vedení u mostu přes Lubinu
20	Kunín	na sloupě el. vedení u Jičíanky v dolní části obce
21		na komíně zámku
22	Nová Horka	v přírodní rezervaci Kotvice, bývalá obora
23	Petřvaldík	sloup el. vedení u cesty na okraji obce ze směru od Košatky
24		na jasanu u Odry pod zástavbou
25	Polanka nad Odrou	ulice K pile (Dolní Polanka)
26		u prodejny Jednota (Dolní Polanka)
27		u KOVOTAKU (Horní Polanka, ulice Za Humny)
28		na sloupu el. vedení v blízkosti Velkého Polního rybníka
29	Pustějov	sloup el. vedení u železniční trati
30		v zemědělském družstvu Zemspol
31	Stará Bělá	na křižovatce U Matěje
32	Stará Ves nad Ondřejnicí	autobusová zastávka U Dubu (směr Brušperk)
33	Studénka	za ulicí Družstevní za objektem ZD Pustějov, na podložce u pole
34	Suchdol nad Odrou	na kulturním domě
35		na požární zbrojnici
36	Vražné	u drůbežárny v dolní části obce

Poznámka: v tabulce jsou uvedena i hnízda, která nebyla v roce 2004 obsazena

A ještě zpátky k roku 2003 – v roce 2003 hnízdilo v okrese Nový Jičín 46 párů čápů bílých, což je druhé místo v České republice (spolu s okresem Hodonín). Nejvíce jich bylo v okrese Břeclav (47 párů). (dle Zpravodaje *Ciconia ciconia* 2003, sestavil Bohumil Rejman, výsledky za rok 2004 nejsou doposud vyhodnoceny).

Zpracovala: Mgr. Iva Němečková, Správa CHKO Poodří

Čapí hnízdo v areálu Dolního mlýna u Jeseníku nad Odrou
(Foto Petr Lelek)

Čápi bílí na Odersku

Rád bych vás seznámil s čápy bílými na území Oderska. „Projedeme“ si pomyslně Odersko a seznámíme se s místy, kde hnízdí čápi bílí. Přitom si něco povíme o zajímavostech souvisejících se vznikem nebo stěhováním čápích hnízd.

Přehled lokalit, kde čápi v poslední době hnízdili nebo doposud hnízdí, začneme v samotných Odrách. V Odrách čápi bílí v posledních desetiletích hnízdili v lokalitě u železničního nádraží. Původně to bylo na komíně v dnes již zaniklém areálu skleníku za nádražím. Po zbourání komínu si k hnízdění vybrali průmyslový areál firmy Semperflex – Optimit. Zde původně hnízdili na neužívaném cihlovém komíně stolárny a před jeho demolicí jim ochránci přírody z Valašského Meziříčí v roce 2000 postavili v zelené ploše uvnitř továrny nový ocelový sloup s hnízdní podložkou. Zde čápi každoročně hnízdí a vyvádějí mladé. Občas se zde stává, že nezkušení mladí čápi, kteří ještě neumějí létat, slétnou na zem, ale ještě neumí vzlétnout. Opakovaně tak bylo nutno takto vypadlá mláďata vracet do hnízda. Čápi pobíhající po zpevněných plochách v areálu firmy by měli problém doučit se létat a přitom by komplikovali samotnou výrobu v Semperflexu.

Když se z Oder vydáme proti toku řeky Odry dalším lidským sídlem, kde na Odersku hnízdí čápi bílí, jsou Heřmánky. Zde však čápi nehnízdí dlouho. O každoroční úspěšné hnízdění se zasloužili oderští ochránci přírody (členové ZO ČSOP Odry ev. č. 70/13). Ti v roce 1994 (dne 15. března) na vyvýšeném místě na začátku obce nad silnicí od Jakubčovic n. O. a nad rodinným domem č. p. 252 postavili dřevěný sloup s dřevěnou hnízdní podložkou. Původně – v letech 1989 – 1994, stál tento sloup i s podložkou u rybníčku v nedalekém Klokočůvku. Zde však čápi o hnízdění nejevili zájem. V Heřmánkách však naopak čápi zahnízdili hned v prvním roce po postavení sloupu, hnízdí zde každoročně a pravidelně i vyvádějí mladé. Staří čápi loví velký hmyz, myšovitě hlodavce, žáby a další potravu na okolních pastvinách a loukách. Protože dřevěný sloup v roce 2004 dožil, bylo jej nutno nahradit novým. Díky finančního příspěvku Moravskoslezského kraje a nezištné materiální pomoci místních firem oderští ochránci přírody postavili novou dřevěnou šestibokou hnízdní podložku a na původním místě postavili nový sloup.

Další čápí hnízdo naleznete v místní části Oder – Klokočůvku, kde čápi původně hnízdili na cihlovém komínu dnes již zaniklé pekárny na domě č. p. 316. Poněvadž se pod tíhou narůstajícího čápího hnízda počalo zdívo komína rozpadat a hrozil tak pád komína i s hnízdem, vlastník domu byl nucen na počátku roku 1986 čápí hnízdo jeřábem odstranit a komín rozebrat. Aby Klokočůvek nepřišel o své čápy, rozhodli se ochránci přírody z Jakubčovic n. O. postavit čápům sloup s hnízdní podložkou na nevyužívaném

Čápi na hnízdní podložce v Heřmánkách

pozemku nad tímto domem. Ve dnech 12. – 18. března 1986 byla ze smrkové kulatiny vyrobena šestiboká hnízdní podložka o průměru 150 cm vyztužená po obvodu žebry. Tehdejší Severomoravské státní lesy nezištně poskytly asi 12 m dlouhý modřínový kmen jako budoucí sloup a pomohly rovněž technikou – nákladním autem s hydraulickou rukou. Během 21. a 22. března byl ručně vykopán základ pro sloup o rozměrech asi 170 x 70 cm a hloubce 190 cm. Dne 22. března byl dovezen modřínový kmen, který byl u paty odkorněn a natřen asfaltovým lakem. Tenčí konec byl rovně zařezán a byla na něj pomocí centrálního hřebu a šesti dřevěných vzpěr připevněna šestiboká hnízdní podložka. Před vztyčením sloupu byl z donesených větví vypleten základ hnízda. Úprava sloupu a připevnění hnízdní podložky se děly přímo na autu s hydraulickou rukou. Na závěr byl hydraulickou rukou vztyčen celý sloup s hnízdní podložkou do předem připraveného výkopu, pata sloupu zaházena kameny a výkopovou zeminou a až po ustavení sloupu ve svislé poloze bylo možno sloup ustavit ze sevření hydraulické ruky. Hned asi na třetí den po postavení sloupu se objevil první čáp, který se zde ochotně „zabydlel“.

I zde je hnízdo čápy bílými obsazeno každoročně, avšak ne vždy zde čápi úspěšně vyvedli mladé. Jak hnízdo mohutnělo a modřínový sloup kolonizoval dřevokazný hmyz a houby, bylo nutno počátkem roku 2003 přistoupit k jeho výměně za sloup nový. I zde podobně jako v Heřmánkách pomohl finančně Moravskoslezský kraj a materiálně dvě lesnické firmy. Nejvýše umístěným čápím hnízdem donedávna bylo hnízdo na sloupu v Luboměři. Zde v nadmořské výšce asi 550 m n. m. původně čápi hnízdili v zahradě domu č. p. 44 na dřevěném sloupu elektrického vedení nízkého napětí. Protože u elektrického vedení docházelo k častým poruchám vinou zkratů působených mohutným čápím místem a elektrika za deště ohrožovala i samotné čápy, bylo nutno v roce 1990 původní hnízdo odstranit. Proto oderští ochránci přírody v březnu roku 1990 postavili na stejné zahradě blíže silnice nový dřevěný sloup s hnízdní podložkou, kde několik let čápi i zahnízdili. Žel, v devadesátých letech došlo k posílení místních telefonních rozvodů

Dřevěný sloup s hnízdní podložkou v Klokočůvku

v Luboměři zřízením nových nadzemních kabelových vedení na sloupech poblíž čapího hnízda. Tím byl znesnadněn volný výlet z čapího hnízda a čápi tak toto hnízdo nadobro opustili. Případ luboměřského hnízdění čápů je příkladem toho, že jsou čápi citliví na změny v okolí svých hnízd.

Dvě poslední hnízda, kde dříve hnízdili čápi bílí, najdete v Jakubčovicích nad Odrou a ve Vražném. V Jakubčovicích n. O. se opakovaně čápi bílí snažili zahnízdit v bývalém areálu fy. ROMO na větracím komínu bývalé kalírny i na funkčním komínu kotelny. Proto jim oderští ochránci přírody za pomoci tehdejšího vedení provozu ROMO v roce 1988 postavili za novou obrobnu nový betonový sloup s hnízdní podložkou, kterou čápi s přestávkami k hnízdění využívají. Toto hnízdo však není nejšťastněji umístěno, protože jej začínají přerušovat okolní jehličnaté okrasné stromy, čápi musí k pastvinám přelétat přes silnici II. třídy pod nadzemním el. vedením vysokého napětí. V minulosti zde byl zaznamenán tragický střet čápa s autem. Druhý čáp musel mladé na hnízdě vychovat sám.

Ve Vražném hnízdili čápi bílí na dvojitěm betonovém sloupu na pravém břehu Vražanky nalevo od vjezdu do podniku živočišné výroby na dolním konci obce Vražné. Z neznámých příčin zde již delší dobu čápi nehnízdí.

Mimo tato čápi hnízda v současnosti nebo dříve užívaná se na Odersku ochránci přírody z Oder pokoušeli zřídit hnízdní podložky na jiných místech. Vůbec prvním amatérským pokusem o přilákání čápů bílých bylo připevnění dřevěné hnízdní podložky ve vrcholku lípy na okraji mokřadu „U Rumana“ mezi Jakubčovicemi n. O. a Heřmánkami v roce 1984. O tuto hnízdní podložku čápi neprojevili žádný zájem a lípa svými větvemi neužívanou hnízdní podložku přerostla. Druhým neúspěšným pokusem bylo připevnění dřevěné hnízdní podložky ve špičce koruny lípy v břehovém porostu zaniklého vodního náhonu u bývalé valchy v údolí řeky Odry nad Klokočůvkem

(na k. ú. Klokočov u Vítkova). Ani zde však čápi nezahnízdili. To může znamenat, že na Odersku podobně jako je tomu i v širším okolí, čápi bílí raději hnízdí na sloupech a komínech a stromům se vyhýbají.

Oderští ochránci přírody se snažili čápy bílé podobně jako v Heřmánkách nalákat na novou hnízdní podložku v Jakubčovicích n. O. zřízenou na okraji říční terasy u fotbalového stadionu na Sportovní ulici (nad rodinným domem č. p. 58). Tato podložka byla zřízena koncem devadesátých let díky finančnímu příspěvku tehdejšího referátu životního prostředí Okresního úřadu Nový Jičín. Z nám neznámých důvodů zde však čápi nikdy nezahnízdili a hnízdní podložku ani nikdy nenavštívili. Z toho vyplývá, že čápi bílí mají na hnízdní místa specifické požadavky a to, co by se líbilo lidem se čápům líbit nemusí. Proto je třeba chránit každé čapí hnízdo i za cenu přehodnocení využití okolního území nebo stavebních aktivit v okolí hnízd. Nebo dopadneme jako většina západoevropských vyspělých zemí, kde čápi bílí ve 20. století z krajiny téměř vymizeli. Čápi si naši péči a pozornost určitě zaslouží, a to i proto, že by neměl kdo nosit děti.

V některém z příštích čísel Poodří se k čápům vrátíme a popíšeme poznatky a zážitky ochránců přírody související se záchranou těchto pěkných ptáků.

Přehled čapích hnízd na Odersku v roce 2004

- 1 Odry, v areálu fy. Semperflex – Optimit na ocel. sloupu
- 2 Jakubčovice nad Odrou, v areálu bývalé fy. ROMO na betonovém sloupu
- 3 Heřmánky, na dřevěném sloupu s hnízdní podložkou na začátku obce
- 4 Odry–Klokočůvek, na dřevěném sloupu s hnízdní podložkou u č. p. 356
- 5 Luboměř, na dřevěném sloupu s hnízdní podložkou u č. p. 44

Pozn.: V Luboměři v roce 1994 nehnízdili a v Jakubčovicích n. O. se sice na hnízdě zdržovali, ale nevyvedli mladé.

Petr Lelek

Betonový sloup s hnízdní podložkou pro čápy v areálu bývalé firmy ROMO v Jakubčovicích n. O.

Výskyt bobra evropského (*Castor fiber*) v Poodří

Bobr evropský (*Castor fiber*) je největším evropským hlodavcem; je dlouhý 80 až 100 cm a jeho ocas měří 36 až 38 cm. Mladé a menší kusy váží 10 - 20 kg, velké kusy až 33 kg. Tak velcí bobři u nás žili i na Třeboňsku, odkud je záznam o bobru uloveném v roce 1720 a vážícím 60 liber, tj. asi 31 kg. Bobři žijí na řekách, potocích, jezerech a také na odstavených říčních ramenech. Břehy těchto vod musí mít husté pobřežní porosty topolů, vrb a osik, jejichž kůrou a větvemi se tito hlodavci převážně živí. Bobr je zvíře zavalité a zcela přizpůsobené životu ve vodě. Nozdry a uši jsou uzavíratelné, kožich vodotěsný. Mezi prsty zadních nohou je velká plovací blána. Hlavním orgánem pohybu ve vodě je mohutný, vodorovně zploštělý ocas, který je pokryt kožovitými šupinami. Pod kořenem ocasu jsou umístěny párové laločnaté žlázy zvané po staročesku „bobří stroj“. Mohou být velké jako slepičí, ale někdy i jako husí vejce. Žlázy vylučují hnědou, mazlavou a silně vonící hmotu, kterou si bobři značkují svůj revír. Kromě toho mají bobři ještě jeden pár hladkých přícasních žláz se šedavým obsahem. Obsah druhých žláz zřejmě slouží k péči o srst (Šafaří pers. comm.).

Bobři žijí v monogamii. Pár si v březích řek vyhrabává prostornou stavbu s komůrkou a několika východy, které ústí pod vodou. Hnízdo je stále udržováno v čistotě a suchu. Bobří říje nastává v březnu. V období od května do poloviny července vrhá samice dvě až čtyři mláďata, která vidí hned po narození. Matka je kojí asi 2 měsíce a pak je vodí na pastvu, nejdříve na jemnou trávu. V letním období se živí také rákosem a oddenky leknínů, na sousedících polích se přiživují na řepě, bramborech i kukuřičných klasech. Přes zimu bobři přecházejí na náhradní potravu – živí se kůrou stromů. Ve stojaté vodě si staví zvláštní hrad z větví, který zvenčí obloží bahnem a hlínou. Takový bobří hrad může mít základnu o velikosti až 20 - 30 čtverečních metrů a dosahovat výše až 2 metrů. Jeho vchod se nachází vždy pod vodou. Nory v březích jsou opatřeny průduchem, nad nímž bobři často nakupí větve – tzv. polohrady (Andreska & Andresková 1993).

V českých zemích se bobři loví od pravěku. Dokazují to archeologické nálezy bobřích lebek a kostí na mnoha sídlišťích pravěkého člověka, v našem regionu v jeskyni Šipka ve Štramberku (Maška 1884). Málokteré zvíře se ve středověké Evropě těšilo stejnému zájmu jako bobr. Poslové Přemysla Otakara II. nesli v roce 1253 babylónskému a egyptskému sultánovi mezi dary také bobří kožešiny (Čabart 1958). Z let 1145, 1195, 1228 a 1242 jsou zprávy o bobrovnicích zvaných castorii. Byli to nižší královští zřízení, podobně jako sokolníci a psáři. Měli na starost hájení, ochranu, lov a využití bobrů. Když bobrů ubylo, tato profese zanikla a loví je ponejvíce rybáři. Rybářský řád města Kolína z r. 1499 rybářům nařizoval: „A ktož by z našich rybářov v kdežkoliv v kterémkoliv

Dermoplastický preparát bobra evropského (Foto Jiří Šuhaj)

místě bobra zabil, vocas s nohama mají purkmistru a konšelom dáti.“ Zvěřinu si mohli rybáři ponechat. Urbář poděbradský z r. 1553 praví o bobrech toto: „Rybáři povini jsou, cožkoli od bobrů popadnou, každý ocas a nohy na zámek poděbradský přinéstí a platí se jim 1 groš, při dvou dává se jim k tomu konev piva.“ (Andreska & Andresková 1993). V záznamech Klareta a jeho družiny ve 14. století je mezi tehdejší stravou uvedena bobrovina (Flajšhaus 1928). Za lahůdku platil bobří ocas a nohy (Rodovský z Hustiřan 1591). Bobří sádlo se používalo jako lék na poranění. Bobři byli loveni hlavně pro cennou kožešinu, která je velmi kvalitní a byla velice drahá. Nejčastěji se z ní dělaly zimní čepice, Vilém z Rožmberka vlastnil bobří klobouk podšitý aksamitem (Bůžek & Hrdlička 1997). Nejžádanější však byl bobří stroj, tzv. castoreum, výměšek z říčních žláz, kterému se kdysi přisuzovala až zázračná léčivá moc. Tato substance vysušená na červenohnědý prášek se považovala v Evropě od pradávna za univerzální lék – panaceum (Wdowińscy 1974). Castoreum obsahuje (patrně jako důsledek konzumace vrb) kyselinu salicylovou, což je účinná látka v acylpyrinu a podobných léčivech. V olomoucké lékárně se kdysi prodávala jako lék Aqua hirundinaca – vlaštovková voda, která byla destilována z ptáků pomocí vody, vína a octa s přísadou routy a bobřího stroje (Škárková 1983). Castoreum se používalo jako přísada také v dalších léčích (Matthioli 1562). Podle úředního řádu apothekářského na Starém městě Pražském z roku 1592 stál 1 lot (16,06 g) bobřího stroje 5 grošů. Čerstvý samčí stroj váží necelých 250 g, samičí 170 g. V Německu se v roce 1852 platilo za jeden stroj 720 marek (Andreska & Andresková 1993).

Intenzivní pronásledování bobrů u nás probíhalo koncem 15. století a v první polovině 16. století, kdy nastal tzv. zlatý věk českého rybníkářství. Hubení bobrů a také vyder bývalo v oněch dobách poddaným přímo ukládáno. Nikdo nestál o to, aby se do rybníků nastěhovali bobři, kteří by mohli prohrabat rybníční

Ohryz bobra na topolu černém o tloušťce kmene přes 1 m, Vítkova (Foto Radim Jarošek)

hráze. Stávalo se to jen zřídka, protože bobři si na rybnících příliš nelibují. Kdyby šlo o běžné případy, jistě by se o tom zmínil ve své knize O rybnících Jan Skála z Doubravky a Hradiště (Dubravius 1547). Bohuslav Balbín znal bobry jen z řeky Orlice (Balbinus 1679). V druhé polovině 18. století byl bobr v Čechách vyhuben úplně. Přesné informace o tom nemáme - ulovený bobr se neuváděl mezi zvěř, protože to byl úlovek rybářský. Poslední záznam o ulovení bobra na Kolínsku je z roku 1645, z Nymburka z roku 1662, na Děčínsku se v letech 1608 - 1689 ulovilo 41 bobrů. Na Třeboňsku se ulovilo v letech 1616 - 1725 63 bobrů, na panství Jindřichův Hradec chybí bobři od roku 1791 (Andreska & Andresková 1993). Schmidt (1795) bobra do svého seznamu savců Čech již nezařadil. O prvním chovu bobrů zaznamenal zprávu archivář F. Teplý. Mniši pavláni z kláštera u Nové Bystřice postavili pro bobry rybník za vsí Žižpachem, snad je tam chovali jako postní jídlo. V roce 1773 byly u Českého Krumlova založeny tzv. bobrovny, umělý chov bobrů koupených v Polsku. V roce 1809 byla odchovaná zvířata vypuštěna do volné přírody na Třeboňsku. Bobři se tu rozmnožili a osídlili povodí okolních řek. Po proudu se ojedinele dostávali i na sever a v letech 1831 a 1863 byli loveni dokonce i v Praze. Pro velké škody na lesních porostech bylo však roku 1833 vydáno nařízení o jejich lovu.

Poslední bobr byl v Čechách chycen ve volné přírodě v roce 1876 a umělý chov zanikl v roce 1882 (Hošek 1989). Obdobně tomu bylo v ostatních evropských státech. Následkem neuváženého pronásledování se koncem 19. století zachovalo pouze pět nepatrných autochtonních populací. Jedna v jižním Norsku, další na dolní Rhôně, na Labi mezi Dessau a Magdeburkem a dvě v Rusku (Reichholf 1996). Přibližně o 100 let později začali lidé v Evropě vynakládat značné úsilí, aby bobry znovu vysadili do oblastí jejich dřívějšího výskytu. V posledních desetiletích byl bobr evropský vysazován v téměř všech evropských zemích kromě Řecka a Albánie.

O dřívějším výskytu bobrů na Moravě podal svědectví uppsalský arcibiskup Olaf Magnusson:

„... bobr objevuje se hojně v bažinách moravských a ještě severněji“ (Magnus 1555). Zmínil se o nich také historik Tomáš Jan Pešina z Čechorodu a na Obořišti (Pessina de Czechorod 1667). Bobři kdysi žili také v podhůří Jeseníků (Hošek 1966). Nejdéle se udrželi v lužních lesích u Olomouce, kde byl poslední kus uloven v roce 1730 (Hošek 1989). Podle některých autorů to byl poslední jedinec autochtonní české populace.

V polském Slezsku se bobři vyskytovali ještě ve druhé polovině 18. století. Börner (1781) se zmínil o úlovku v roce 1778. Podle Adamuse (1923) byli bobři v Horním Slezsku vyhubeni okolo roku 1787. Weigel (1806) bobra v seznamu slezských savců ještě uváděl, Gloger (1833) napsal, že byl vyhuben koncem 18. století. O přesném letopočtu vyhynutí bobrů v české části Slezska zprávy nemáme. Ve středověku se dařilo chovu bobrů na řece Opavě. Zeměpanství bobrovníci chovali bobry také na umělých stavech a v katastrálním území obce si postavili osadu, která odtud dostala svůj název Bobrovníky (Myška et al. 1995). Na Opavsku je také rybník Bobrov (Anděra 2004). Na naše území začali bobři znovu pronikat ze sousedních států od sedmdesátých let minulého století. Z Rakouska se bobři šířili na jižní Moravu, povodím řeky Kyjovky a Moravy pak postupovali stále více na sever (Netík 2002).

V severních Čechách pronikli bobři z Německa do okresu Ústí nad Labem proti proudu Labe, zjištěni byli také v jihozápadních Čechách (Pelikán 1989). Z Polska se rozšířili nejdříve na severní Slovensko, v 90. letech se objevili na Karvinsku, kde vznikla stálá populace bobrů na dolním toku říčky Stonávky nedaleko jejího ústí do Olzy (Koutecká et al. 1998). V roce 1991 byli v CHKO Litovelské Pomoraví vysazeni bobři původem ze severovýchodního Polska (Lehký 2002). V roce 1996 byli vysazeni také ve vojenském prostoru Libavá (Lelek 1999), v roce 1999 byl jeden kus pozorován v Klokočůvku (Šindlerová 1999).

V posledních letech další šíření bobrů ve Slezsku a na severní Moravě pokračuje. Okolo roku 1995 se objevil jeden bobr na Odře v Bohumíně. Krátce nato byl odchycen a vrácen polskému chovateli. V letech 1995 a 1996 se bobři vyskytovali na dolním toku

Zinní trus bobra obsahuje hrubší vlákna nestrávených částí kůry (Foto Jiří Šuhaj)

Otisk bobřích tlap v blátě (Foto Jiří Šuhaj)

Lučiny ve Slezské Ostravě, po povodni v roce 1997 však odtud zmizeli (Šuhaj et al. 2002). Od roku 2000 se bobři usídlili v Bohumíně natrvalo, jedná se zřejmě o potomky bobrů vysazených koncem 20. století v Polsku nedaleko našich hranic (Šuhaj 2002). Zdejší sedmikilometrový úsek řeky v navrhované přírodní památce Hraniční meandry Odry je nyní osídlen souvisle asi osmi rodinnými klany, které vytvořily zatím nejstabilnější populaci ve Slezsku. Bobři byli zjištěni také na dolním toku Olzy (Šuhaj nepubl.). Stále hustěji je osídlován také úsek Odry mezi Ostravou a Bohumínem, nálezy ohryzů jsou zde nacházeny v Ostravě–Koblově a také v bohumínských městských částech, Pudlově a Vrbici (Šuhaj & Stolarczyk v tisku). V posledních letech bobři osídlili také dolní tok řeky Opavy (Šafář 2002, Prymusová & Stolarczyk 2004, Koutecká 2004).

V roce 2004 a 2005 byly zjištěny známky pobytu také přímo v Ostravě na několika lokalitách na Odře a na Černém potoce (Stolarczyk nepubl.). Je tedy velmi pravděpodobné, že šíření bobrů od Bohumína proti proudu Odry bude pokračovat. V Ostravě–Koblově žijí bobři i v bezprostřední blízkosti stavby dálnice D47, tato stavba pro ně ohrožení zřejmě nepředstavuje. Nejnovější nálezy na území CHKO Poodří nasvědčují, že řeka Odra je významným biokoridorem i v místech, kde prochází ostravskou aglomerací. Přítomnost bobra byla zjištěna v úseku mezi Polankou nad Odrou a Jistebníkem (Šafář & Němečková 2003, Jarošek pers. comm.). Bobr žije také u Oder (Lehký 2002, Šafář 2002), zde jde zřejmě o důsledek reintrodukce na Libavě. Na severní Moravě bobři žijí především v povodí Moravy, v současné době je tok této řeky osídlen souvisle (Šafář 2002). Vyskytují se také místy na řece Bečvě, proti proudu nejvýše v Karolince na Vsetínsku (Patkoš 2003).

Výskyt bobra v nových oblastech vždy bezpečně prozradí ohryzy dřevin. Na menších větvích jsou okusy jednosměrné, silnější kmeny ohlodává dokola, takže na nepokácených stromech zůstávají typické ohryzy ve tvaru přesýpacích hodin. Bobři většinou kácejí kmeny do tloušťky 40 - 50 cm. V zimě žijí bobři částečně z tukových zásob a jen si trochu přilepšují

tenkými větvičkami ze zásobáren vytvořených pod vodou poblíž nory. V té době narazíme na březích řek často na hromádky klacíků s ohlodanou kůrou. Na jaře jsou dospělá zvířata i o několik kg lehčí než na podzim. Na bahnitých místech nalézáme stopy tlap. Přední šlápěj je dlouhá 5,0 - 6,0 cm a 4,0 - 5,0 cm široká, zadní šlápěj dosahuje délky 11,0 - 18,0 cm a šířky 10,0 - 11,5 cm (Dolejš 1984). Plovací blány jsou otištěny jen na měkkém podkladě. V písku jsou často vyznačeny vyhlazené rýhy po vlečení ocasu.

Na lokalitách se stálým výskytem bobrů nacházíme jimi vyšlapané chodníčky. V místech kolmých břehů bývají nápadné skluzy, po kterých bobři sjíždějí do vody. Na Odře v úseku mezi Ostravou a soutokem s Olzou jsme na písčitéch říčních terasách několikrát zjistili propadlé stropy nor. K pobytovým značkám bobrů patří také jejich charakteristický trus – pravidelně kulaté až oválné hrudky obsahující nestrávené zbytky celulózy. Je dlouhý 2,0 - 4,0 cm a má průměr kolem 2,0 cm. Trus odkládají bobři ve vodě, ale často je vyplavován na břeh. Z akustických projevů je nejznámější plácnutí ocasem o vodní hladinu, kterým bobři varují ostatní členy rodiny před nebezpečím. Bobři sice žijí převážně nočním životem, ale přes den se občas sluní nebo nosí novou vystýlku do hnízda. Pokud se ukryjeme a chováme se tiše, můžeme bobry pozorovat i ve dne. Tato setkání patří k neopakovatelným zážitkům.

S rostoucím počtem bobrů na našich řekách se stále častěji ozývají hlasy o jejich údajném přemnožení. Zvláště myslivci by bobra rádi zařadili opět mezi lovnou zvěř, aby se tak rozšířil počet druhů střílené zvěře. Na řece Labi a Moravě už došlo k prvním nelegálním odstřelům. O zbytečných obavách z poškozování rybníčních hrází jsme se již zmiňovali. Vyčíslitelné škody malého rozsahu vznikají na pobřežních porostech. Bobři jsou schopni obývat široké spektrum biotopů od veletoků po malé potoky v podhůří, kde dávají přednost listnatým dřevinám měkkého luhu – vrbám, topolu černému, osikám, olším apod. Na regulovaných úsecích toků přirozená pobřežní vegetace většinou chybí, bobři proto kácejí

Stopy bobra – srovnání s mobilním telefonem o délce 11,5 cm (Foto Jaromír Šuhaj)

pěstované dřeviny. Tyto úseky obývají bobří jen dočasně, ale slouží jim jako biokoridory. Zcela mimo realitu jsou úvahy a odchytch a přemísťování bobrů z chráněných krajinných oblastí. Tato území byla zřízena na účelem ochrany biodiverzity a bobr odjakživa nedílnou složkou naší přírody s pozitivními vlivy na obývané ekosystémy. V souvislosti s nedávnými katastrofálními záplavami jsme zaregistrovali také obavy ze stavitelské činnosti bobrů. K tomu je třeba poznamenat, že hrady či polohrady si bobr staví jen tehdy, když musí jít s obytnou komorou nad úroveň hladiny podzemní vody. Bobří hrad byl zdokumentován na Břeclavsku v široké říční nivě na polesí Soutok (Netík 2005). Ve Slezsku a na severovýchodní Moravě byla zjištěna stavba zatím v jediném případě – asi 150 cm vysoká hráz na Vítovce u Oder (Šafář 2002). Na Odře je koryto řeky zahloubené, proto si zdejší bobří vyhrabávají doupata výhradně v březích.

Bobr se tedy úspěšně vrací do naší přírody. Na Moravě je možno označit současný stav populace bobra evropského východního (*Castor fiber vistulanus*) za uspokojivý a stupeň jejího ohrožení není vysoký, na rozdíl od stále nepočtené populace „labského“ bobra *Castor fiber albicus* (Koubek at al. 2005). K rychlému návratu na vhodné lokality došlo díky zařazení bobra evropského do kategorie kriticky ohrožených druhů podle zákona č. 114/1992 Sb. V přírodě totiž nemá bobr kromě vlka žádného dalšího predátora. Největším nebezpečím pro bobry zůstává doprava, hlavně silniční, která je zatím nejčastější zjištěnou příčinou úhynu. Ohrožení představuje ale kupodivu i železniční doprava, protože minimálně 3 nebo 4 bobří již byli přejetí vlakem (Šafář pers. comm.).

V současnosti je zpracováván management populace bobra. Celé naše území bude rozděleno na zóny s rozdílným stupněm ochrany a současně bude vymezeno území, na němž bude osídlení bobry nežádoucí. Vzhledem k nutnosti upřesňování genetické struktury populací bude MŽP v takových oblastech preferovat před odstřelem odchyt k vědeckým účelům. Speciálně pouze pro ochranu bobra evropského byla u nás vyhlášena jediná lokalita, na dalších šesti lokalitách bude bobr chráněn společně s dalšími druhy. Bohužel ani jedna z těchto evropsky významných

Na písčinatech bývá ve stopní dráze bobra zřetelná rýha od ocasu (Foto Jiří Šuhaj)

Bobří skluz na kolmém břehu (Foto Jiří Šuhaj)

lokalit neleží na území Moravskoslezského kraje. Na většině území republiky nebude ochrana druhu na tak přísné úrovni, aby byl znemožněn rozvoj intravilánů měst a obcí a běžná údržba zemědělských a lesních pozemků. Při předcházení škodám je vhodné přednostně využívat preventivní opatření, např. instalace elektrického ohradníku, drenáž hrází apod. Posledním nástrojem, jenž má potenciálně snižovat nepříznivé dopady existence zdravé populace bobra na naše území, je zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. V něm je bobr evropský uveden, takže v odůvodněných případech je možné za prokázané škody na lesních porostech uplatňovat finanční náhrady (Vorel 2005).

Za poskytnutou pomoc a cenné údaje vděčíme Ing. H. Deckerové (Ostrava), Ing. R. Jaroškovi (AOPK v Ostravě), RNDr. J. Šafářovi (AOPK v Olomouci) a Mgr. M. Mandákovi (Ostrava).

Jiří Šuhaj, Jiří Stolarczyk

Literatura

- Adamus A. 1923: *Opolsko neboli Horní Slezsko. Věstník Matice Opavské*, 29: 1 - 75.
- Anděra M. & Červený J. 2004: *Atlas rozšíření savců v České republice - Předběžná verze. IV. Hlodavci (Rodentia) – část 3. Veverkovití (Sciuridae), bobrovití (Castoridae), nutriovití (Myocastoridae). Národní muzeum, Praha, 76 pp. ISBN 80-7036-166-2*
- Andreska J. & Andresková E. 1993: *Tisíc let myslivosti. Tina, Vimperk, 444 pp. ISBN 80-85618-12-5*
- Balbinus J. B. 1679: *Miscellanea historica regni Bohemiae I. Liber naturalis. Krásy a bohatství české země, Panorama, Praha, 1986, 352 pp.*
- Börner C. H. I. 1781: *Zoologiae Silesiaceae Prodromus. Patriot. Gesell. Schlesien neue Oekon. Nachr., Breslau, 2: 3 - 23, 71 - 108, 131 - 143, 187 - 211.*
- Dubravius I. 1547: *Iani Dubravii de piscinis ad Antonium Fuggerum. Cum gratia et privilegio. Vratislaviae. Andreas Vinglerus excudebat. Sbor. filologický ČSAV, 1953, 1 (1): 11 - 75.*

Jednosměrný ohryz na bobrem ohlodané větvi (Foto Jiří Šuhaj)

Bůžek V. & Hrdlička J. (eds.) 1997: Dvory velmožů s erbem růže. Všední a sváteční dny posledních Rožmberků a pánů z Hradce. Mladá fronta, Praha, 320 pp. ISBN 80-204-0651-4

Čabart J. 1958: Vývoj české myslivosti. SZN, Praha, 308 pp.

Dolejš K. 1984: Stopařství. SZN, Praha, 296 pp.

Flajšhaus V. 1928: Klaret a jeho družina. Sv. II. Texty glossované. Sbírká pramenů k poznání literárního života Československého. Skupina 1. Památky řeči a literatury české. Řada I. Sbírká staročeských slovníků (Corpus Glossariorum Bohemicorum). Česká akademie vědy a umění, Praha, 554 pp.

Gloger C. L. 1833: Schlesiens Wirbelthier-Fauna. Ein systematischer Ueberblick der in dieser Provinz vorkommenden Säugethiere, Vögel, Amphibien und Fische. Verlag von Grass, Barth und Comp., Breslau, XIV + 78 pp.

Hošek E. 1966: Bobří v povodí horního toku řeky Moravy a jejích přítoků. Severní Morava, Šumperk, 13: 65 - 68.

Hošek E. 1989: Lovná zvěř jako součást přírody na Moravě ve dlouhodobém vývoji, pp. 26 - 43. In: Černá (ed.): Lesy, lesní hospodářství a ochrana přírody (sborník materiálů). KÚSPPOP Severomoravského kraje, Olomouc, 70 pp. ISBN 80-85034-05-0

Koubek P., Šíma J. & Feuereisel J. 2005: Vítej doma, bobře! Ale co s tebou? Svět myslivosti, Kostelec nad Černými lesy, 6 (3): 23 - 25. ISSN 1212-8422

Koutecká V., Foral M. & Lojkásek B. 1998: Příroda okresu Karviná. Referát živ. prostředí Okresního úřadu v Karviné, Karviná, 96 pp.

Koutecká (ed.) 2004: Příroda Hlučínska. Město Hlučín ve spolupráci se Sdružením obcí Hlučínska, Hlučín, 96 pp. ISBN 80-86486-27-3

Lehký J. 2002: Bude Ti, bobře, na Odře dobře? POODŘÍ Ostrava, 5 (2): 45 - 46.

Lelek P. 1999: Řeka Odra ve vojenském výcvikovém prostoru Libavá. POODŘÍ, Ostrava, 2 (4): 29 - 33.

Magnus A. 1555: Historia de gentibus septentrionalibus. (ex. Paprocký z Glogol 1593)

Maška K. J. 1884: Pravěké nálezy ve Štamberku.

Jeskyně Šipka. Čas. Vlasten. muz. spol. olomuckého, 1 (1): 15 - 20, 2: 64 - 71, 3: 152 - 159.

Matthioli Senenský P. O. 1562: Herbarz: ginak Bylinář, welmi užitečný, a figúrami pieknymi y zřetedlnymi, podlé praweho a yako ziwého zrostu Bylin, ozdoby, y také mnohymi a zkussenymi Lékarzstwými rozhognieny, gessto takowy nikdá w ziadnem Jazyku prwé wydán nebyl. Girzyk Melantrych z Awentynu, Staré Miestto Pražské. Fontána, Olomouc, 1998-2000, 1272 pp. ISBN 80-86179-49-4

Myška M., Brabcová L., Gebauer J. & Šefčík E. 1995: Pozdrav z Hlučínska, pohlednice a historie. Gruß aus dem Hultschiner Gebiet, Ansichtskarten und Geschichte. Pozdrowienia z Hulczyńskiego, widówki i historia. Bobr, Opava, 212 pp. ISBN 80-901764-1-0

Netík J. 2002: Návrat bobra a bobrovnictví. Sborník ze semináře ČMJ „Zajíc, králík a myslivecky významní hlodavci“, Třebíč.

Netík J. 2005: Návrat bobra na Břeclavsko. Svět myslivosti, Kostelec nad Černými lesy, 6 (3): 21-23. ISSN 1212-8422

Paprocký z Glogol a z Paprocké Woly B. 1593: Zrdcadlo Slawného Margrabství Morawského: W kterémz geden každý Staw, dáwnost, wzácnost, y powinnosti swau vhléda: Krátce sebrané a wydané. Dědicou Milichtallerowých, Olomau, CCCCXLVIII pp.

Patkoš J. 2003: Bobří rodině se zalíbilo na Valašsku. Moravskosl. deník, Moravská Ostrava, 3 (8): 6. (10.1.2003) ISSN 1213-5577

Pelikán J. 1989: Bobr evropský *Castor fiber* Linnaeus, 1758, pp. 92 - 93. In: Baruš (ed.): Červená kniha ohrožených a vzácných druhů rostlin a živočichů ČSSR. Díl 2. Kruhoústí, ryby, obojživelníci, plazi, savci. SZN, Praha, 136 pp.

Pessina de Czechorod et in Oborzisstie T. J. 1677: Mars Moravicus. Typis J. A. de Dodroslawina, Pragae, 958 pp.

Prymusová Z. & Stolarczyk J. 2004: Botanický a zoologický průzkum v PR Štěpán. Depon. KÚ Moravskoslezského kraje, Ostrava. Manuskript.

Reichholf J. 1996: Savci. Ikar, Praha, 288 pp. ISBN 80-7176-242-3

Pokácená vrba v pobřežních porostech (Foto Jiří Šuhaj)

Snímek bobra na území CHKO Poodří (Foto Luděk Boucný)

Rodovský z Hustiřan B. 1591: *Kuchařství to jest knížka o rozličných krmích, kterak se užitečně s chutí strojiti mají, jakožto zvěřina, ptáci, ryby a jiné mnohé krmě. Každému kuchaři aneb hospodáři knížka tato potřebná i užitečná.* Avicenum, 1975, Praha, 196 pp.

Schmidt F. W. 1795: *Versuch eines Verzeichnißes aller in Böhmen bisher bemerkten Thiere. Zur Aufnahme der Naturkunde und deren damit verwandten Wissenschaften in Böhmen. Sammlung physikalisch-ökonomischer, Prag, 1: 1 - 103.*

Šafář J. 2002: *Novodobé rozšíření bobra evropského (Castor fiber L., 1758) v České republice. Ochrana*

přírody, Praha, 13: 161 - 196. ISBN 80-86064-74-3

Šafář J. & Němečková I. 2003: *Návrat bobrů do Poodří. POODŘÍ, Ostrava, 6 (3): 38 - 39.*

Šindlerová I. 1999: *Staronové druhy naší fauny v Poodří? POODŘÍ, Ostrava, 2 (4): 22.*

Škárková D. 1983: *Zajímavosti a kuriozity v Olomoucké lékárně. Výroční zpráva Okresního archivu v Olomouci za rok 1982: 134 - 135.*

Šuhaj J. 2002: *Návrat bobra evropského na Odru v Bohumíně. Oko, Bohumínské městské noviny, Bohumín, 12 (8): 15. (26. 4. 2002)*

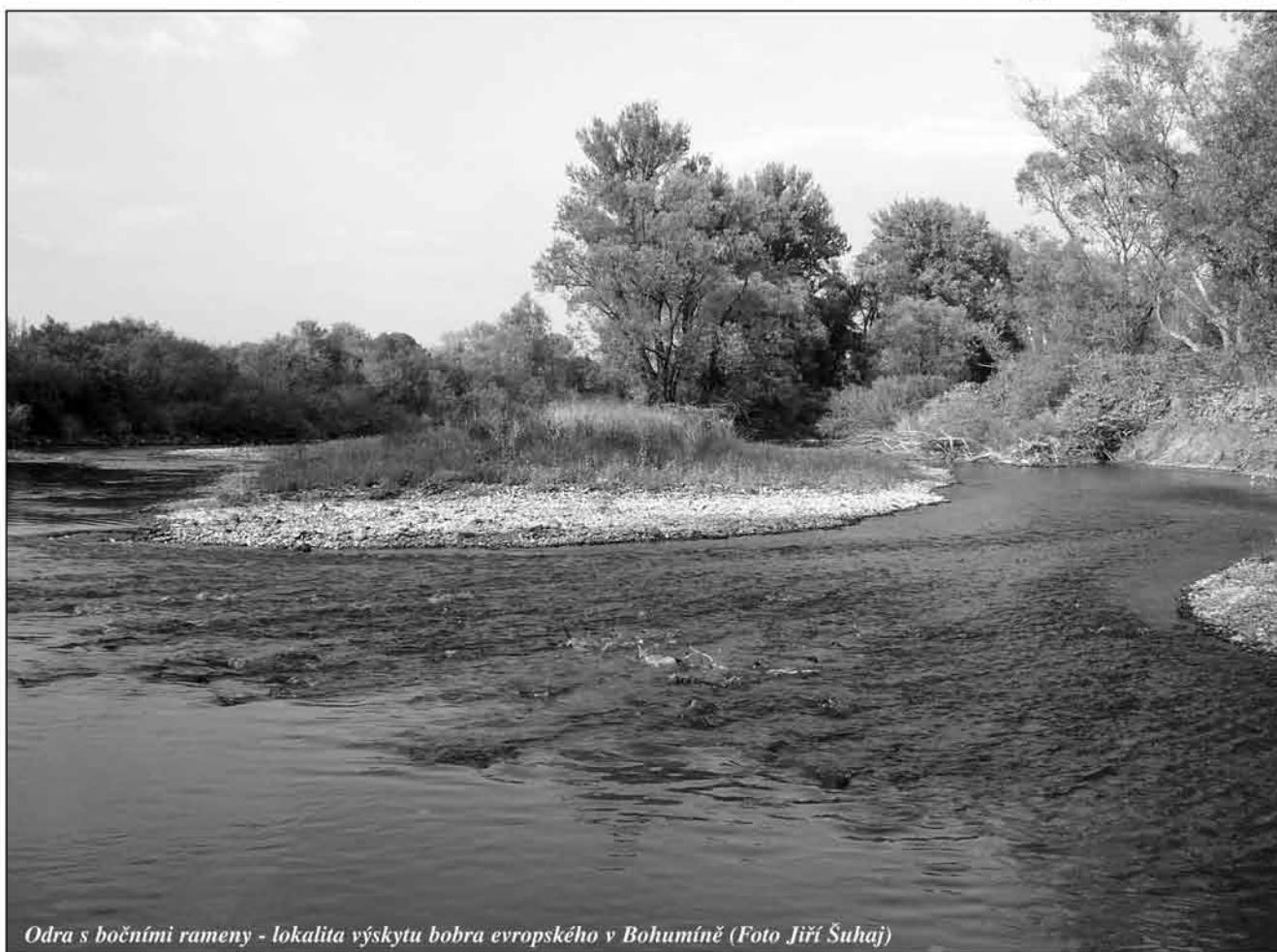
Šuhaj J., Stolarczyk J. & Foral M. 2002: *Výskyt bobra evropského na Ostravsku. Zprav. Ostravského muz., Ostrava, 7 (3): 18 - 20. ISSN 12131997*

Šuhaj J. & Stolarczyk J. (v tisku): *Výsledky inventarizace obratlovců v nivě Odry mezi Ostravou a Bohumínem (česká část Slezska) v období od 27. 12. 2002 do 30. 3. 2003.*

Vorel A. 2005: *Jsou bobři v České republice na přelomu tisíciletí v civilizační krizi? Svět myslivosti, Kostelec nad Černými lesy, 6 (3): 17 - 20. ISSN 1212-8422*

Wdowińscy J. & Z. 1974: *Tropem bobra. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.*

Weigel J. A. V. 1806: *Faunae silesiacae Prodrumus. Verzeichnis der Thiere, die Schlesien bisher entdeckt und bestimmt sind. 10. Theil der Geographische, naturhistorische und technologische Beschreibung des souverainen Herzogthums Schlesien. Himburgschen Buchhandlung, Berlin, XII + 358 pp.*

Odra s bočními rameny - lokalita výskytu bobra evropského v Bohumíně (Foto Jiří Šuhaj)

Cukrovar ve Studénce

Pokus o rekonstrukci zaniklého objektu

Již jenom jedinci starší generace zareagují kladně, když se jich zeptáte, zda ví, kde ve Studénce stával cukrovar.

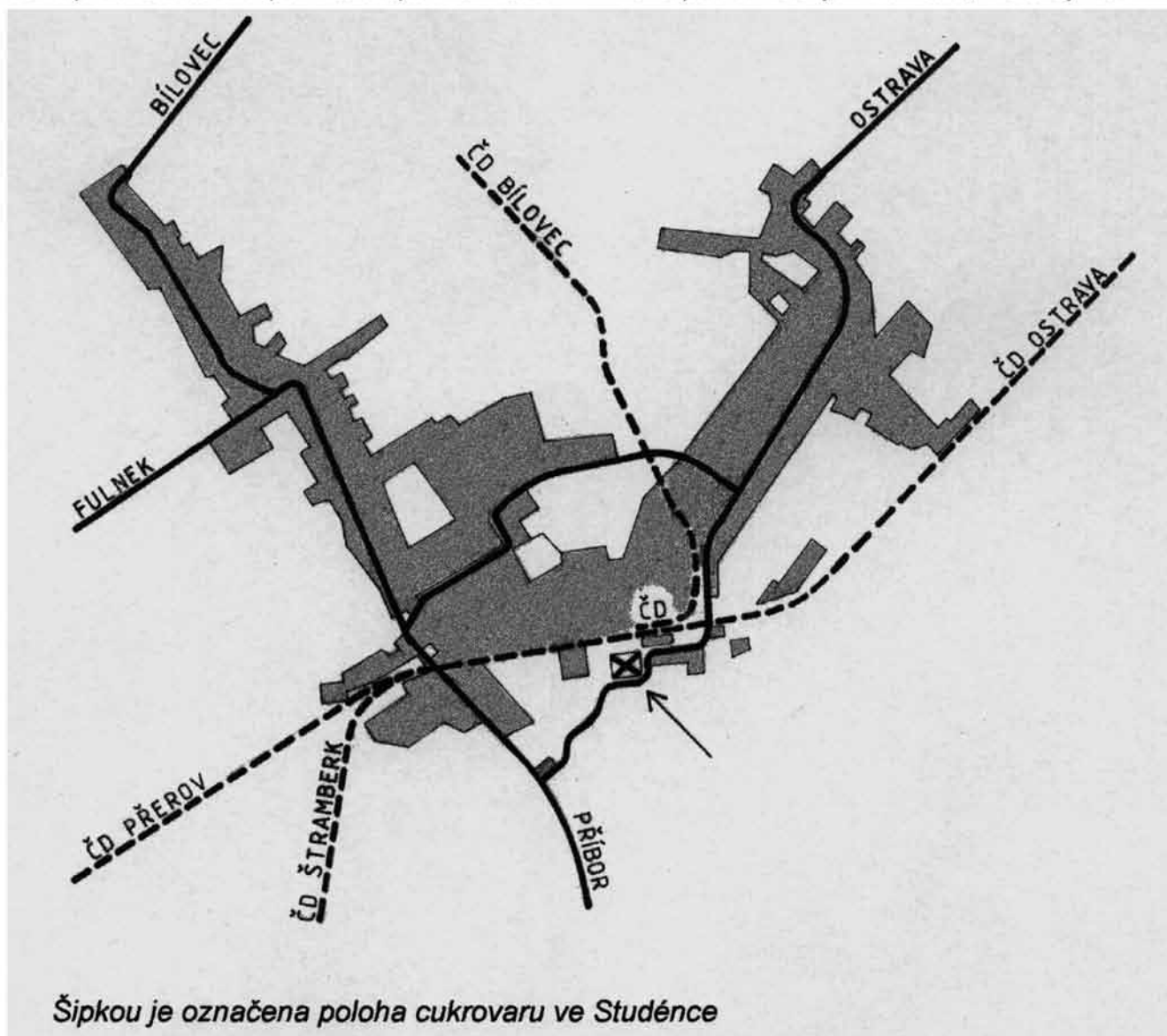
Někteří z nich si pamatují zbytky zdí, kolem kterých vedl chodník z nádraží do tehdejších Butovic. A jenom málokdo pamatuje ještě stojící objekty cukrovaru s imponantní hlavní budovou. Je proto nejvyšší čas dávné vzpomínky, oživené a doplněné autentickými dokumenty, využít k pokusu o rekonstrukci vzhledu a do jisté míry i funkce tohoto prvního průmyslového podniku na území Studénky, o jehož existenci zůstalo tak málo informací.

Jestliže se jednou podaří shromáždit podrobnější a přesnější informace, bude zajímavé je porovnat s následujícími představami a posoudit do jaké míry rekonstrukce vystihla jeho tehdejší podobu.

Pro hrubou orientaci v čase a problematice výroby cukru je třeba uvést alespoň následující informace:

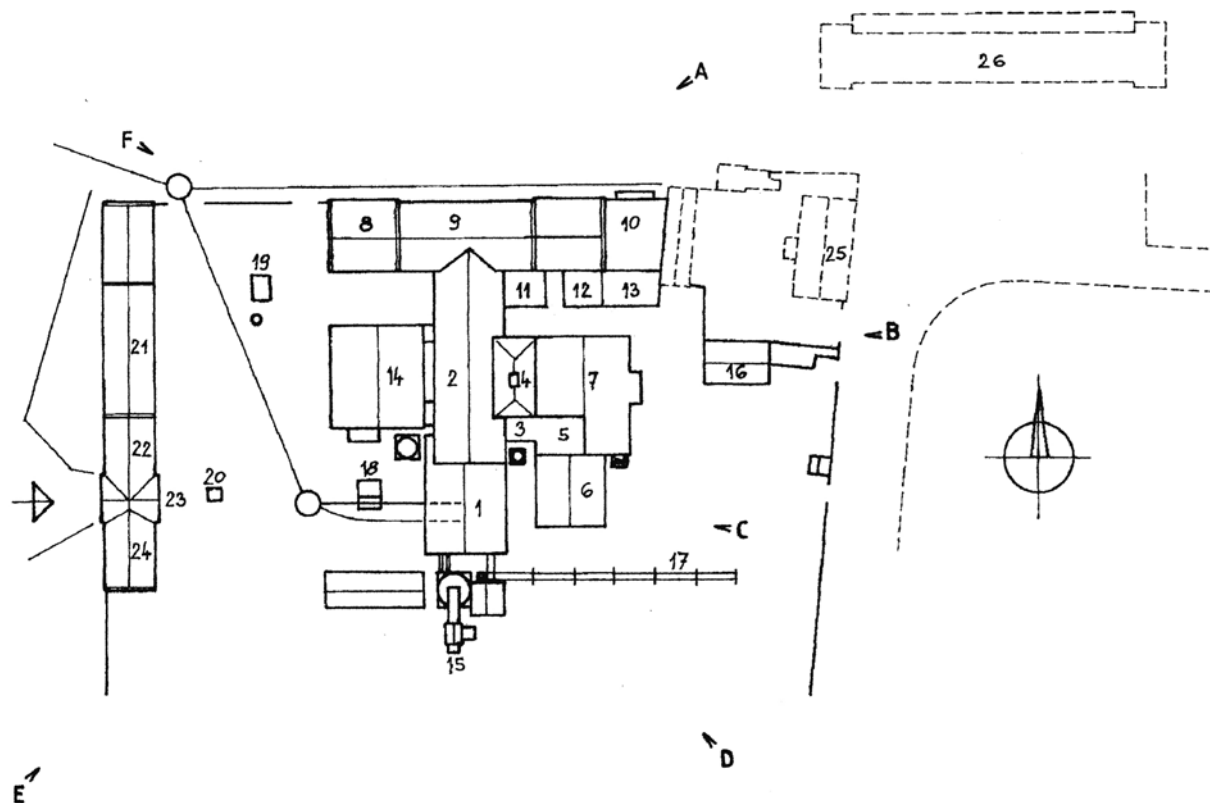
Na začátku 19. století se v Evropě uspokojovala poptávka po cukru prakticky pouze dovozem třetinového cukru z kolonií. Napoleonské války tento dovoz zablokovaly a jednotlivé země se snažily hledat náhradu. Zejména ve Francii a Německu (Prusku) se začala zkoušet výroba cukru z řepy. V Rakousku pak především v českých zemích. První etapa industrializace cukrovarnictví nastala až po pádu Napoleona. První cukrovar v tehdeším Rakousku byl založen roku 1820 v Dačicích (část Vydří Kostel). Zde také byla založena i první rafinerie cukru na Moravě. V roce 1830 bylo v Rakousku již 19 cukrovarů, z toho 6 v Čechách a 1 na Moravě. První cukrovar ve Slezsku založil roku 1832 hrabě Larisch v Horní Suché.

Způsob výroby cukru ve třicátých letech 19. století byl však primitivní, v malých, často manufakturních cukrovarech. V té době byl velkým problémem nedostatek energie – v lepším případě se využívalo koňských či volských žentourů, málokdy vodního

Rekonstrukce půdorysu cukrovaru:

A, B, C, D, E, F - stanoviště diváka a směry panoramatických pohledů.

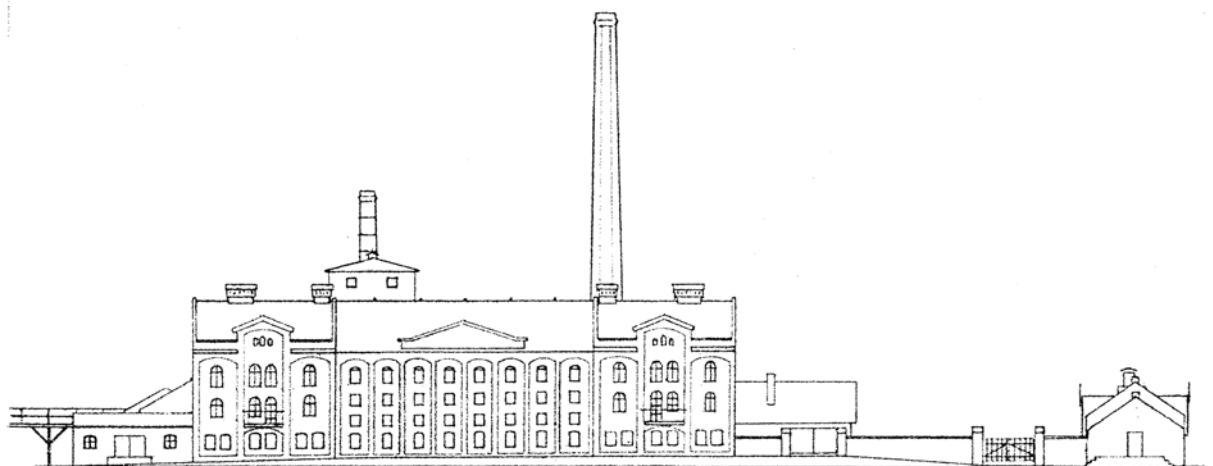
1 řepná hala	14 kotelna
2 varná hala	15 vápenka
3 hašení vápna	16 stáje
4 filtrační věž	17 řízkový a kalový most
5 filtrační lokál	18 vagónová váha
6 saturační hala	19 studna
7 spodiová hala	20 vrátnice
8 obytná budova. kanceláře	21 sklad
9 rafinerie	22 kovárna
10 sklad surového cukru	23 hlavní brána
11 osmosový lokál	24 vozová remíza
12 řemenárna	25 dnešní restaurace „Na nádraží“
13 hala následných produktů	

kola. Práce nebyly mechanizovány a prováděly se ručně. Od okrajování a čištění řepy, přes její krouhání a dopravu k jednotlivým zařízením v truhlících, koších, kolečkách apod. Nastrouhaná kaše se dřevěnými lopatkami nakládala do konopných pytlů. Pytle se vložily do lisu a v něm šroubem nebo pákou, vzácně hydraulickou silou (lisu, které vyráběl Josef Božek) se vylišovala šťáva. Dále se šťáva pomocí kyseliny sírové a vápenného mléka čeřila, vařila a odpařovala v otevřených kotlích a pánvích na přímém ohni. Šťáva se několikrát filtrovala v pytlových cedáčích a poslední filtrace se provedla v kádích pomocí spodia (živočišného uhlí). Zahuštěný sirup se pak vléval do forem, kde se nechal vykrytalizovat.

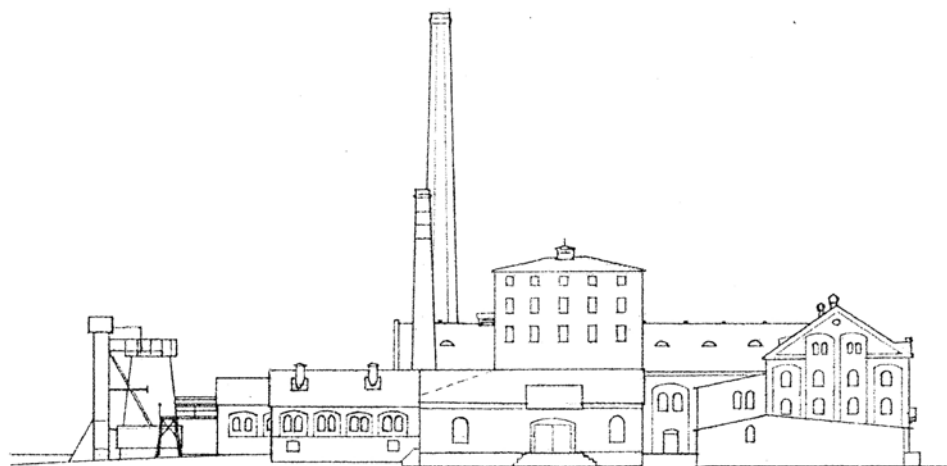
Malé primitivní cukrovary byly nerentabilní a postupně

zanikaly. Svůj podíl na tom mělo i velmi nepraktické pěstování cukrové řepy, které se zpočátku provádělo na záhonech ze sazenic. Řepa se dobývala motykami, neokrouhaná se vozila domů, tam se v noci okrajovala a brzy ráno odvážela na koňských povozech do 5 - 6 hodin vzdálených cukrovarů. Mnoho cukrovarů proto zaniklo i na nedostatek řepy, zejména v oblastech nevhodných k jejímu pěstování.

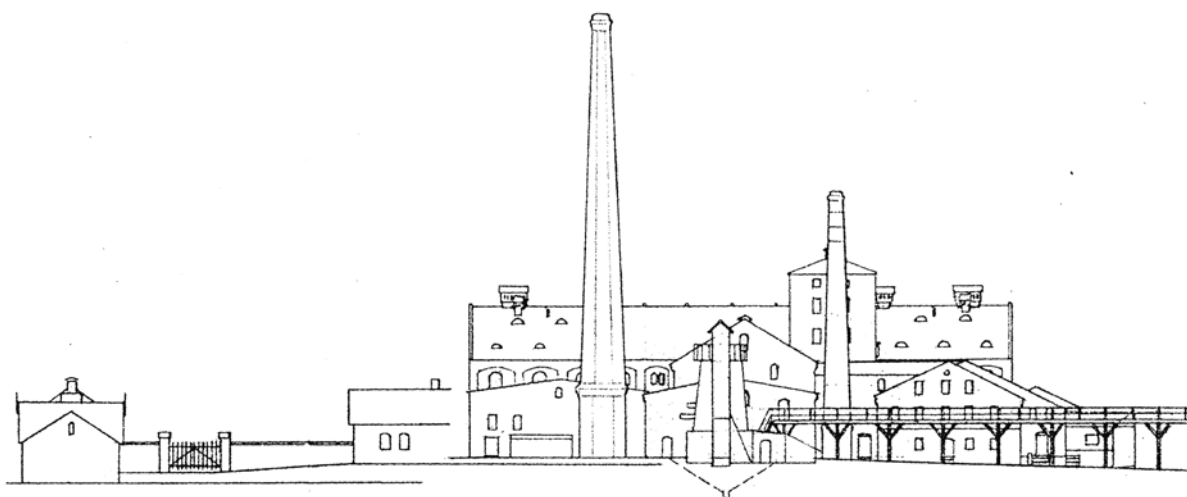
V popisovaném období vznikly v okolí dnešního regionu Poodří cukrovary ve Fulneku (1839 - 1858), který založil barvíř J. A. Blahut, v Příboře (1846 - 1859), založený barvířem Vavřínem Černockým a v Ostravě (1847 - 1859) obchodníka A. Roemische. Do roku 1850 byly na Moravě postaveny i další cukrovary, avšak značný rozmach nastal až v letech 1850 - 1851,

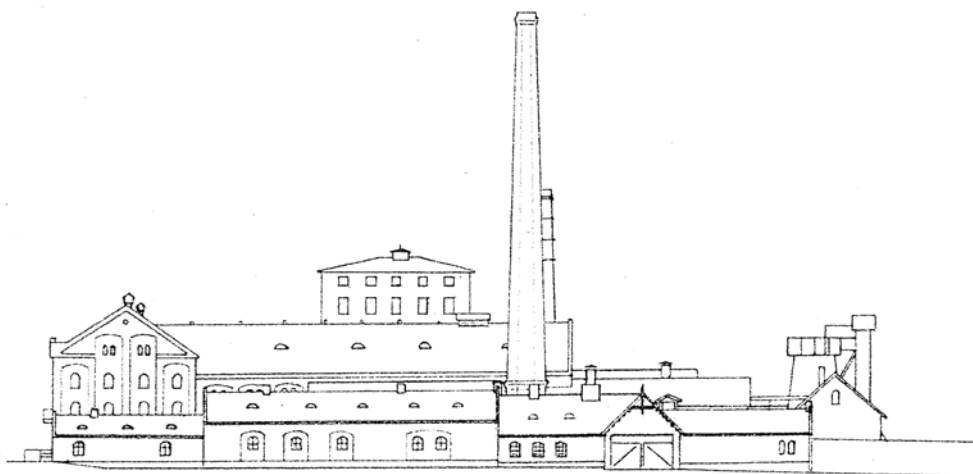
Pohled od severu.

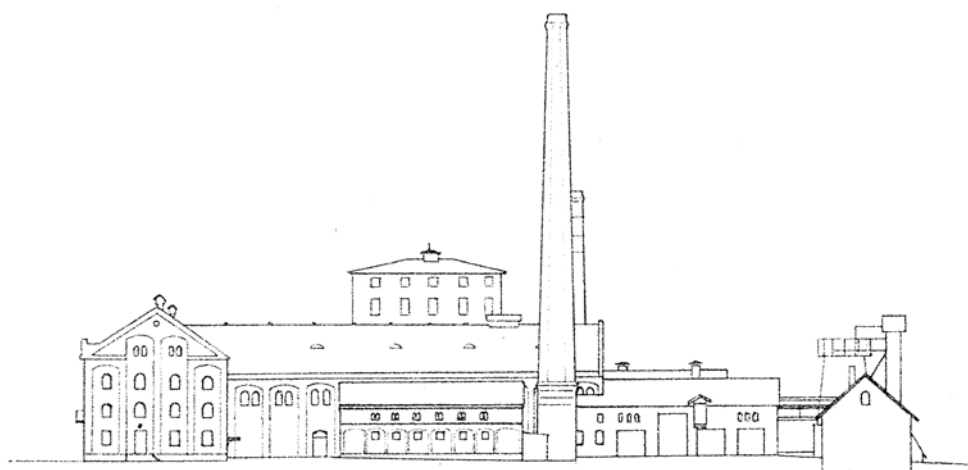
Pohled od východu.

Pohled od jihu.

Pohled od západu – venkovní.

Pohled od západu – nádvoří.

kdy bylo na Moravě nově založeno 13 cukrovarů a 2 ve Slezsku.

Jak v té době cukrovary vypadaly? Rozhodně došlo za uplynulých 20 let k výraznému zdokonalení technologie i strojního vybavení cukrovarů. Šlo ovšem jen o přechodný stav a modernizace pokračovaly. Jako příklad si můžeme uvést modernizovaný cukrovar na Konopišti z 50. let 19. století: Měl 3 parní kotle, 4 parní stroje o celkovém výkonu 27 ks, 5 hydraulických lisů, 4 čeřící kotle, 2 Taylorovy filtry, 10 spodiových filtrů, 3 kalolisy, 2 Robertovy odparky, 1 vakuový zahušťovač a 2 odstředivky. Parní stroje hnaly čerpadla hydraulických lisů, čerpadla šťáv a vody, kruhadlo, bubnovou pračku řepy, vývěvy a odstředivky.

Kapacita cukrovaru se pohybovala mezi 70 až 80 000 vídeňskými centy (1v.c. = 56 kg) zpracované řepy a bylo zde v kampani zaměstnáno přes 160 dělníků.

V roce 1851 bylo na Moravě a ve Slezsku v činnosti již 39 cukrovarů a přesto představoval dovoz

třtinového cukru ještě stále 2,5 - 3násobek výroby tuzemského cukru z řepy.

V této situaci byl hrabětem Gebhardem II Leberechtem Blücherem uveden v r. 1852 do provozu cukrovar s rafinerií ve Studénce, psaný na majitelku kněžnu Marii Blücherovou z Wahlstattu. Vybral si k tomu příhodné místo u železniční trati tehdejší Severní dráhy císaře Ferdinanda v blízkosti nádražní budovy, pouhých 5 let po jejím zprovoznění. Jak cukrovar vypadal v období jeho uvedení do provozu již asi s jistotou nikdo nezjistí. Hlavní objem budov výrobních i správních byl zřejmě postaven již v první fázi.

Porovnáním s vyobrazeními jiných cukrovarů z té doby je možné říct, že šlo o stavbu na svou dobu velkorysou a velmi pohlednou. Pozemek cukrovaru byl již zřejmě obehnán zdí s několika vjezdovými branami a hospodářskými budovami s hlavní branou na západní straně. Cukrovar byl napojen na železniční trať krátkou vlečkou, která byla vedena podél čela

Pohled ze stanoviště A.

RH

hlavní budovy až ke skladu surového cukru. Z ní byla pomocí točny zavedena kolej do nádvoří cukrovaru a přes další točnu a kolejovou váhu ke složišti řepy, protože řepná hala, alespoň v její pozdější formě, zřejmě dosud nestála.

Je třeba si uvědomit, že v době založení cukrovaru byla technologie výroby a strojní zařízení značně odlišné od konečné podoby a s největší pravděpodobností se blížilo jiným současným cukrovarům, např. již uvedenému cukrovaru na Konopišti. Ve srovnání s ním byl však větší a v kampani mohl zaměstnávat snad až 250 dělníků.

Výrazné modernizační zásahy mohly přijít, případně s určitým zpožděním, v letech:

1870 – Zavedení difúze s napouštěním difuzérů spodem (podhánění), ohřívání šťávy pomocí injektorů v přestupním potrubí, zavedení řezaček řepy, lisů vyslazených řízků a distribuce řízků. Dále zavedení dvojité saturace, tj. čeření šťávy vápenným mlékem s následným sycením roztoku plynným CO_2 , získaným z kychtových plynů vápenky.

1880 – Zavedení splavování řepy pomocí vody v kynetě a její zvedání řepným kolem.

Později pak zavedení III. saturace, takže již nebylo třeba spodiových filtrů pro výrobu surového cukru. S uvedenými modernizacemi bylo spojeno zřízení vápenky a v některých případech výstavba nových hal (saturace), nebo alespoň jejich přestavba. Rozšířen byl také sklad surového cukru a přistavěny další budovy pro výrobu následných produktů. Někdy na přelomu století byla zavedena, s největší

pravděpodobností jen omezeně, elektřina.

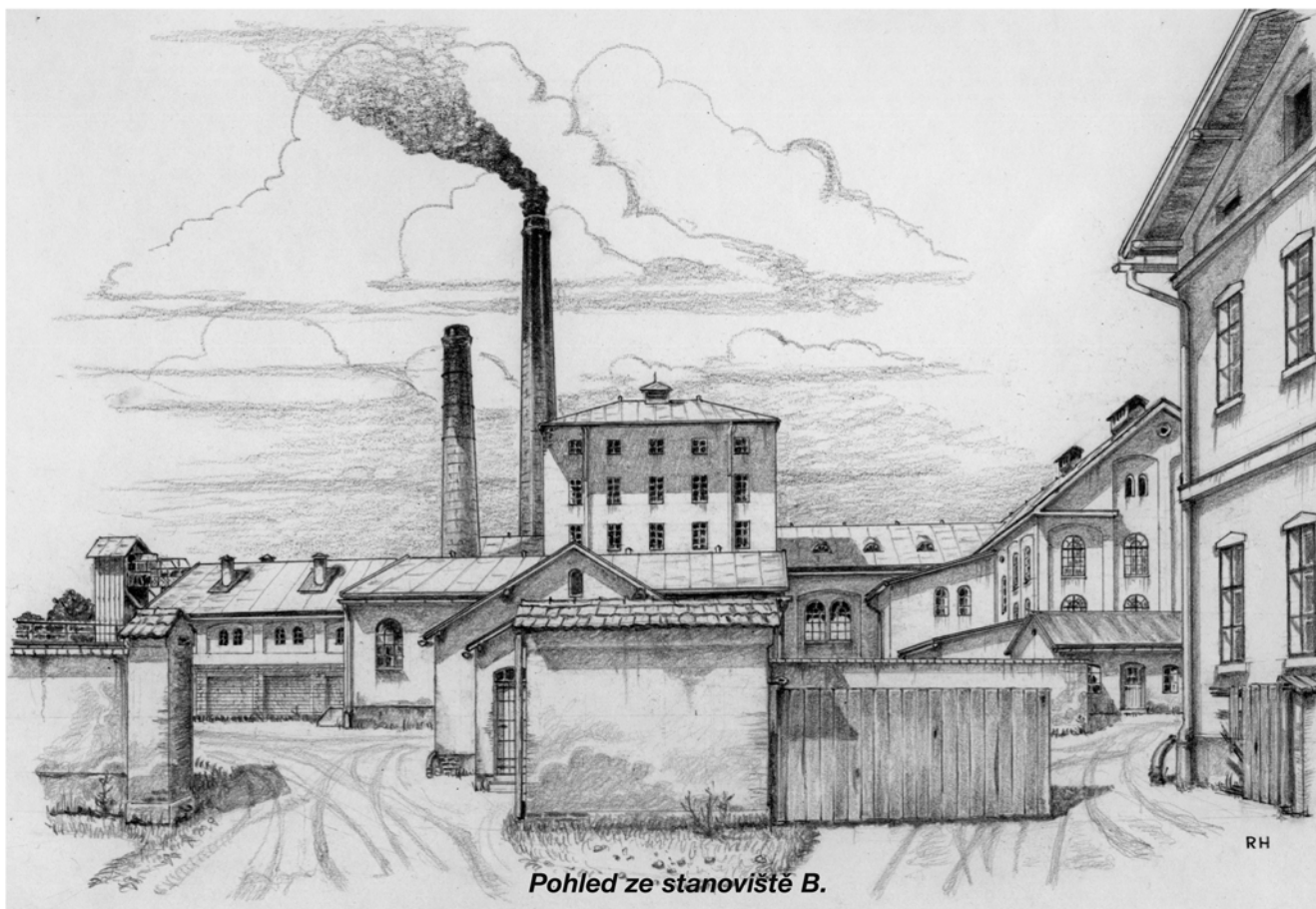
Tam kde si dnes nedokážeme představit pracovní postupy bez mechanizace, především při dopravě a přemísťování objemných materiálů, se pracovalo i nadále ručně – řepa se posouvala, nakládala a shazovala, podobně jako řízky a kaly, pomocí lopat či jiného jednoduchého nářadí.

V průběhu druhé poloviny 19. stol. výroba cukru v Evropě neustále rostla a např. Rakousko po roce 1860 vyváželo až 60 % své produkce. Export byl podporován daňovými úlevami až nakonec, na přelomu století došlo k výrazné nadprodukcí. Na tuto situaci reagovala mezinárodní dohoda, tzv. bruselská cukerní konvence, která měla čelit nadvýrobě a přispět k udržení přijatelných světových cen cukru, které by nebyly pro průmysl ztrátové. To vedlo ke koncentraci výroby a přestavbě stávajících cukrovarů. Tehdy (r. 1903 – 1913) u nás zaniklo 26 cukrovarů. Mezi nimi byl roku 1910 i cukrovar ve Studénce.

V té době byl technicky srovnatelný s jinými cukrovary a nijak výrazně za nimi nezaostával. Je však patrné, že mnohá zařízení byla instalována na místa kde ještě v halách zbýval nějaký prostor. Často nevhodně, se špatnou vzájemnou návazností. Těch modernizací již bylo hodně a uspořádání budov jim nevyhovovalo.

Objekt překročil svůj zenit a další modernizace by byla nerentabilní. V provozu byl 58 let a to se mnoha jiným cukrovarům zdaleka nepodařilo.

Po zastavení výroby byly budovy postupně velmi pomalu rozebírány, zřejmě pouze podle okamžitého

účelu, kterého se mělo demolicí dosáhnout. Obě krajní části hlavní budovy, v nichž se nacházely v prvním a druhém patře honosné a mimořádně prostorné byty, byly však zachovány a zadaptovány k bydlení včetně přízemí. Byty pak byly nabídnuty zaměstnancům tehdy se rozvíjejících podniků – železnice a vagónky.

Postupná demolice technologických částí však pokračovala a někdy kolem roku 1937 byla, pravděpodobně v souvislosti s uvedením továrního letiště vagónky do provozu, zbourána nejvyšší část filtrační věže a vysoký komín, protože ležely v prodloužení vzletové dráhy letiště.

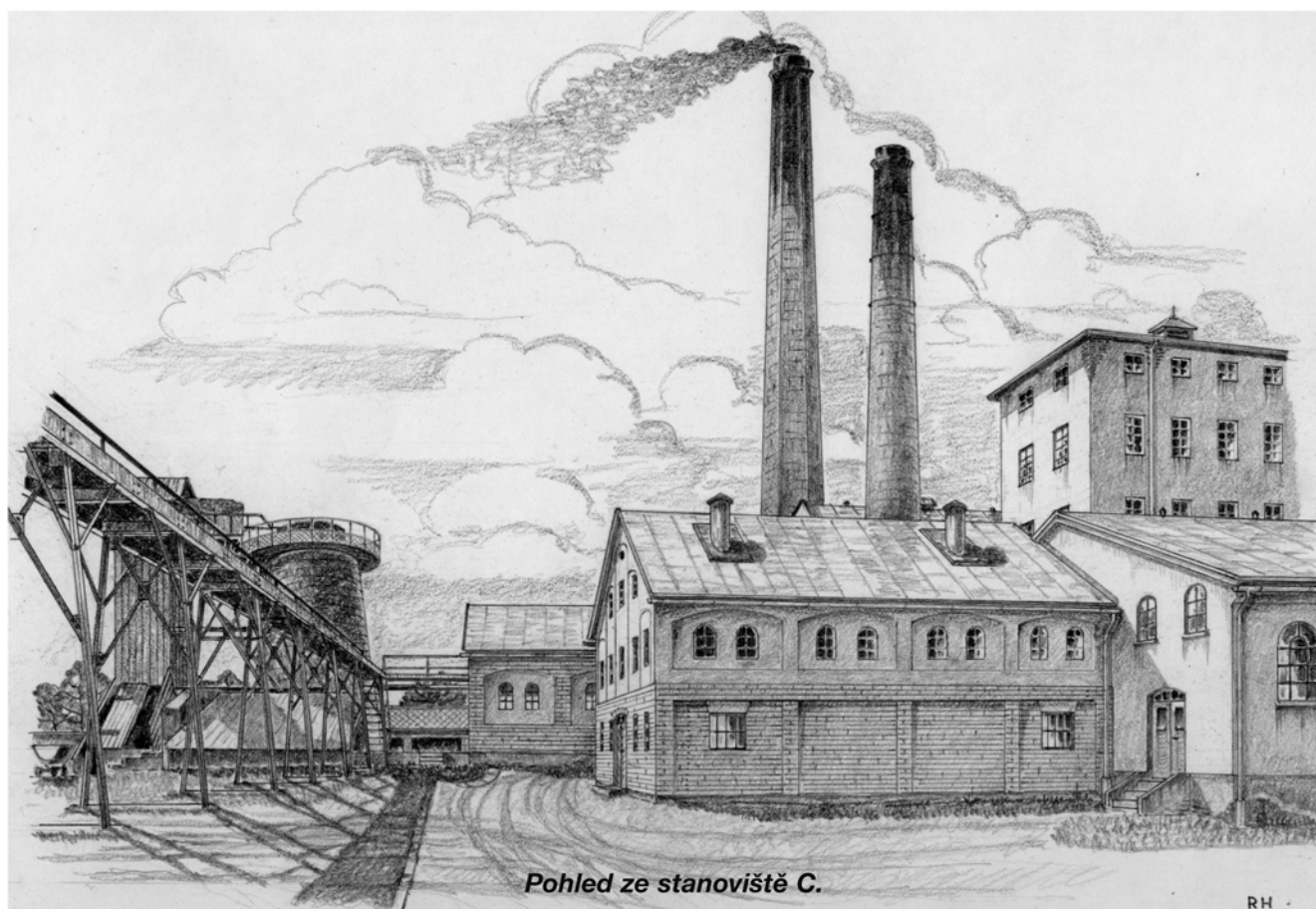
Následně se, snad stářím a působením těžkých břidlicových střech na subtilní stavební části, zhroutily hospodářské budovy u západní hranice pozemku. Poslední fotografie z roku 1942 již ukazuje stojící pouze obě obytné části hlavní budovy a jednu z hal následných produktů. Celá střední část včetně rafinerie (střední části hlavní budovy) je již zbořena. Krátce na to byla v tomto prostoru vybudována soustava betonových protiletectkých krytů – psal se rok 1943 a začínaly denní nálety spojeneckých letadel, jejichž svazy však Studénku pouze přelétávaly. V té době byly ještě obě obytné budovy obývány a západní z nich zůstala obývána i krátce po válce. Do roku 1942 byla na nich vyměněna střešní krytina a opraveny komíny, až na jeden již bez charakteristických nástaveb. Definitivní likvidace posledních zbytků budov byla dokončena kolem roku 1955 v souvislosti s přeložením trati do Štramberka, zřízením nového nástupiště a služebních budov

přibližně v místě bývalé hlavní budovy cukrovaru.

Mé osobní vzpomínky mohou sahat zhruba do období let 1938 – 1939 a pamatují budovy, nebo alespoň většinu z nich, ještě stojící. V přístupných halách byly úzkokolejné dráhy s točnami a výklopnými vozíky, které mládeži sloužily k zábavě. Byly však hlučné a v prázdných halách se hluk rozléhal. To často vyprovokovalo hlídače, který v cukrovaru bydlel až do jeho úplného zániku, k našemu pronásledování. Podobně oblíbené byly i vyleštěné dřevěné skluzy na pytle, které zbyly ve střední části hlavní budovy – v bývalé rafinerii. Šachtová pec vápenky již neměla žádná pomocná zařízení. Zůstala pouze z režných cihel vyzděná šachtová pec a horní kovový ohoz, na který se dalo vylézt po železném žebříku.

Z pozdější doby pochází vzpomínka na zhroutené střechy hospodářských budov, mezi nimiž jedna měla krásně zdobený vyřezávaný štít s ozdobnou trámovou konstrukcí.

Také návštěvy již opuštěných bytů v obytných částech hlavní budovy, tvořených ohromnými místnostmi, prosvětlenými velkými klenutými okny, přístupných po prostorných schodištích, byly nezapomenutelné. To by však k rekonstrukci zdaleka nestačilo. Mnohé musely napovědět různé dobové pohlednice a fotografie. Bohužel jsou buďto velmi nekvalitní, drobné, neostré, s hrubým rastrem, nebo jsou sice kvalitní, ukazují však jen nepodstatné detaily, nebo cukrovar již neúplný, případně jsou na nich podstatné části zakryty jinými budovami nebo stromy.

Pohled ze stanoviště C.

Něco napovídají také mapy železniční stanice Studénka ze Železničního archivu v Olomouci. Na nich bývá zakreslen i půdorys dalších staveb a mezi nimi někdy též cukrovaru. Avšak! Půdorysy se liší a je otázkou, zda zakreslený stav cukrovaru odpovídá datu uvedenému na mapě.

V Zemském archivu v Opavě je obsáhlý fond Blücherovských velkostatků, který obsahuje i značné množství dokumentů studénského cukrovaru. Jde však vesměs o běžnou denní korespondenci, smlouvy, účty a pouze v jediném případě o dokument, který je schopen vypovídat o technickém charakteru cukrovaru. Je to soupis strojního zařízení cukrovaru, který zřejmě vznikl v souvislosti s ukončením jeho činnosti. Součástí je i nepřesný půdorysný náčrt s legendou, popisující umístění jednotlivých provozů. Vše psáno ručně, německy, špatně čitelným kurentem, s dnes již nezvyklým názvoslovím, nedávajícím mnohdy smysluplný překlad. Proto ani tyto dokumenty nejsou bez problémů a jak se později ukázalo, jsou i značně neúplné.

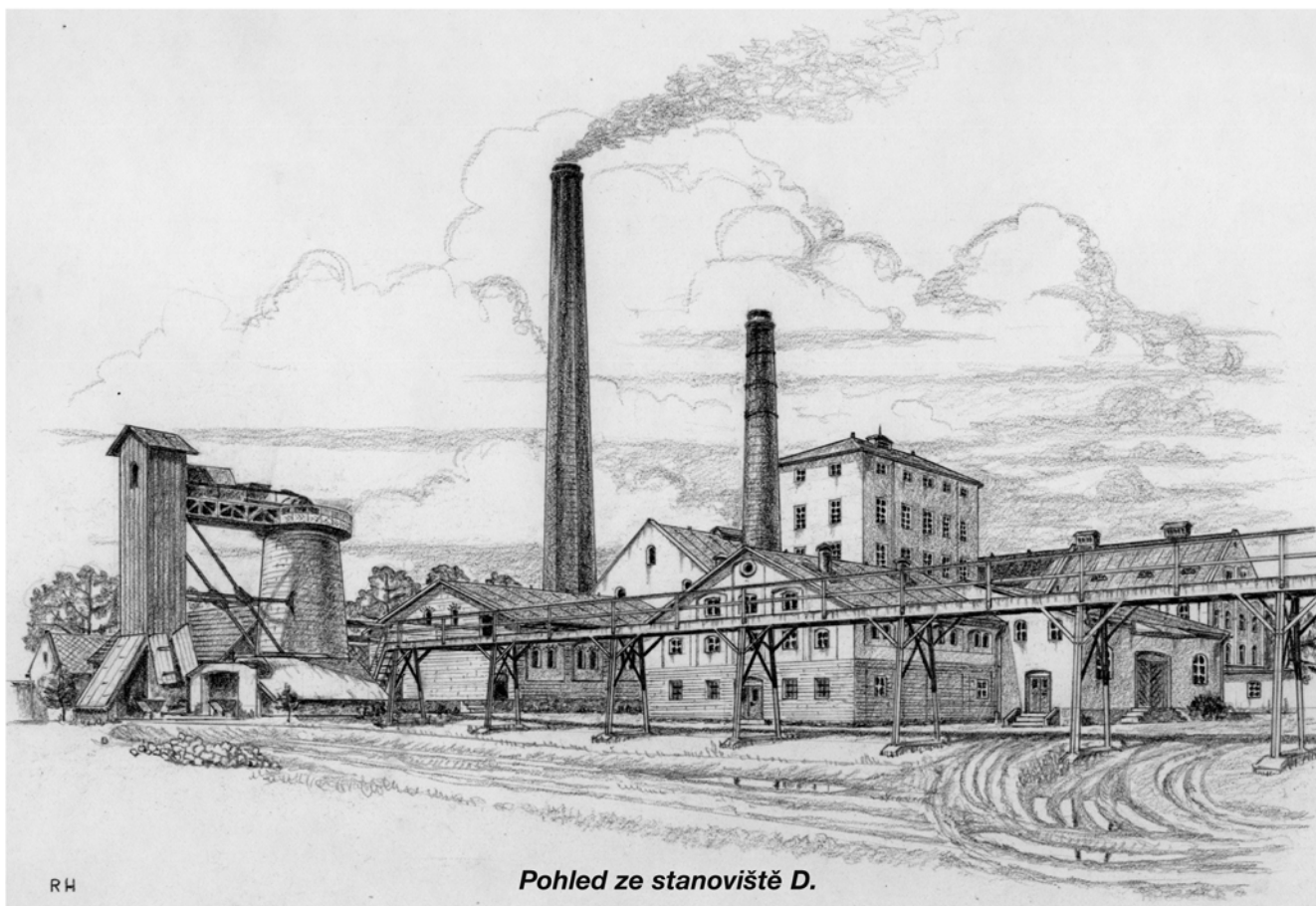
Vše tedy muselo být rekonstruováno od počátku, věrohodným půdorysem počínaje. Pak následovaly pohledy ze všech světových stran a teprve následně mohly být odvozeny perspektivní pohledy, které mají navodit realistické dojmy tehdejšího diváka.

Vraťme se nyní o sto let zpět – na začátek 20. století a vydejme se na prohlídku cukrovaru v jeho vrcholné fázi. Kde to bude možné, podíváme se zběžně i na probíhající výrobu. Vezmeme s sebou průvodce

– soupis strojního zařízení, půdorysný plán a nejlépe i všechny kresby.

Vstupujeme hlavní branou v hospodářských budovách na západní straně pozemku. Mineme vrátného a kolem vagónové točny se dostáváme k řepné hale, která má 4 vjezdová vrata. Je v ní kyneta – tj. velký a hluboký betonový žlab, do něhož se sype řepa z koňských povozů, nebo železničních vagónů. Vodou se splavuje k řepnému kolu o průměru asi 10 m, které řepu zvedá a vhadzuje do bubnové pračky. Po očištění je řepa přesypána do korečkového výtahu a zvedána do druhého podlaží k řezačkám, opatřeným Gollerovými noži. Kamení a hlína jsou mezitím od pračky nakládány do povozů v místě 1. vrat a odváženy. Řepa, nařezaná na řízky, je zvážena a pomocí žlabů a skluzů vedena do baterie pravděpodobně osmi difuzérů. To už jsme ve varné hale, na difúzním patře. Ale vraťme se zpět. V prvním patře řepné haly je údržbářská dílna se soustruhem a závitorezem. Všude jsou transmisy a řemeny. Většina 1. patra řepné haly je tvořena pouze mosty a galeriemi, po nichž jsou vedeny koleje o rozchodu 650 mm úzkokolejné dráhy, které vedou jednak k jižnímu čelu haly, tam průchodem do vnějšího prostoru a přes točnu na dlouhý řízkový most, jednak ještě v hale odbočuje pomocí točny jiná kolej k západní stěně, nad železniční kolejí vedenou 3. vraty, případně k výsypce do povozů. Celkem zde koleje mají délku 61 m.

Zpět do varné haly. Řízky jsou plněny postupně do všech difuzérů a podháněny horkou vodou tak,

Pohled ze stanoviště D.

aby vždy do čerstvě naplněného difuzéru byla vytlačena nejcukernatější šťáva, která již proběhla celou baterií. Šťáva se přihřívá parními injektory v přestupných potrubích mezi difuzéry. Vyslazené řízky se opět postupně z jednotlivých difuzérů vysypávají do žlabu a odtud se řízkovým bagrem dopravují znovu do druhého patra. Tam je z nich třemi řízkovými lisami zn. Klusemann vytlačena zbývající šťáva, která jde zpět k dalšímu zpracování. Řízky se vysypou do přistavených výklopných vozíků a odvezou přes řepnou halu na řízkový most, odkud se sypou do koňských povozů, aby žadané krmivo pro domácí zvířata.

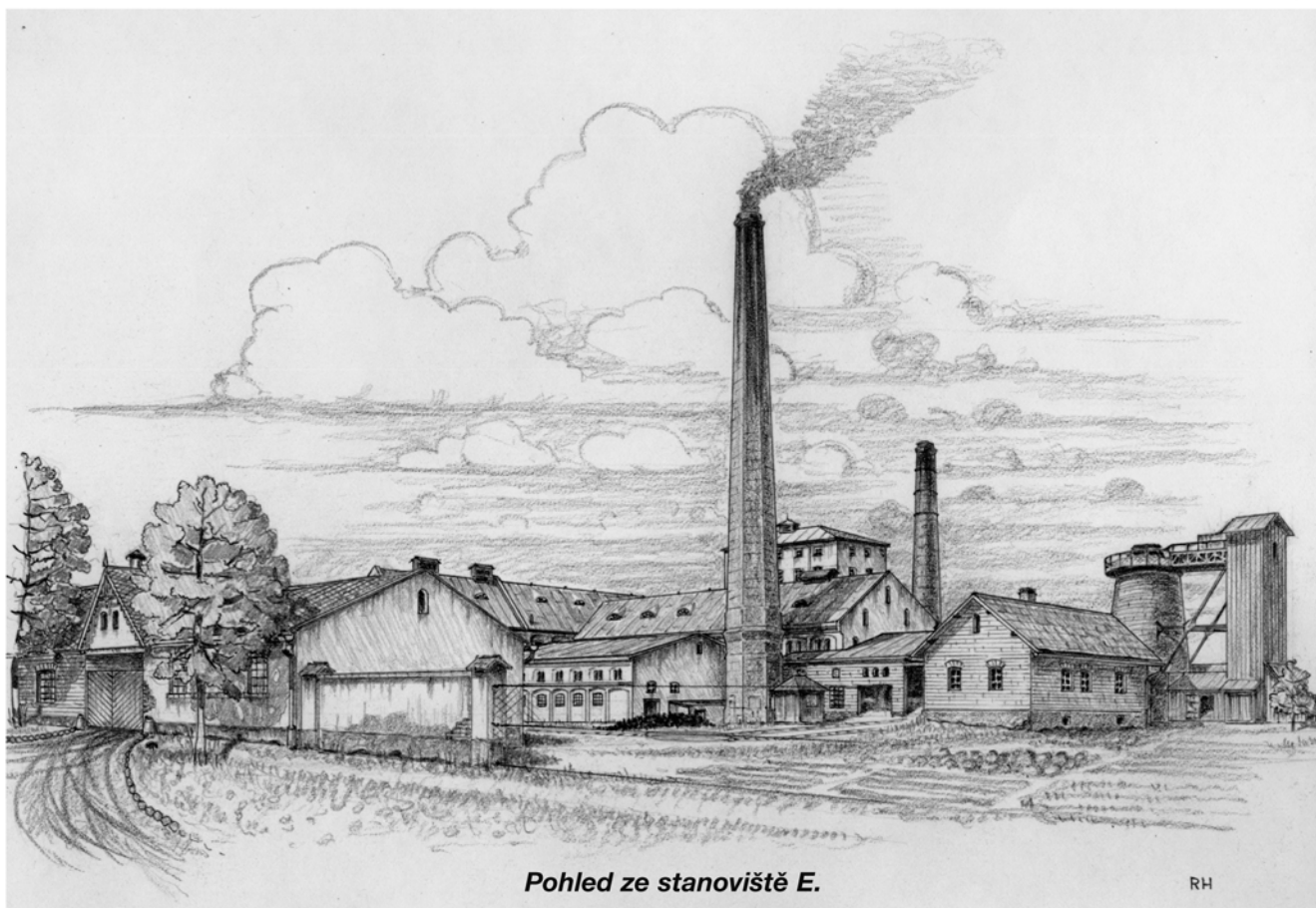
V 2. patře řepné haly je údajně ještě pracoviště s dvěma bruskami nožů Goller a sklad 72 rezervních nožových vložek a 1 400 nožů. Ale proč tady? Proč ne u rezaček? A opět transmise a řemeny.

Surová šťáva se po odměření odvádí přes mezilehlé nádrže do devíti saturátorů – velkých válcových zařízení na čerání šťávy, umístěných v saturační hale. Dýmniky z jejich sdružených odpařovacích výdechů ční nad střechu haly. Pomocí odměrek se přivádí do šťávy malé množství vápenného mléka a následně se profukuje plynným CO_2 . To způsobí, že se nečistoty a nevhodné příměsi srazí a je možné je odfiltrovat. Saturace se provádí třikrát a pokaždé se šťáva, po oddělení písku a dalších příměsí, přečerpá do kalolisů a cedáků. Je jich celkem 12 a dostaneme se k nim, když vyběhneme po schodech do filtračního lokálu v 1. patře. Mezi filtry vede úzkokolejná dráha a po ní, ve třech kalových vozících, se kaly odváží

směrem k řízkové koleji. Na ni se kalová kolej napojuje točnou a vozíky s kaly pak pokračují po galerii v řepné hale odbočkou k nakládku do železničního vagónu, nebo ven na řízkový (ale též kalový) most, kde se kaly sypou do koňských povozů a odváží zpět na pole, případně na skládku mimo území cukrovaru. Včetně odbočky do filtrační věže je zde celkem 31 m. kalových kolejí s dvěma točnami. V přízemí pod filtračním lokálem je vápenná hašenka a v ní zařízení na hašení vápna, pumpa, míchačka, a nádrže na vodu a vápenné mléko. Je tady i jeden rezervoár na šťávu pro III. saturaci. Proč zde? Jinde nebylo místo? Ostatní nádrže jsou totiž v saturační hale.

Vyčištěná lehká šťáva se mezitím v nádržích zhomogenizovala a přečerpává se postupně do čtyř, s největší pravděpodobností dvou dvojítych, Robertových odpařováků. To jsme již zase ve varné hale na difúzním patře, aby odtud mohla šťáva odtékat do nádrží a čerpadel samospádem. V odpařovacích se šťáva zahustí na těžkou šťávu a přečerpá do natahovacích nádrží. Odtud se pak plní a v průběhu varu dále přitahuje do zrnice – velkého válcového vakuového varného zařízení pro konečné zahuštění šťávy a nastartování procesu krystalizace.

O něco níže, v úrovni sublokálního patra (pod úrovní terénu), se ve varné hale nachází velký parní stroj o výkonu cca 50 ks (37 kW) se setrvačnickem o průměru 3 m, který pohání pomocí transmise zavěšené na západní stěně haly většinu strojů a zařízení počínaje řepnou halou a ve varné hale vývěvu se zásobníkem vaku, pumpou na CO_2 u níž je zásobník

Pohled ze stanoviště E.

RH

o obsahu 750 l a ležatou vodní pumpu. Dále je zde na sublokálním patře 5 kondenzačních skříněk, 4 rezervoáry šťávy a jeden stroj k tření barvy (?). V další části varné haly je ještě kompresor a další parní stroj o výkonu 22 ks (16 kW), který pohání 2 dynama na stejnosměrný proud o 120 V a 65 A. Za nimi je elektrická rozvodná deska. V seznamu však nefiguruje žádný elektromotor. Takže elektrický proud pouze k svícení?

Nad difúzním lokálem, v druhém patře, vedle již dříve zmíněných řízkových řezaček, jsou 3 vodní nádrže pro podhánění difuzérů a 1 zásobník vápenného mléka. Nad celou varnou halou je kolejová dráha pro pojiždění mostového montážního jeřábu. V hale je velké množství parního potrubí pro ostrou i odpadní páru k parním strojům a od nich k difuzérům, odpařovákům a vyhříváním nádržím. Také potrubí na brýdové páry (vzniklé odpařováním náplní) od odpařováků k zrníči, štavní potrubí a armatury, vodní potrubí od čerpadel do nádrží a z varných zařízení do kondenzátorů. A ještě zde máme laboratoř s kompletním vybavením.

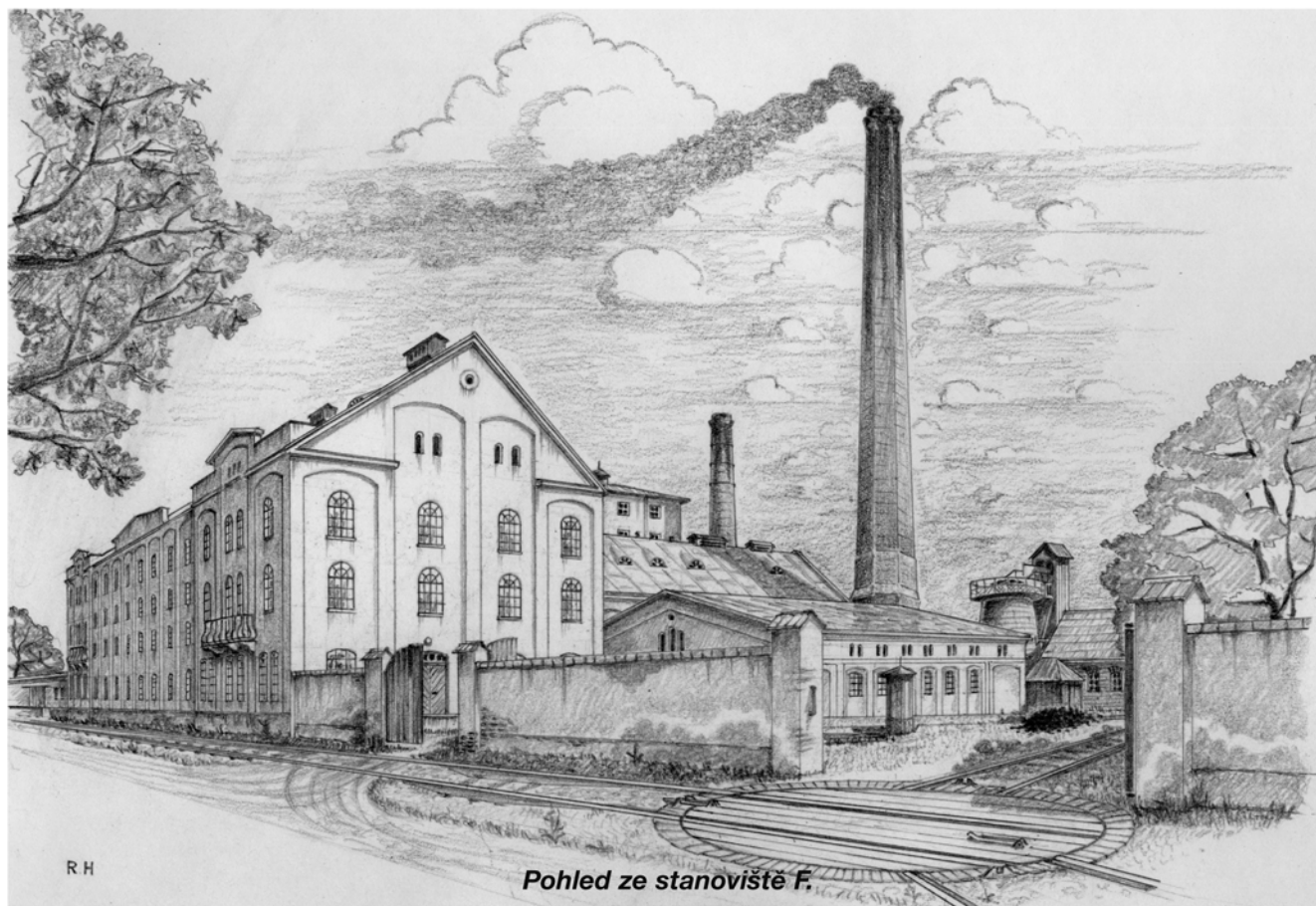
Bezprostředně vedle varné haly stojí vysoká filtrační věž, v níž se kovovým schodištěm při jižní stěně budovy dostaneme až do III. patra, přičemž její I. patro leží až ve výši druhého patra varné haly. Věž slouží jednak pro umístění kalolisů a filtrů rafinerie, jednak pro umístění nádrží lehké a těžké šťávy pro varnu, aby tekutiny získaly dostatečné převýšení pro jejich další přepouštění. Šťávy se dostávají do svých nádrží v nejvyšším patře přičiněním dvou zařízení „monte-jus“ - parních zvedačů šťáv, umístěných v přízemí věže.

V nejvyšším podlaží filtrační věže máme jednak krásný rozhled po okolí, který se využíval k fotografování, ale vidíme zde i jednu nádrž na lehkou a jednu na těžkou šťávu. Jsou zde 2 filtry od fy Daněk, 2 filtry zn. Kasalovský a je tady skladováno 55 náhradních filtračních vložek. O dvě patra níže je dalších 6 kalových filtračních lisů. V mezipatře je umístěna pračka textilií - textilních filtračních vložek pro veškeré lisy. Jinak je celé patro prázdné - slouží k rozvěšení textilií a jejich sušení.

Dostáváme se zpět do prvního patra, kde jsou mimo kalolisů i čtyři zásobníky těžké šťávy a též kancelář kontrolora. Jde tudy i skluz pro kaly do vozíků přistavených na odbočce kalové koleje.

Sejdeme do přízemí a vstoupíme do vedlejší budovy, která je výslovně uváděna jako spodiová hala. Její poloha byla logická, dokud byly ve filtrační věži umístěny spodiové filtry. Po zavedení třetí saturace však filtrování surové šťávy spodiem odpadlo. Spodium se nadále používalo pouze při rafinaci cukru. Filtry by v tom případě mohly být umístěny přímo ve spodiové hale. Ale seznam strojů nic takového neuvádí, pouze zásoby spodia. Měly by zde být i pračky spodia a regenerační pece. Od těchto pecí zřejmě vedl kouřovod k menšímu, třicetimetrovému komínu. Jinak by tento komín neměl opodstatnění. Žádný jiný zdroj spalin totiž ve svém okolí neměl.

Var těžké šťávy v zrníči trvá 6 - 8 i více hodin. Hotová cukrovina - tj. směs nasyceného sirupu a krystalků cukru by se měla vypustit ze zrníče do krystalizátoru, kde ochlazením dojde k dalšímu růstu

krystalů. Seznam však takové zařízení neuvádí. Nezbyvá proto, než postoupit dále, do střední části hlavní budovy, kde se jednak zakončuje proces výroby surového cukru, převážně však slouží k jeho rafinaci. Je tady v přízemí parní stroj o výkonu 40 ks (30 kW), který přes transmisi pohání celkem 7 odstředivek značky Fesca. Jsou to stojanové odstředivky s horním plněním i vyjímáním. Pro výrobu surového cukru zřejmě slouží čtyři odstředivky. Přivádí se do nich cukrovina, aby se oddělily cukrové krystaly od sirupu, který se vede zpět do nádrží k opětovnému dalšímu zpracování. Kusy cukru (pilé) se vyndají a pomocí závěsné dráhy se šesti závěsníky se dopraví k saňovému výtahu, který surový cukr dopraví do nejvyššího patra. Tam se suší a měl by se drtit. Následně se plní do pytlů, kterých je tady skladováno celkem 4 000 kusů. Po skluzech se pak cukr v pytlích dostane až do skladu surového cukru, kde jeho výroba končí. Ovšem ve skladu je i surový cukr dovezený z jiných cukrovarů (surováren) železničními vozy po vlečce tak, aby zásoba byla dostatečná pro plynulou práci rafinerie.

Surový cukr je zabarvený, má nevhodné příchutě, obsahuje různé příměsi a je proto pro běžnou spotřebu neprodejný. Proto se v rafinerii čistí, bělí a zpracovává do prodejné formy. Stoupáme do druhého patra střední části hlavní budovy, kde by rafinační proces měl začínat. Začínáme však tápat. Bílých míst přibývá. Seznam strojního zařízení je stále méně úplný a nelze již z něho složit podobu celého výrobního procesu, který navíc v této fázi může být velmi rozmanitý.

Ve druhém patře by se mělo nacházet jedno vakuové zařízení, což může být rafinační zrníč, jeden dvojité převaděč a celkem čtyři nádrže na vodu, klér (cukrový roztok pro rafinační práce), bílý a zelený sirup. O patro níže, v I. patře, je jedna odstředivka (že by na homole?) a již jenom 41 m úzkorozchodných kolejí se čtyřmi točnými a deseti vozíky. To vypadá na halu pro výrobu lisovaných a odlévaných výrobků. Schází však jakékoliv výrobní zařízení. Zvláštní je že toto patro má dvě řady oken. Jednu u podlahy a jednu u stropu. Jako by měla nepřerušovaná střední část stěny sloužit k zavěšení nějakých zařízení.

A jsme opět v přízemí. Pro rafinační práce by měly sloužit 2 odstředivky Fesca, tentokrát ale s parním nebo vodním krytím, což znamená, že krystalky cukru jsou během odstředování proplachovány, aby se zbavily vrstvičky ulpělého sirupu. Je tady další saňový výtah, 1 automat na zvedání tekutin (monte-jus), dále nějaké blíže neurčené zařízení pro následné produkty, centimální a decimální váha. Někde v přízemí je i sklad cukrových výrobků pro expedici. A kde je vlastní expedice? Bohužel, žádný prostor s možností odvozu jsme nenašli.

Několikrát jsme prošli kolem vchodu do osmozového lokálu, který bezprostředně navazuje na rafinerii. V prvním patře je 10 osmozových zařízení. V nich se vyslazuje již konečný, nekystalizovatelný odpad – melasa. Později se již tento postup nepoužíval a melasa sloužila jako surovina pro kvasný průmysl.

V přízemí je mycí lokál na formy a pomůcky, které přichází v rafinerii do styku s cukrem. Jsou zde 4 nádrže,

potrubí a armatury.

Dodatečně přistavěná přízemní budova pro následné produkty zřejmě sloužila k výrobě dalších druhů obchodních výrobků. Nemá ale uvedeno žádné strojní vybavení. Vedlejší dílna je řemenárna. Při tolika transmisích a náhonech strojů je to důležité pracoviště, ale zase bez strojního vybavení.

Nyní se přesuneme na západní stranu cukrovaru. Stojí zde 50 m vysoký šestihřanný komín. Patří ke kotelně. V ní jsou, včetně jednoho rezervního, 4 kotle Tischbein. Mají 3 napájecí čerpadla a jeden stojatý zásobník vody. Dále je zde „monte-jus“ na vodu a 3 decimální váhy. Kotelna je zdrojem veškeré energie pro cukrovar, jak tepelné tak mechanické. Cukrovary dovedou tepelnou energii využít účelně hned dvojím způsobem. Jednak slouží ostrá pára z kotlů k pohonu parních strojů a výfuková pára (parní stroje pracují s protitlakem cca 2 atm. (bar)) zajišťuje veškeré technologické ohřevy v celém cukrovaru i vytápění. Pokud by již teplota výfukové páry v některých případech nestačila, je posilována injektáží ostré páry. Také veškeré kondenzáty se vrací jednak do zpracovávaných šťáv, jednak do napájecí vody kotlů. Vodní a tepelné hospodářství tak pracuje s co nejmenšími ztrátami. Naprosto však není jasný způsob zahřívání kotlů a seznam se o žádném zařízení nezmiňuje.

Jediný vstup do kotelny, který by pro tento účel přicházel v úvahu, je v rohu na její jižní straně. Uhlí se dováželo železničními vagóny až do blízkosti kotelny, kde se pravděpodobně složilo na volné prostranství. Nezbyvá, než předpokládat, že se uhlí vozilo již zmíněným vstupem na kolečkách do kotelny a tam šikmou rampou k násypkám topenišť. Podobně se i škvára musela vyvážet stejným vstupem. Zahřívání kotelny nebo odtahování škváry však mohl sloužit i přístavek na jižní straně, vedle vstupu.

Ještě jsme se nezmiňovali o vápence, která stojí u jižní strany řepné haly. Je tvořena šachtovou pecí, vyzděnou z režných cihel. Vápenec a koks se do pece dopravují dvojitým vozíkovým výtahem „Waggonetto“ s nosností 2 x 850 kg, který má s největší pravděpodobností svůj vlastní parní stroj. Společná výtahová šachta je vzepřena vzpěrami k peci. Nahoře má stříšku a je spojena kolejnicovým můstkem s šachtovou pecí, po kterém se vozíky dostanou až k násypce. Kolem ní je kovový ochoz se zábradlím na který se dá zdola vylézt po železném žebříku. Vypálené vápno se odtahuje z dolní části pece v přístřešku navazujícím na šachtovou pec. Odtud je pak dopravováno 32 m dlouhým pásovým dopravníkem krytým tunelem, který tvoří vyčnívající práh mezi přístřeškem a řepnou halou, přes řepnou halu až k hašence a pak násypkou do zařízení na hašení vápna. Z pece je odsáván i její druhý produkt – kychtové plyny obsahující CO₂, potřebný při saturaci. Plyny se čistí v lavéru, umístěném zřejmě také v přístřešku. Proplachovací voda do něj stéká z nádrže umístěné na výtahové šachtě. Vyčištěný plyn je odsáván čerpadlem ve varné hale a hromaděn v měděném zásobníku, odkud je přepouštěn

do saturátorů.

Co ještě zbývá? V přízemí západní obytné budovy jsou kanceláře a snad i nějaké sklady. Sklad a budoucí domek hlídače stojí též u šachtové pece vápenky. Podle některých náznaků uzavírala tato budova téměř úplně jižní stranu nádvoří. Většina podkladů ji však uvádí jako podstatně kratší.

Ve východní obvodové zdi jsou dvě brány a mezi nimi je vozová váha. Těmito branami se zřejmě odváží řízky a kaly. Jsou tady i stáje pro voly – důležité pomocníky pro posun železničních vozů po kolejích v prostoru cukrovaru. Seznam uvádí, že zde je celkem 600 m kolejí, 23,5 m oblouků, 4 výhybky (obsluhované dvěma točnami), 24 výklopných vagónů a 18 vyklápěčů (?).

V západní části nádvoří je veliká a vydatná, dubovými trámy vypažená studna – jediný zdroj pitné vody pro provoz cukrovaru a pravděpodobně i celého nádraží.

Většina budov má světlou štukovou omítku s různými drobnými architektonickými detaily. Pouze budovy stojící jižně od obou komínů jsou precizně vyzděny z režných cihel. Nevypovídá to něco o dvou etapách výstavby?

V nádvoří, kolem budov i kolem celého pozemku je hodně zeleně a stromů.

Blížíme se opět k hospodářským budovám u západní strany cukrovaru. Jsou v nich sklady oleje a technických zařízení, vozové remízy a také kovárna a kovárna mědi. V ní je soustruh, ventilátor a jedna koksová výheň.

Jsme opět v hlavní bráně s ozdobnými štíty, v jejímž průjezdu je i vozová centimální váha. Zde naše exkurze končí. Měli jsme možnost prohlédnout si již zaniklý objekt. Jeho rekonstruovaná vnější podoba se jistě velmi blíží bývalé skutečnosti. Rekonstrukce strojního zařízení a výroby vychází ze známých dokumentů a tam, kde to jejich neúplnost vyžaduje, z logických kombinací obecných zvyklostí cukrovarnického průmyslu. Musí proto být v některých detailech chápána pouze jako krásná iluze...

Text a kresby: Rudolf Hübscher ml.

Archivní podklady:

Zemský archiv Opava:

Seznam strojního zařízení cukrovaru. Půdorysné uspořádání cukrovaru. 1910 (?)

Archiv ČD Olomouc:

Mapa žel stanice Studénka (1880)

Mapa žel. stanice Studénka (1881)

Mapa žel stanice Studénka (1890)

Mapa žel. stanice Studénka (bez data)

Ostatní:

*Vyobrazení, fotografie a pohlednice z let 1897 – 1942
Vzpomínky pamětníků.*

Vrch Lapač u Hukovic

Vrch Lapač ze silnice z Hukovic do Bartošovic (Foto R. Jarošek)

Katastr obce Bartošovice i obce Hukovice je, dalo by se říci, obdélného tvaru. Katastr protíná silnice Nový Jičín - Studénka. Jednu stranu katastru tvoří řeka Odra, protilehlou část les Roveň. V historických pramenech je uváděno, že tento les, který se táhne až k Libhošti, nazývali Hart. Také je uváděno, že osada, která na okraji lesa vznikla v 18. století, se nazývá Lapač.

Jsou uvedeny dvě varianty pro název Lapač. V jedné se uvádí, že tu žili babka s dědkem, kteří do své chaloupky lákali malé děti, které v lese sbíraly jahody, maliny, nebo hříbky. Tyto děti už nikdy nikdo neviděl, domů se nikdy nevrátily. Proto se tomuto místu zdaleka děti i dospělí začali vyhýbat.

Druhá varianta uvádí, že Lapač je jméno slovanského původu, kterým bylo označováno místo osamělých domů či jejich skupin, kde se schovávali za dne císařští odvodní komisaři (lapači), pozorovali okolí, aby v noci „lapali“ mladé muže do vojska. Používali při tom nezřídká násilí, pro které byli velmi obávaní.

Rozvoj průmyslu a okolních měst byl spojen s rozvojem obchodu. Také přes Lapač vedla obchodní cesta, cesta pro dobytek (Volská cesta). Na katastru obce Bartošovice tu byl samostatný dvůr barošovického panství, který měl 40 hektarů a hospodu zvanou „Zámecký šenk“. Byly tu velké stodoly, do kterých se dováželo seno až z oderských luk pro dobytek, který musel přenocovat a na další cestu. Poblíž mělo vystaveno obydlí pět domkařů. Po smrti Hugona Meinerta, majitele barošovického panství, byl jeho dcerami zámecký šenk v roce 1869 prodán do vlastnictví obce a pole byla pronajata. Hostinec se zachoval dodnes.

V katastru Hukovic byl také hostinec, jak je uváděno, zájezdní hostinec (Einkehrhaus). Byla tu dobrá kuchyně i sklep (u panského sídla v obci byla palírna kořalky). Tento hostinec byl navštěvován rodinami z Nového Jičína, které si tak rády udělaly o pěkných dnech celodenní výlet.

Jako odumrlé léno olomouckého arcibiskupství

Hukovice ke konci 18. století koupil velkopřemyslník Karel Čejka z Badenfeldu, který v roce 1788 koupil zadlužené fulnecké panství. Karolína Čejková z Badenfeldu vždy o svém pobytu v Hukovicích ráda navštěvovala tento hostinec na Lapači. Také její dcera Leontýna si toto místo oblíbila. Po sňatku s Filipem Skrbenským z Hříště - svobodný pán Skrbenský z Hříště, major ve výslužbě a c. a. k. komoří - se stala majitelkou hukovického panství.

Dne 12. června 1863 se na panském sídle v Hukovicích narodil Lev Skrbenský z Hříště. Také on si od útlého mládí oblíbil návštěvy a pobyt na Lapači. Lev Skrbenský z Hříště je významnou osobností, rodákem obce Hukovice.

Nebyly to jen tyto, dalo by se říci oficiální hostince. Dochovala se pověst, že v jednom domě se tu obchodovalo i s levnou „zednickou pálenkou“. Při jednom takovém obchodu byl majitel domku zavražděn. Pachatel byl odsouzen a také mu bylo uloženo postavit na zahradě domku kříž. Tento kříž tu stál až do r. 1959, kdy začala výstavba vojenského objektu a kříž byl zbourán.

Na mapách je uváděn v prostoru Lapače zámeček. O této stavbě se nedochovala žádná písemná zmínka. Jen v knize „Dukátová stařenka“ Františka Lazeckého, Pověsti ze slezského a lašského kraje. (Vydal Profil Ostrava v roce 1983).

Z této knihy je následující pověst

Císař Pyskač

Panoval císař Leopold I. Habsburský, panoval, ale tak, že za jeho císařování vypuklo v Uhrách velké povstání. Povstalci bojovali jak mohli, ale to velké vojsko, co proti nim císař poslal, nepřemohli. Nakonec byli poraženi.

Ale to císaři a jeho rádcům ve Vídni nestačilo. Sotva povstání bylo potlačeno, císař se začal mstít. Trestal všechny, kteří do povstání byli zapleteni, povstání tak i onak podporovali, stačilo, že s ním třeba jen souhlasili. Žalářů bylo na to v rakouské říši dost.

Jak se divit, že mnoho lidí z Uher utíkalo, jen aby se vyhnuli trestu. Utíkali z té země též tři mladí bratři šlechtici, kteří se přidali k povstalcům a bojovali na jejich straně. Vzali co mohli, nějaké peníze, klenoty a v převlečení za obchodníky po tajných stezkách přes hory se dostali až na Kravaňsko do okolí Bartošovic.

Šli už jen tak, šli celý den vysokým lesem. Teprve při západu slunce se dostali na širokou louku. A na té louce zůstali stát. Ta krása před nimi! Nemohli se vynadívát na kouzelný úval řeky Odry, na lučiny a pole, na bílé dědiny s doškovými střechami, na osamělé dvorce. V zapadajícím slunci, kam dohlédli všechno bylo ze zlata. Dívali se na ten div, dívali, až ten nejmladší z bratří zvolal: „Bratři, krásnější kout

světa jsem neviděl!"

„A já též ne," připojil k němu prostřední bratr. A ten nejstarší rozhodl: „Co se budeme neví, kam plahočit. Tady nás císař a jeho trabantí nenajdou. Dělejte si, co chcete, ale já zůstanu tady a bude."

A bylo.

Zůstal tam jeden, zůstal tam ten druhý i ten třetí bratr. Peněz ještě měli dost. tak si tu louku koupili, i nějaký ten les a pole k tomu. Vydávali se za obchodníky z Vídně nebo něco takového. Však pod svícnem bývá tma a jejich vídenští známi jim nějaké ty listiny s cizími jmény opatřili. Usadili se v nejbližším městě a na té louce si postavili veliký dům, ale obyvatelé Hukovic a Bartošovic, když přišla na ten dům řeč, nenazvali ho jináč než zámeček.

A vždycky jen zámeček a zámeček.

Když zámeček tak zámeček, ti tři šlechtici se do něho na stěhovali a žili v něm pod cizími jmény několik let. Jak se živili, tak se živili, když bylo nejhůř, vždycky něco peněz odněkud dostali. Možná, že přece jenom nějaké ty obchody vedli. Ale jinak se do ničeho nepletli, žili si tu docela v bezpečí.

To se ví, císař Leopold I. vládl i nad Čechami, Moravou a Slezskem stejně jako nad Uhrami, ale koho by napadlo hledat v těch třech pokojných obchodních

šlechtice, kteří bojovali v Uhrách na straně povstalců proti císaři a před jeho hněvem utekli sem na Moravu.

Však Morava byla vždycky pohostinnou zemí!

Snad by ti tři bratři a povstalci v tom zámečku v Oderském úvalu žili pokojně až do smrti, kdyby se jednoho dne nepříhodila taková příhoda.

Bylo to v létě, jeden vandrovník šel přes Bartošovice do Nového Jičína. Měl hlad, měl žízeň, v kapse mu necinkal ani penízek, a tu vedle cesty na louce zámeček, no jako by ze země vyrostl. Toho hladového a žíznivého vandrovníka zrovna trkl. Řekl si nahlas: „Á tu bydlí nějakí zazobanci. Tak jen dovnitř a požádat o nějaké to jídlo. Snad jim po obědě něco zbylo. A když bude i nějaký ten groš, vadit to nebude.“

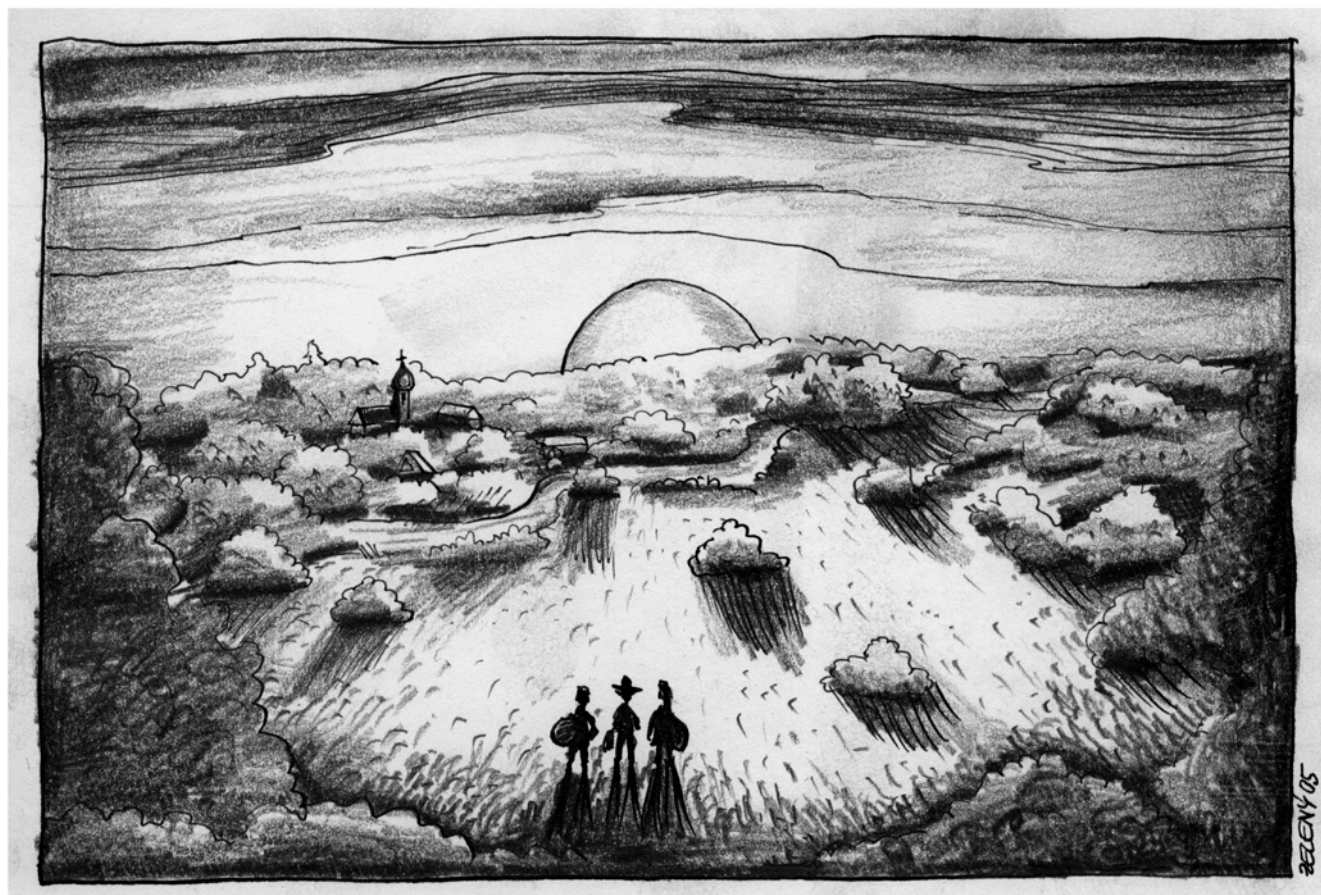
Tak hajdy do vrat a do dveří.

Bratři seděli právě u stolu po obědě. Snědli všecko co jim kuchařka uvařila a upekla, ještě se ohlíželi, kde by co bylo. A tu přijde nějaký vandrovník a chtěl by též oběda. Byli v rozpacích, nebyli v rozpacích, ten nejmladší vandrovníku povídá: „Škoda, žes nepřišel o hodinu dříve, ten oběd bys dostal. Najedli jsme se tři, mohl se najíst i čtvrtý.“

Na to ten prostřední se omlouval ještě víc: „Oběd jsme ti snědli, ale ve spíži a ve sklepě už též není moc, tak tě nemůžeme ani nakrmit ani napojit. Ale nic si z toho nedělej. Až přijdeš příště, najíš se, co budeš chtít.“

Ale ten nejstarší bratr, ten, co bděl nad jejich společnou pokladnou, zvolal: „Hola, bratři, máme ještě jeden tolar. Co s ním. Víte co, dáme ho tomu vandrovníku a bude.“

Vstal, šel ke skřínce položené na římse krby, vytáhl

odtamtud tolar a ukázal ho svým bratrům. Ten prostřední z nich řekl: „Ale jen mu ho dej, jeden tolar nebo nic, proto už nezchudnem.“

Nejmladší, ten nejvíc prostořeký bratr připojil: „I já jsem pro to. Beztak se na toho pyskače na tom tolaru ani podívat nemohu.“

Jak by ne, narážel na velký spodní ret císaře Leopolda. To na té minci byla vyražena jeho podoba. I ta jeho pyskatost byla na tolaru dobře vidět.

„Tak, pyskači jeden, marš z našeho záměčku ven!“ A hodil ten tolar i s císařpánem tomu vandrovnému. Pyskatý císař, nepyskatý císař, vandrovný lapl tolar a pravil: „Škoda, že takových nemáte víc. To bych pane bral!“

Poděkoval jak uměl a šel po svých. Došel do Nového Jičína a hned do hospody. Ten tolar už ho svrběl v kapse. Byl tam, hned na stůl jídlo, hned na stůl pítí, a jí a pije, jen se mu huba od ucha k uchu jako srp měsíce svítí. A co by si jednou v životě nedopřál. A potom platit. Jazyk z toho, co pil, se mu pletl, co by ne, pochlubil se s tím, od koho ten pyskatý tolar dostal. A kdyby jen to, nesmlčel ani, jaké řeči od těch dobrých pánů v záměčku slyšel.

Ti, co v hospodě zrovna byli, jen po těch slovech lapali. Snad se jim smáli, snad nad nimi jen hlavou pokyvovali, ale jeden jako druhý povídali to dál. Povídali o tom pyskatém císaři dva, povídalo jich o tom deset, neuplynuly ani tři dny, povídalo o těch pyskatých tolařech celé město.

Netrvalo dlouho, doneslo se to i na úřady. A když na úřady, tak i na policii. A bylo velké vyšetřování. Nedalo to ani tak velkou námahu a zjistili, kdo ty řeči o těch pyskatých tolařech pustil do světa. No to si přece císařpán nemohl nechat líbit. Jen to zjistili, hned si na ty tři bratry v záměčku posvítili. Zatkli je, a to ví, když už je měli pod zámek, důkladně si je proklepali. Vyšetřovali i to, jak do Bartošovic přišli. A tak nakonec vyšlo najevo, že to nejsou žádní ochotníci z Vídně, ale tři uherští šlechtici, kteří v tom uherském povstání bojovali proti císaři Leopoldovi. A bojovali proti němu i v Bartošovicích. Aspoň svými řečmi o pyskatých tolařech a o tom ostatním.

Tak, ptáčci, máme vás!

Když to všecko vyzkoumali, ty tři bratry jaksepatří potrestali. Za účast v tom povstání v Uhrách a za toho pyskače na tom tolaru. Jak dlouho za to seděli ve vězení, to už pověst nevypravuje. A tak se pyskatý císař těm třem bratrům přece jen pomstil.

Tolik o záměčku vypráví pověst. Záměček tedy zůstal bez majitele. Jistě bylo i v těch dobách dost těch, kteří se snažili nějaké ukryté tolarčky najít. Když se nenašly tolar, ani jiné cennosti, bylo něco, co se dalo odnést. Tak za krátkou dobu po domu (záměčku) nezůstala ani památka.

Vždyť ještě před několika lety, kdy v tisku byla zpráva o záměčku na Lapači, našlo se mnoho těch, kteří po případném nálezu horlivě pátrali. Není ale známo, že by tu někdo něco našel.

V roce 1903 byla na hukovickém katastru postavena hájenka, u které byla vždy pečlivě udržovaná zeleninová i květinová zahrada. Kromě hostince a hájenky byly na katastru Hukovic ještě dva domy.

Po válce, když se němečtí obyvatelé museli vystěhovat, byl i Lapač osídlen Čechy. Byly to rodiny s malými dětmi. Byly jen polní cesty a v deštivém počasí byla pěší cesta pro malé děti náročná. Hlavně v zimě, když byly závěje odcházel děti z domu ještě za tmy.

Bez elektrického proudu musely často psát úkoly a učit se u petrolejové lampy. Také pro dospělé bylo dojíždění za prací časově náročné.

Proto se postupně, když se našla příležitost, ze samoty odstěhovali.

Zpevněná cesta a elektrický proud byl zaveden až při výstavbě vojenského areálu.

Lev Skrbenský z Hříště svobodný pán a arcibiskup pražský a olomoucký

Narodil se 12. června 1863 na panském sídle (čp. 1) v Hukovicích. Po roce 1877, kdy byl statek prodán,

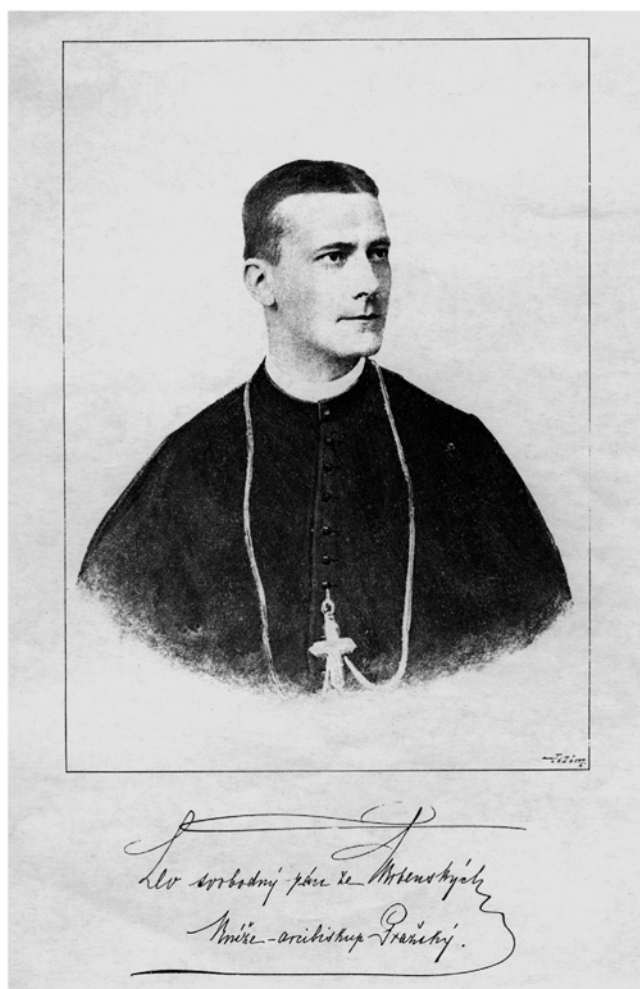
Pohled směrem ke Kunínu (Foto R. Jarošek)

se rodina přestěhovala na zámek v Dřevohosticích pod Hostýnem. Pocházel ze starobylého vladyckého rodu původem ze vsi Hříště u Přibyslavi. Příjmení je odvozeno od vsi Skrbně v okrese Olomouc.

Lev studoval na benediktinském gymnáziu v Kremsmünsteru, pak u piaristů v Kroměříži. V letech 1882 - 1884 absolvoval práva v Innsbrucku. Poté strávil dobrovolně jeden rok na vojně, aby se pak oddal studiu teologie v Římě a v Olomouci. Na kněze byl vysvěcen dne 7. července 1889 v Olomouci. Byl kaplanem v Dubě nad Moravou, Moravské Ostravě a v Uherském Ostrohu.

Dne 21. prosince 1892 dosáhl v Římě na Gregoriánské univerzitě doktorátu církevního práva. Od roku 1895 byl farářem v Melči v okrese Opava a v letech 1896 - 1897 nesídelním kanovníkem olomouckým. Poté působil jako probošt kolegiální kapituly u sv. Mořice v Kroměříži (1897 - 1899) a posléze se stal i olomouckým sídelním kanovníkem (1899).

Dne 15. září 1899 byl císařem Františkem Josefem I.

jmenován arcibiskupem pražským, což papež Lev XIII. 14. prosince téhož roku potvrdil. Biskupské svěcení přijal v katedrále sv. Václava v Olomouci (světitelé T. Kohn, M. Říha a F. Kalous) dne 6. ledna 1900 a v pražské katedrále sv. Víta byl slavnostně intronizován dne 14. ledna 1900. O rok později (15. dubna 1901) byl papežem Lvem XIII. kreován kardinálem Svaté církve římské titulem u sv. Štěpána na Celiu (S. Stephani in Celio Monte).

Pro svou mírnost a dobrotu byl v Praze velmi oblíben, ale zdravotně mu metropole neschválila. Byl c. a k. tajným radou, členem panské sněmovny na říšské radě ve Vídni, dne 5. února 1903 se stal čestným rytířem a nositelem velkokříže řádu Maltézských rytířů a od 21. února 1910 i velkokříže uherského řádu sv. Štěpána.

Dne 28. srpna 1907 byla sv. Piem X. blahoslavena Zdislava z Lemberka. Jako metropolita založil v Praze-Bubenči arcibiskupské gymnasium s kolejí Tovaryšstva Ježíšova (1913). V roce 1901 dal na arcibiskupském letním sídle v Dolních Břežanech upravit vnitřní zámecké nádvoří a oparřit je lodžii. Za jeho vlády činila roku 1904 rozloha mensálních panství v Červené Řečici 2 084,21 ha, v Novém Rychnově 1857,80 ha, v Rožmitálu pod Třemšínem 9 284,55 ha a v Týně nad Vltavou 2 860,23 ha půdy. Za jeho pražského episkopátu si zřídili redemptoristé kolej v Obořišti (1902) a v Plzni (1907).

Před vypuknutím I. světové války předsedal biskupské konferenci v rakouské části monarchie. Uprostřed války naléhalo vojenské velení na císaře Františka Josefa I., aby mírný a laskavý kardinál Skrbenský odešel do Olomouce a aby do neklidných Čech a do Prahy přišla pevnější ruka brněnského biskupa Huyna. A tak byl na přání vídeňského dvora po smrti kardinála Bauera na uprázdněný arcibiskupský stolec postulován olomouckou kapitulou dne 18. ledna 1916 skutečně kardinál Skrbenský, který navíc velice toužil po návratu na milovanou Moravu, a to navzdory četným prosbám Pražanů. Přestože postulace nebyla jednomyslná (kanovník Ehrmann byl proti), byla papežem Benediktem XV. dne 5. května 1916 potvrzena. K slavnostní intronizaci v olomoucké katedrále sv. Václava došlo dne 2. července 1916.

Arcibiskup Skrbenský se stal posledním moravským metropolitou, který byl zvolen svobodnou volbou kapituly, protože podle nového zákoníku církevního práva z roku 1917 byla tato privilegia kapitul (například i salzburské) suspendována. Po státním převratu v roce 1918 nebyl kardinál Skrbenský schopen se adaptovat, postavit se do čela moravského kněžstva a bránit se odpadlickému hnutí (dne 21. června 1920 k tomu vydal jen pastýřský list). Navíc po automobilové nehodě, při níž si zlomil nohu, se jeho pohyblivost zhoršila.

Zdravotní potíže i stále se měnící politicko-náboženská situace v zemi ho přiměly k rezignaci. Tu předložil kapitule v r. 1920. Kardinál Skrbenský žil zprvu jako kníže-arcibiskup emeritus v úplném soukromí na zámku v Krásném Březně u Ústí nad Labem, později na zámku řádu Německých rytířů v Dolní Dlouhé Loučce u Uničova na Moravě. Žil velice skromně a nenáročně, avšak jeho zadlužení příbuzní ho i nadále velmi potřebovali.

Byl posledním olomouckým arcibiskupem, který pocházel z moravského šlechtického a erbovního rodu.

Zemřel na zámku v Dolní Dlouhé Loučce dne 24. prosince 1938. Dne 30. prosince téhož roku byl pohřben v olomoucké katedrále sv. Václava do hrobky pod hlavní věží.

*Marie Hrabovská, Hukovice
Kresby Jiří Zelený*

Kaplička P. Marie

Poblíž katastrální hranice Hukovic s Kunínem se nalézá v polích malá kaplička (poklona) P. Marie.

Kaplička (Wegkapelle) stojí na bývalé Volské cestě v nejvyšším bodu krajiny, uprostřed tří lip a jsou od ní daleké výhledy na Beskydy a na Oderské vrchy, na dohled je město Nový Jičín; její orientace je jih-sever.

Nikdo již dnes neví při jaké příležitosti byla tato kaplička postavena, nebyla nikdy církevním majetkem.

V roce 1948 žádal Aeroklub Nový Jičín po Kapitulní konsistoři v Olomouci její zrušení pro zajištění nerušeného provozu nového letiště a příslušný farní

Kaplička P. Marie někdy před 2. světovou válkou

úřad v Kuníně ji označil jako zchátralou bez historické hodnoty (střecha z polovice bez tašek). V interiéru se nacházel jen plechový obraz Nejsvětější Trojice s rozpadlým rámem. Kunínský farní úřad odložil své rozhodnutí o zrušení kaple do doby skutečného letištního provozu.

Dnešní podoba kapličky (Foto R. Jarošek)

Vojáci na Lapači

Na Lapači byl v roce 1961 rozmístěn 3. protiletadlový raketový oddíl, který byl součástí Vojenského útvaru 6210 Hukovice (77. protiletadlová raketové brigáda). S jeho výstavbou bylo započato v roce 1959.

Bylo zde několik objektů:

- objekt A sloužil pro ubytování vojáků z povolání a jejich rodin (celkem 32 bytů)
- objekt B, jeho součástí bylo ubytování vojáků základní služby, velitelská budova, kuchyňský blok s útvarovou prodejnou a klubem, autopark a garáže. V roce 1978 byl přistavěn psinec pro strážní psy.
- objekt C – bojový objekt s okopy pro 6 ks odpalovacích ramp, 6 úkrytů pro přepravníky protiletadlových raket typu D 1 (později D 11), podzemní velitelské stanoviště,

malá budova pro ubytování hotovostních směn, budova učebny s tajnou dokumentací, okružní a spojovací komunikace

- objekt D – pro velitelskou četvu s přehledovým radiolokátorem P-10 (později P-12) pro vyhledávání vzdušných cílů s dosahem 360 km
- baterie 30 mm protiletadlových dvojkanónů k ničení nízkoletících cílů do 2 km a k přímé pozemní ochraně celého útvaru
- předsunuté pozorovací stanoviště, v době zvýšeného nebezpečí k upřesnění polohy nízkoletících cílů bylo obsazováno v prostoru Veselský kopec a hrad Helfštýn

V roce 1994 byl útvar zrušen, bývalé bojové objekty byly převedeny pod správu Okresního úřadu Nový Jičín. Od roku 1998 je areál kasáren občasné využíván Obcí Bartošovice a slouží také pro výcvik psů Policie ČR.

*Zpracováno podle plk. v. v. Josef Žižka (2004):
Vojenská historie obce Hukovice*

Základnová radiokomunikační stanice (Foto R. Jarošek)

Průběh počasí za posledních 131 let v Klimkovické pahorkatině

V roce 1948 vydal Státní meteorologický ústav odbornou publikaci „Dešťové faktory v Československé republice“. V této brožuře jsou 50leté průměry srážek a teplot za období 1876 – 1925 z 806 pozorovacích stanovišť na území dnešní České republiky. Pozoruhodné jsou tři skutečnosti: vysoký počet meteorologických stanic v poslední čtvrtině předminulého století, dále skutečnost, že ze Suchdolu n. O. existují záznamy na každý den po dobu 66 let (1873 – 1938) a raritou jsou podpisy pod všemi výkazy od jediného pozorovatele za období dlouhé 51 a 1/2 roku. Tím pozorovatelem byl učitel a později ředitel obecné školy G. A. Thal. Ještě den před jeho smrtí je výkaz zapsán jeho písmem.

Meteorologická stanice v Suchdole zanikla v roce 1945. Od roku 1947 existují záznamy o teplotách a srážkách z pozorovacího stanoviště v Hladkých Životicích. Již chybějící záznamy ze Suchdola z válečného období a úplně chybějící rok 1946 bylo možno doplnit, pokud jde o teploty, záznamy z Opavy, kde pozorování nebyla přerušena, a vše se ještě dalo ověřit záznamy z Fryčovic a Hranic na Moravě. Srážkové úhrny se daly opsat ze záznamů z Fulneku, kde vedl meteorologickou stanicí pan Kněžek.

Po jedenácti letech, v období 1953 – 1963, patřilo pozorovací stanoviště v Hladkých Životicích do sítě stanic Státního meteorologického ústavu. Od roku 1972 do současnosti, tedy po více než 30 letech, eviduje teploty a srážky autor tohoto příspěvku, a to pro potřeby zaměstnavatele. Teplota vzduchu je v Suchdole a Hladkých Životicích totožná, ve srážkách je průměrný roční rozdíl 30 mm, v Suchdole jsou srážky vyšší, takže se dala vytvořit 131letá téměř homogenní řada meteorologických pozorování pro jižní část Klimkovické pahorkatiny. Vedle pozorovací řady z Opavy, Přerova a Lysé hory je naše pozorovací řada určitě čtvrtou nejlepší na severní části Moravy a ve Slezsku.

Přesné záznamy počasí za 131 let již spolehlivě poukazují na drobná kolísání klimatu. Za připomínku stojí následující klimatické epizody i některé extrémní jevy krátkodobé.

Odborná studie s názvem „Přirozená klimatická období“, publikovaná svého času v časopise Vesmír, vymezila malou dobu ledovou roky 1627 – 1897. Průměrná teplota severní polokoule byla o jeden stupeň nižší než je uvažované optimum. Dílčí studenou klimatickou epizodu 1887 – 1897 potvrzují i suchdolské záznamy.

Od začátku pozorování do roku 1897 převažovaly studené zimy, počasí mělo spíše kontinentální charakter, v našem regionu s citelným nedostatkem srážek. V rozmezí let 1881 – 1894 se vyskytly čtyři vůbec nejsušší kalendářní roky (teprve na pátém místě je rok 1953).

V roce 1898 nastal zlom, průměrná teplota se zvýšila

a narůstaly srážkové úhrny. Vyvrcholením bylo období 22 měsíců od května 1902 do února 1904, kdy v Suchdole spadlo 2 059 mm vláhy! Dodnes se připomínají povodně z roku 1903, na Husím potoce byla ovšem nanejvýš dvacetiletá voda. Epizoda bohatá na vláhu skončila v roce 1916.

Období bohaté na srážky ovšem nevyklučuje kratší epizody extrémního sucha. Podle záznamů muselo být velké sucho začátkem podzimu 1911 a pak zejména na podzim roku 1921, neboť za půl roku od května do října 1921 chybělo v Suchdole 220 mm vláhy. Ještě začátkem 90. let vzpomínala jedna pamětnice na kritický nedostatek krmení pro zvířata na podzim uvedeného roku. Po suchém roce 1921 následovalo zase několik let s hojností vláhy.

Dvě události, na které si zavzpomínal pamětník pan Robert Schwarz: Největší povodeň na Husím potoce v minulém století až do roku 1997 byla někdy v polovině dvacátých let. Podle meteorologických záznamů zřejmě uprostřed prázdnin roku 1926. Na horním konci Hladkých Životic bylo plné koryto, voda se už vylévala na malou stranu, přes hlavní silnici se ale na úrovni pana Schwarze nedostala, protože levý břeh byl i tehdy o něco vyšší. V roce 1926 mohl být průtok na potoce 90 – 100 m³ za vteřinu. Při současném stavu koryta se začne voda vylévat na dolním konci vesnice při průtoku kolem 60 m³ za vteřinu (můj odhad), což si myslím, že je desetiletá voda. V roce 1997 protékalo vesnicí při kulminaci asi 170 m³ za vteřinu.

Druhou událostí v životě pamětníka byla „zima století“ 1928 – 1929, kterou přiblížím volně zpracovanými vzpomínkami.

Fulnecký rodák profesor Gustav Ertelt byl učitelem matematiky ve Vídni. Jeho koníčkem byla myslivost a této vášni podřídil pan profesor celé své soukromí, dokonce se ani neoženil. Měl docela slušný příjem, takže si mohl pronajmout celý lovecký revír v katastru obce Děrné, údajně za to platil 9 000 korun ročně. Veškerý volný čas o prázdninách věnoval pobytu v revíru, navštěvoval ovšem i honitby v dalších evropských regionech. Pan profesor Ertelt měl pomocníka, který mu v revíru přikrmoval zvěř, opravoval krmelce apod. Na sklonku vánočních prázdnin ročníku 1928 – 1929 před odjezdem do Vídně svému pomocníkovi říkal: „Roberte, letos to budeš mít zase jednoduché, zdá se, že opět nebude žádná zima.“ Jak hluboce se pan profesor mýlil! Sotva odjel do Vídně, začalo sněžit a mrznout.

Proč neměla být v tomto ročníku zase zima? Po čtyři předcházející ročníky byly totiž zimy normální nebo i teplejší a krátká lidská paměť si usmyslí, že tomu tak bude navždy. Krátké období silných mrazů v prosinci 1927 už bylo taky zapomenuto.

Leden 1929 byl už pořádně studený, se zápornou měsíční odchylkou šest stupňů a největším mrazem

-24 stupňů by ale do dějin meteorologie nevstoupil.

Skutečná pohroma začala 1. února, kdy teplota poklesla na -27,5 stupňů. Mezi dvěma vlnami silných mrazů přibýlo sněhu, potom zase 9. února na arktické frontě sněžilo a 10. února, již bylo -34 stupňů. Absolutní rekord je pak z 11. února, a to -35 stupňů. Po čtyři dny 10. - 13. února 1929 setrvala i odpolední teplota v rozmezí -18 až -22 stupňů.

V první polovině února klesla teplota celkem po deset dní v rozmezí -25 stupňů až do -35 stupňů. Po devět týdnů, od začátku roku do konce prvního březnového týdne, nebyla obleva, jen v několika dnech a na krátkou dobu vystoupila teplota nepatrně nad nulu.

Pan profesor Ertelt uznal svůj omyl v odhadu zimy o Velikonocích roku 1929, když se brodil v revíru se svým pomocníkem v metrových závějích a počítal umrzlou zvěř. Narazili asi na třicet zajíců a několik srnců, kteří umrzli vestoje a vypadali jak sochy. V roce 1929 se nekonaly hony, nebylo totiž co střílet. Nesklízely se ořechy a peckové ovoce, prakticky všechno vymrzlo.

Od roku 1930 do roku 1987 zažili naši předkové i současní pamětníci několik drobných klimatických epizod, z nichž delší trvání měla období charakteristická srážkami. V průběhu teplot se projevovala mnohem větší nahodilost teplejších a chladnějších období. Za zmínku stojí následující povětrnostní události:

- období 1932 - 1936 a 1947 - 1959 bylo celkově chudé na vláhu
- naopak po tři roky 1937 - 1939 přišlo značně nadprůměrně a byly časté povodně
- v letech 1960 - 1970 byly srážky značně rozkolísané, zažili jsme více povodní než je obvyklé, ale také velká sucha (největší koncem léta a v září 1962)
- velmi studené období od začátku roku 1940 do srpna 1942
- období šesti měsíců duben - září 1947 mělo kladnou

- teplotní odchylku 1,8 stupňů C a v období duben - říjen se vytvořil v severozápadní části Novojičínska deficit 180 mm, září 1947 se vyznamenalo sedmi tropickými dny (30 až 32,5 stupňů ve stínu)
- dne 10. května 1953 v době značně pokročilé vegetace napadlo 18 cm sněhu, který roztál až po dvou dnech
- od třetiny srpna 1953 do konce března 1954, tedy za téměř osm měsíců, spadlo v Hladkých Životicích pouze 110 mm vláhy
- dne 9. února 1956 setrvala teplota po poledni na hodnotě -24 stupňů, což je největší mráz v historii během dne
- od 18. srpna do 22. října 1959, tedy po více než dva měsíce, nespada v Hladkých Životicích ani kapka vody
- květen 1962 byl v Hladkých Životicích vůbec nejdeštivější s úhrnem 208 mm, v následujících třech měsících se ale vytvořil deficit 155 mm a na sucho začátkem podzimu 1962 vzpomínají někteří pamětníci dodnes
- v roce 1973 chybělo v hlavním vegetačním období v Hladkých Životicích 200 mm vláhy a situace v září byla shodná se situací roku 2003. Ve sdělovacích prostředcích se ale o suchu příliš nemluvalo, protože začátek normalizace potíže nepřipouštěl
- o Velikonocích 1977 napadlo téměř 30 cm sněhu a byl to vlastně největší příděl sněhu celé sezóny 1976 - 1977
- během silvestrovské noci 1978 - 1979 poklesla teplota za sedm hodin o 27 stupňů, což je největší teplotní skok za celou dobu pozorování
- silné mrazy po čtyři dny 7. - 10. ledna 1985 (v Hladkých Životicích 7. ledna -30,5 stupňů) značně poškodily ořešáky a třešně, alej mezi Hladkými Životicemi a Suchdolem z poloviny vymrzla, silný mráz -18 stupňů s čerstvým větrem po dva dny nás potrápil v lednu 1987

Dílčí klimatické epizody se v minulosti vystřídaly ve velmi krátkém čase a tak tomu bylo i v roce 1988. Zaslouhou teplé zimy vykázal celý rok nadprůměrnou teplotu a tento trend převažoval do roku 2003. Ze šestnácti ročníků této poslední epochy byly pouze dva chladnější - 1991 a 1996. Průměrná teplota období 1988 - 2003 je o 0,8 stupně vyšší než uvažovaný dlouhodobý normál.

Významné povětrnostní události poslední epochy:

- značná převaha teplejších zim
- velká rozkolísanost srážek - například v roce 1992, spadlo za čtyři měsíce květen - srpen v Hladkých Životicích pouze 101 mm vláhy, ale v červenci 1997 spadlo za necelé čtyři dny 210 mm a 30. června 1998 spadlo za čtyři a půl hodiny při dvou průtržích 111 mm (televizní šot z Hladkých Životic byl ve dvojích hlavních zprávách)
- v roce 1992 bylo nejteplejší léto v historii
- v roce 1994 jsme zase zažili největší vlnu veder, celkem 27 tropických dnů (30 stupňů ve stínu a více)
- zima 1995 - 1996 trvala čtyři měsíce a byla velmi

- bohatá na sněh
- rok 2000 byl vůbec nejteplejším rokem v historii
 - únor 2002 vychází, jako druhý nejteplejší a květen 2002 jako třetí nejteplejší květen v historii měření
 - období půl roku od 20. ledna do 20. července 2002 mělo kladnou odchylku tři stupně a pro tento časový úsek je to nejvyšší teplota
 - červen 2003 vychází jako druhý nejteplejší a srpen 2003 jako třetí nejteplejší srpen v historii měření
 - od začátku března do 22. září 2003 se vytvořil v Hladkých Životicích vláhový deficit 160 mm. Sucho bylo ale zvýrazněno vysokými teplotami i téměř nulovou zásobou zimní vláh

Srážkové a odtokové poměry v povodí Husího potoka, povodeň v roce 1997

Povodí Husího potoka má povrch o rozloze 116 km², počítám-li k posledním stavením v Hladkých Životicích. Pro účely tohoto článku tedy nezahrnuji povodí Děrenského potoka tekoucího přes Kujavy. Pro celé povodí předpokládám průměrné srážky 710 mm za rok. Koeficient odtoku bude mít hodnotu nanejvýš 0,30. Znamená to, že až 30 % vody ze srážek odteče v dlouhodobém průměru korytem potoka do Odry a podstatná část, tedy 70 % se vypaří, přímo či prostřednictvím porostů nebo vsákne do hlubších vrstev země. Koeficient odtoku pro celé povodí Odry po Bohumín má hodnotu 0,36. Naše povodí se ale nachází v relativně sušší lokalitě, těžko se můžeme porovnávat se svahy Beskyd, takzvaných Předních hor, kde jsou srážkové průměry i 1 300 – 1 500 mm a tedy i mnohem větší odtok. Řekněme, že výsledky mého vlastního pozorování a bádání jsou správné. V tom případě spadne do povodí za rok v průměru asi 82,5 milionů kubíků vody, korytem odteče nanejvýš 24,7 milionů m³ a dlouhodobý průměrný průtok na dolním konci může být 780 litrů za vteřinu. Za normální průtok považuji hodnotu přibližně 670 litrů za vteřinu. Průměrný průtok je vyšší proto, že při jedné až dvou menších povodních v průběhu roku projde korytem potoka alespoň 3,5 milionu m³ vody. Jsou ale roky, kdy se hladina potoka zvedne nanejvýš o půl metru a jsou situace jako v roce 1997 a 1998, kdy jsme zažili 500letou vodu a následovně 10letou vodu. Naopak delší období sucha snižuje průtok na Husím potoce i pod 300 litrů za vteřinu.

V červenci 1997 došlo k události, která nemá obdoby v povodí našeho potoka snad posledních 250 roků a možná i více. Při působení jedné tlakové níže vypadlo za necelé čtyři dny v Hladkých Životicích 210 mm vláh a v celém povodí nejspíš 290 mm. Soudím tak podle měření na čtyřech srážkoměrných stanovištích severozápadním směrem od Hladkých Životic.

V pátek 4. července se přehnala bouřka, v sobotu 5. 7. 1997 přišlo šest hodin, povodí ale nebylo ještě nasyceno vodou. Déšť, který způsobil největší povodeň, se spustil v neděli 6. července v jednu hodinu v noci. Ráno v šest hodin jsem vyléval z nočního deště

35 mm a potok byl už zvedlý asi o tři čtvrtě metru. Nepřetržitě přišlo celou neděli, k večeru už voda opustila koryto i uprostřed vesnice. V pondělí 7. července přišlo do 10. hodiny občas, tedy s přestávkami. Mezi 10. – 15. hodinou ale přišlo nepřetržitě a vydatně. V Hladkých Životicích jsem naměřil za těch pět hodin 38 mm vláh. Jeden milimetr vody v celém povodí představuje 116 000 kubíků. Jestliže přišlo všude stejně, pak v povodí vypadlo téměř 4,5 milionu m³ vody. Každou vteřinu tedy napršelo 244 m³. Průtok při kulminaci po 15. hodině jsem odhadoval na 170 m³ za vteřinu. Mnoho lidí dodnes nechápe, kde se vzalo v pondělí 7. července v potoce tolik vody. Já se naopak divím, že povodňová vlna nebyla ještě větší. Jsou dvě možnosti, proč jsme nebyli ještě více zaplaveni:

- půda byla i přes velké přesycení stále ještě schopná jakousi vláhu zadržet, nebo spíše
- srážky na horním toku potoka mohly být při tomto lijáku slabší než v Hladkých Životicích i to se občas stává, takže úhrn mezi 10. – 15. hodinou byl třeba „jen“ 3,5 milionů m³.

Jsou-li moje předpoklady správné, pak od sobotního odpoledne do středečního rána napršelo do povodí Husího potoka 33,5 milionů kubíků vody. Během týdne odteklo do Odry snad až 25 milionů kubíků, což je více, než kolik odteče normálně za rok. Přitom i ten normální rok má jedno až dvě menší rozvodnění. Jen v pondělí 7. 7. prošlo korytem potoka nejméně 8,5 milionů kubíků vody.

Aby byl přehled počasí za uplynulých 131 let úplný, uvádím ještě pět tabulek.

1. Průměrné měsíční teploty a průměrná roční teplota za 80leté období 1901 – 80

I	-2.7	VII	17.8
II	-1.0	VIII	17.0
III	2.6	IX	13.2
IV	7.8	X	8.2
V	12.8	XI	3.4
VI	16.1	XII	-0.5
			7.86

2. Průměrné měsíční úhrny srážek a průměrný roční úhrn srážek

I	29	VII	88
II	29	VIII	69
III	35	IX	59
IV	49	X	41
V	77	XI	43
VI	86	XII	37
			Σ 642

Pořadí jedenácti nejteplejších zim a jedenácti nejstudenějších zim za posledních 131 roků podle průměrné teploty čtyř nejchladnějších kalendářních měsíců sezóny. U nejstudenějších zim je uveden

počet dnů s průměrnou denní teplotou -15 stupňů nebo nižší.

3. Nejteplejší

1	1997-98	2.05
2	1974-75	2.00
3	1960-61	1.68
4	1989-90	1.67
5	1987-88	1.62
6	1994-95	1.57
7	1898-99	1.45
8	2000-01	1.43
9	1915-16	1.42
10	1973-74	1.33
11	1982-83	1.32

4. Nejstudenější

1	1928-29	-6.53	14
2	1962-63	-5.55	10
3	1939-40	-5.05	16
4	1946-47	-5.00	13
5	1941-42	-4.70	14
6	1890-91	-4.35	6
7	1879-80	-3.93	4
8	1892-93	-3.75	10
9	1874-75	-3.65	2
10	1986-87	-3.45	6
11	1984-85	-3.40	9

Vůbec nejstudenějším dnem byl 11. únor 1929, kdy bylo naměřeno ráno v 7 hodin $-33,2$, odpoledne $-22,4$ a večer $-26,4$ stupně Celsia. Den předtím byla ovšem průměrná teplota $-27,0$ stupňů.

Nejchladnější den v nedávné minulosti, 7. leden 1985, měl celodenní průměr -24 stupně.

Pořadí nejteplejších a nejstudenějších zim platí, lze je aplikovat na mírnou pahorkatinu celého

Moravskoslezského kraje.

5. Průměrné měsíční teploty a průměrná roční teplota za 16leté období 1988 – 2003 včetně

V průběhu roku 1988 došlo v krátkém čase k významné klimatické změně. Jestliže po tři roky 1985 – 1987 byly zimy hodně studené, pak v letech 1988 – 1990 následovaly tři zimy po sobě teplé. Čtrnáct ročníků této epochy bylo teplotně nadprůměrných, pouze rok 1991 (průměr 7,6) a 1996 (průměr 7,0) vychází jako chladnější.

I	0,9	VII	18,6
II	0,5	VIII	18,6
III	3,7	IX	13,4
IV	8,4	X	8,7
V	13,8	XI	3,3
VI	16,6	XII	-0,9
			8,65

Nejteplejším kalendářním rokem byl ročník 2000 s průměrnou teplotou 9,85 stupňů, druhý nejteplejší 1994 měl průměr 9,5 a třetí nejteplejší 2002 měl průměr 9,4.

Ladislav Rošlapil, Hladké Životice

Počasí v roce 2004 a zima 2004/2005 v jižní části Klimkovické pahorkatiny

Poslední dobou se setkávám při rozhovorech o počasí se dvěma názory na současný klimatický trend. Většina lidí si myslí, že přibývá povětrnostních extrémů zásluhou oteplování, méně je zastánců teorie, že počasí se po mnoha teplých zimách devadesátých let a žhavém létě 2003 vrací do mezí normálu. Jak moc se zvýšil počet extrémů je těžké prokázat, k čemuž stačí jediný příklad: o tornádu, které zasáhlo Litovelské Pomoraví se národ dozvěděl ze zpráv za několik hodin. Podobnou událost před sto léty by místní sdělili jen svému blízkému okolí. O katastrofách nás rychle a rády informují v současnosti sdělovací prostředky.

Mám-li hodnotit podle jednoho pozorovacího stanoviště v Hladkých Životicích, pak rok 2004 jako celek ještě potvrzoval trend oteplování. Průměrná roční teplota byla o 0,75 °C vyšší, než dlouhodobý průměr, a to je pro 12 měsíců odchylka významná.

Za připomenutí stojí následující povětrnostní události. Nový rok jsme začínali s 15 cm mokrého sněhu, leden, únor a březen byl na vláhu bohatý. Nedostatek vláhy jsme pociťovali od poloviny dubna a zejména v květnu. Ještě uprostřed července byly slyšet nářky provozovatelů koupališť, že letošní sezóna bude silně prodělečná, protože léto nestojí za nic. Měli pravdu, neboť do půle července se vyskytlo jenom devět letních

dnů, tedy s teplotou ve stínu nad 25 °C. Maximum přitom nepřekročilo 28,5 °C. Příroda si ale vše vynahradila ve druhé polovině léta a v září. Dotáhla to na celkový počet 46 letních dnů, když normál je v Hladkých Životicích 42 dnů. Málo vláhy v srpnu a v září už vůbec nevalilo obilnářům, protože velmi dobrou úrodu sklízeli většinou za sucha.

Jinak pro letní období 2004 byly typické krátké přívalové srážky. Velké rozdíly byly i mezi dvěma sousedními vesnicemi, v červenci třeba i 30 milimetrů.

V říjnu byla pozoruhodná šňůra devíti dnů od 22. do 30. s maximální teplotou odpoledne v rozmezí 15 – 22 °C. Vcelku teplé období skončilo 5. listopadu.

Mohutná vichřice 19. listopadu, která poničila Tatry ale též např. části Hrubého Jeseníku, u nás významnější škody nenapáchala.

V následující tabulce informuji o atmosférických srážkách v jednotlivých kalendářních měsících v Hladkých Životicích v roce 2004 a uvádím odchylku od normálu v milimetrech. Dlouhodobý průměr 642 mm v Hladkých Životicích znamená, že do roka by měla spadnout vrstva vody vysoká 64,2 cm. Relaci mezi množstvím srážek a odchylkou od normálu je možné aplikovat na větší část území Poodří. Relativně nejsušším měsícem byl květen s 34 % vláhy, naopak březen vykázal 190 %.

Měsíc	Srážky (mm)	Odchylka od normálu	Měsíc	Srážky (mm)	Odchylka od normálu
I	41	+ 12	VII	77	- 11
II	50	+ 21	VIII	39	- 30
III	67	+ 32	IX	32	- 27
IV	24	- 25	X	71	+ 30
V	26	- 51	XI	46	+ 3
VI	104	+ 18	XII	14	- 23

Za rok jsem naměřil 591 mm, do dlouhodobého průměru chybělo 51 mm.

Zima 2004 - 2005

Moje osobní kritéria pro normální zimu jsou následující:

- čtyři nejchladnější měsíce sezóny mají součet průměrných teplot $-2,0\text{ }^{\circ}\text{C}$
- mrazový index, což je součet celodenních průměrů se znaménkem minus, má hodnotu 250
- tři až pět dnů má průměrnou teplotu pod $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$
- vyskytne se 30 ledových dnů, kdy teplota

nevystoupí ve stínu nad nulu

Uplynulá zima měla hodnoty následující:

- součet čtyř měsíčních průměrů $-2,1\text{ }^{\circ}\text{C}$
- mrazový index 243
- pět dnů s celodenním průměrem pod $-10\text{ }^{\circ}\text{C}$
- 29 ledových dnů

V Hladkých Životicích a okolí, v deštovém stínu Nízkého Jeseníku, nebyla letos ani mimořádná sněhová nadílka. Zažili jsme v posledních 40 letech víc zim, kdy srážky v sezóně byly mnohem vydatnější, např. v roce 1970, 1977 nebo 1996.

Pozoruhodná byla letošní zima snad jen ze dvou důvodů:

- mrazový index měl do poloviny ledna hodnotu jen 29, takže o zimě můžeme mluvit v období půle ledna až 11. března
- při tání sněhu odteklo korytem Husího potoka nejméně osm milionů kubiků vody zcela bez užitku, takže z celého povodí zmizelo v průměru asi 70 mm vláhy

Ladislav Rošlapil, Hladké Životice

Počasí a zajímavosti roku 2004

Podíváme-li se na minulý rok z pohledu čísel, která jej charakterizují jako celek, tj. ročních průměrů teplot, sum naměřených srážek a zaznamenaných extrémů, je možno konstatovat, že příliš výjimek a odlišností od běžných hodnot nepřinesl.

Teplotní charakteristiky jednotlivých měsíců sice mírně kolísaly kolem obvyklých hodnot, ovšem odchylky od dlouhodobých průměrů byly velmi malé. Měsíc leden byl v tomto srovnání chladnější (zhruba o $1,5\text{ }^{\circ}\text{C}$). Následující měsíce únor a březen pak přinesly průměrné měsíční teploty téměř normální, odchylky od obvyklých hodnot činily cca kolem $+0,5\text{ }^{\circ}\text{C}$. Pouze ještě v květnu byla zaznamenána záporná odchylka, tzn. měsíc byl chladnější než obvykle. Ostatní měsíce v loňském roce přinesly průměrné měsíční teploty, které se jen mírně lišily od dlouhodobých průměrů, vesměs tyto hodnoty o něco převyšovaly. Nejvyšší odchylku od dlouhodobého průměru jsme zaznamenali v měsíci dubnu, bylo to $+1,5\text{ }^{\circ}\text{C}$, dále pak v měsíci říjnu, kdy se jednalo téměř o $+2\text{ }^{\circ}\text{C}$ oproti běžné hodnotě. Celoroční průměrná teplota byla o $0,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ vyšší než je dlouhodobý průměr. Tento velmi drobný rozdíl nám naznačuje, že po teplotní stránce byl rok v podstatě normální.

Každá statistika má však svá úskalí. Zvláště letní měsíce loňského roku jsou toho důkazem. Průměrné měsíční teploty byly sice srovnatelné s dlouhodobými průměry, dokonce spíše tyto hodnoty překračovaly. Ovšem počátek prázdnin se nevydařil, na opalování a koupání to příliš nebylo. Průměrné denní teploty se pohybovaly kolem $15\text{ až }19\text{ }^{\circ}\text{C}$. Pouze v osmi dnech v červenci překročily tyto teploty hodnotu $20\text{ }^{\circ}\text{C}$.

Maximální denní teplota vyšší než $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ byla zaznamenána pouze v polovině dnů zmíněného měsíce. Hodnota $30\text{ }^{\circ}\text{C}$ byla překročena jen v 5 nebo 6 dnech. Počasí se zlepšilo až koncem druhé dekády. Srpen byl v tomto ohledu vlídnější. Tropických hodnot sice také nebylo mnoho, ale přinesl více dnů s maximální denní teplotou vyšší než $25\text{ }^{\circ}\text{C}$, které bychom mohli nazvat letními (téměř 25 dnů v měsíci).

Nejvyšší dosud naměřená denní teplota v loňském roce překročena nebyla. Ta byla zaznamenána 10. srpna 1992 a činila $36,9\text{ }^{\circ}\text{C}$. V roce 2004 bylo teplotní maximum zaznamenáno 19. srpna 2004, činilo $33,6\text{ }^{\circ}\text{C}$, ve srovnání s maximem z roku 1992 bylo tedy o $3,3\text{ }^{\circ}\text{C}$ nižší.

Nejnižší teplota roku byla zaznamenána 6. března, kdy na stanici v Mošnově naměřili $-17,7\text{ }^{\circ}\text{C}$. V celoročním měřítku dosud nejnižší naměřená hodnota pochází

ze 7. ledna 1985, tj. $-29,7$ °C. Ani na této straně stupnice teploměru rekordy nepadaly.

Pohled na celoroční charakteristiky srážek je trochu odlišný. Zpočátku roku se sice zdálo, že by rok 2004 mohl vylepšit velice chudou bilanci svého předchůdce - roku 2003. Bohužel, toto zdání trvalo první tři měsíce. Poté přišlo období trvající od dubna až do září, kdy byly celkově srážky nižší. Měsíční srážkové úhrny se pohybovaly v rozmezí 30 - 40 % dlouhodobého průměru. Výjimku v tom období tvořil červen, kdy přišlo místy více než obvykle (měsíční úhrny se pohybovaly v rozmezí 90 - 110 % dlouhodobého průměru). Bohatší na srážky než obvykle byly i říjen a listopad (130 - 150 % dlouhodobého normálu). To však stačilo jen na jistou korekci celoroční bilance. Srážkový deficit v loňském roce pokračoval, celoroční úhrny srážek v Poodří tvořily jen 70 - 90 % dlouhodobého průměru.

S tím přirozeně souvisela i sněhová nadílka, která v loňském roce také nebyla příliš bohatá. Po vcelku optimistickém začátku, kdy v prvních dvou týdnech roku 2004 leželo 20 až 30 cm i v nižších polohách, na horách byla sněhová pokrývka o výšce zhruba 50 až 100 cm, následovala proměnlivá období. V nížinách docházelo střídavě k odtávání a opětovné tvorbě nové sněhové pokrývky. Na horách, vzhledem k nižším teplotám, sněhová pokrývka mírně narůstala. Nicméně od počátku března docházelo k postupnému odtávání, v polovině března již sněhová pokrývka mizí i ve vyšších polohách kolem pramenů řeky Odry. Jarní tání v loňském roce mělo víceméně poklidný průběh. Kromě mírně zvýšených stavů v několika profilech na toku proběhlo bez větších problémů.

Konec roku 2004 byl na sníh vysloveně skoupý. V nížinách jsme pouze v listopadu zaznamenali sněhovou pokrývku. I v tomto případě se jednalo pouze o epizodu. Ve vyšších polohách na horním toku Odry ležela sněhová pokrývka od listopadu. Ale i ta byla ve srovnání s obvyklým stavem v tomto období skromná. Bohužel, na Vánoce jsme se tedy sněhu nedočkali. V loňském roce ty správné „bílé“ nebyly. Pořádná zima přišla až v lednu roku 2005. Dalo by se říct, že měla přesně jeden měsíc zpoždění.

Mezi zajímavostmi loňského roku, jimž byl zvláště v médiích věnován nemalý prostor, patřilo počasí v měsících dubnu a květnu. V několika případech došlo k zajímavému jevu. Po příjemném a relativně teplém počasí se sluníčkem, obvykle v průběhu pracovního týdne, došlo k náhlému ochlazení provázenému srážkami během následujícího víkendu. Tato skutečnost přirozeně patřičně zkazila náladu mnoha lidem, kteří se těšili na volné dny. Několikrát se opakující velmi podobná situace, zavdala příčiny k řadě spekulací a domněnek. Objevily se i teorie o důsledcích lidské činnosti, následcích znečišťování ovzduší, které se v průběhu pracovního týdne postupně kumulují, negativně ovlivňují vývoj počasí a způsobí na oba volné dny jeho zhoršení. V tomto směru je třeba říct, že lidská činnost opravdu v řadě ohledů přírodě neprospívá, zvláště narůstající automobilová doprava,

průmyslová výroba atd. Na druhou stranu je nutno říct, že přímá souvislost v tomto smyslu, spolu s časovou následností pracovních a volných dnů, dosud prokázána nebyla. Tyto případy se vyskytují. Nelze však jednoznačně říci, zda jde o časovou shodu či přímý důsledek. Studie a práce, které by tyto teorie podpořily, jsou zatím ojedinělé. Skutečností zůstává, že vývoj počasí, tj. především tlakových útvarů, atmosférických front je důsledkem všeobecné cirkulace atmosféry a dalších spolupůsobících faktorů širšího měřítka. Působení člověka a míra ovlivnění přírodních procesů je v současné době stále předmětem diskuse.

Pro další zajímavost si odskočíme kousek do sousedství, na území Olomouckého kraje. Zde se v loňském roce vyskytl jeden velmi zajímavý jev. Přímé účastníky a svědky však asi příliš nepotěšil. Jednalo se o jev mimořádný, který je na území České republiky relativně řídký. Tím ovšem není řečeno, že je v našich končinách výjimečný. Mám na mysli pravé, nefalšované a velmi dobře zdokumentované tornádo, které se dne 9. června přehnalo přes město Litovel. Bylo na naše podmínky velmi silné (dle používané Fujitovy stupnice byla jeho intenzita odhadnuta na F3), během krátké chvíle zpusťovalo značnou část města, poničilo domy, poškodilo střechy domů, polámalo stromy a způsobilo mnohamilionové škody. Až do počátku devadesátých let minulého století převažovala v povědomí lidí domněnka, že se jedná o jev, který se u nás vlastně ani nevyskytuje. Byli jsme zvyklí tornáda vidět nejvýše v dokumentech či filmech. Obvykle se týkaly následků škod, které jev dokáže způsobit na pláních v Severní Americe. V posledních letech, díky soustavnému sledování a průzkumu, se odborná i laická veřejnost může stále znovu přesvědčovat, že se jedná se o jev, který je možno vidět i u nás. Samozřejmě četnost výskytu je řádově nižší (obvykle se jedná o několik podobných jevů v roce, roztroušených po celém území České republiky). Jako zajímavost je třeba zmínit, že už v Kosmově kronice byl nalezen záznam o „zvláštním jevu“, který zpusťoval Vyšehrad. Jev způsobil škody nejen na dřevěných stavbách, ale i na budovách z kamene. Při podrobném posouzení textu je možno říci, že kronikář zachytil ve svém popisu skutečnosti a informace, které nás vedou k závěrům, že se jednalo o tornádo.

Závěr roku přinesl ještě jednu zajímavost, která stojí za zmínku. Jednalo se o teplotní inverzi v měsíci prosinci, která trvala více než týden. Při těchto situacích jsou na stanicích v nížině zaznamenávány nižší hodnoty než na horách. Obvykle je charakterizována pěkným, relativně teplým a slunečným počasím na horách. Naopak v nížinách bývá nízká souvislá oblačnost. Inverze teploty brání promíchávání vzduchu, může docházet v nižších polohách ke zvýšeným koncentracím škodlivin v ovzduší.

Ing. Dušan Židek,

Český hydrometeorologický ústav, pobočka Ostrava

Paní Věra Cihlářová z Klokočůvku

Paní Věra Cihlářová se narodila v roce 1940 v Malé Bystřičce na Valašsku. Pochází ze sedmi dětí, z nichž dva sourozenci zemřeli. Do Klokočůvku (místní část města Oder) se s rodiči přestěhovala na tzv. dosídlení pohraničí. Navštěvovala malotřídní školu v Klokočůvku, kde všechny děti učil pan učitel Bohumil Kotala. Paní Cihlářová dále stručně popisuje svou cestu životem:

Protože mí rodiče měli přes 10 ha polí, musela jsem jim pomáhat. A to nejen na poli, ale i v lese – např. v 15ti letech jsem v zimě musela sama s koňmi stahovat dřevo. Od patnácti let jsem pracovala ve vítkovské tkalcovně Hedva. Kromě našeho domácího hospodářství jsem musela pomáhat i v místním jednotném zemědělském družstvu. Poválečná doba se s námi příliš nemazlila – vzpomínám si například, že ještě jako školačka klokočůvecké malotřídky jsem sama šla z Klokočůvku do Spálova spálovskou mlýnicí k panu doktorovi Klučkovovi pro léky. To víte, že jsem se bála, ale nic mi to nepomohlo. Ve škole jsme někdy místo vyučování chodili sázet stromky do lesa v Pecově (místní název v Klokočůvku) a pan učitel nás učil včelařit. Ve škole bylo veselo a nejednou jsme se se spolužáky poprali. Protože jsme museli doma tvrdě pracovat, nezbyvalo nám na koníčky mnoho času. V té době jsem vždycky večer padla do postele a hned jsem spala. Jako děti jsme spali i dva v posteli a i přes zimu jsme spávali na nezateplené půdě, kde mrzlo. Na půdě se spalo pod velkými duchnami. Udělali jsme si kolem postele z dek ohrádku a ohřáli jsme si cihlu, aby se vzduch alespoň trochu ohřál. Ráno jsme však stejně vstávali do zimy.

V Hedvě jsem pracovala 6 let a udělala jsem si zde i kurz. V roce 1962 jsem se vdala za manžela z vesnice Ohrada u Bílovce. V následujícím roce jsme se přestěhovali do nového bytu v Ostravě–Porubě. Do Klokočůvku jsem dále jezdila na chalupu. V Ostravě mi chyběl kontakt s přírodou, a tak jsem se začala zajímat o aranžování květin. Moje kamarádka měla v té době květinářství v Ostravě–Mariánských Horách.

V Ostravě jsem vyšívala, pletla, háčkovala a šila – na svou dceru. Tomu všemu jsem se naučila od své známé, která byla krejčová. V Klokočůvku již bydlím 18 let – na místě naší původní chalupy jsme si postavili nový rodinný dům.

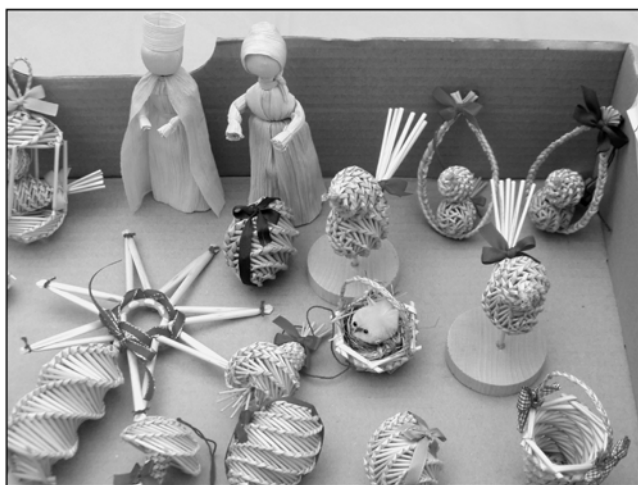
Když jsme se nastěhovali do Klokočůvku, mimo jiné jsem začala chodit na plesy. A na jednom z takových plesů jsme v tombole uviděla ze slámy upletenou šišku, kterou upletl syn mé sestřenice – Jirka Rypar. Protože jsem tu šišku nevyhrála, požádala jsem Jirku, aby mi stejnou šišku upletl. Protože se k tomu nedostal, začala jsem ze slámy plést sama. Koupila jsem si knížku „Pleteme ze slámy“ z nakladatelství EXIT. Mé první výrobky nebyly ještě dokonalé – rozdávala jsem je spolupracovnícům v práci. V té době jsem pracovala v kuchyni JZD Odersko v Odrách.

Když se mi začalo v pletení ze slámy dařit, začala jsem plést výrobky i na prodej. V prvopočátku jsem pletla jen vánoční ozdoby. Teď už dělám i vánoční betlémy, závěsné věnečky a velikonoční aranžmá. V současnosti zkouším vyrábět figurky z kukuřičného šustí. Obilí si sama pěstuji na políčku o rozměru 25 x 25 m. Všechny práce provádím ručně – sama si obilí seji, vláčím, políčko válčuji i ručně sklízím. Políčko jsem si musela oplotit, aby mi obilí nepolámaly srnky. Pěstuji jarní i ozimou pšenici, rež (žito) a letos jsem zasela i kukuřici. Obilní slámu sklízím opatrně srpem tak, abych ji nepolámala. Klasy ručně stříhám nůžkami. Nejlepší sláma na pletení je mezi klasem a prvním kolínkem. Spodní část slámy od země po spodní kolínko je tvrdší a já ji používám např.

na lepení stříšek betlémů nebo na kolíčky. Před pletením slámu napařuji v kuchyňském dřezu přelítím horkou vodou.

Zaměřuji se na výrobky ze slámy pletené – na výrobky ze žehlené slámy už čas nemám. Pravidelně pletení ze slámy předvádím ve Vítkově na zdejších výstavách nebo trzích. Vystavovala jsem i jinde. Pletení výrobků ze slámy mě dodnes velmi baví a plést vydržím i do půlnoci. To je značná zátěž na krční páteř, a tak občas musím absolvovat rehabilitaci. Mimo pletení ze slámy patří mezi mé koníčky ještě zahrádka

i práce na poli. Do suchých vazeb, které si aranžuji pro vlastní potěšení, si v létě suším růže, pivoňky, řebříček a další květiny. Na poli si pro vlastní potřebu

pěstují brambory i řepu.

Tolik mi paní Cihlářová řekla ke svému velkému koníčku, v němž dosáhla profesionální dokonalosti. A protože každý máme své životní krédo i názor na nynější dobu, požádal jsem i paní Cihlářovou, aby se o své krédo podělila se čtenáři Poodří.

Mé krédo je vždy ctít pravdu, nelhat a nepodvádět. I můj otec ctěl zásadu, že s poctivostí nejdál dojdeš. I když někteří škarohlídi dodávali, že i nejdřív pojedeš! Myslím si, že lidé si v dnešní době neváží svého zdraví, dnešní doby, ani jiných lidí a mají k sobě daleko. Jsou taky lenivější. Mohu to posoudit, protože jsem sama prožila těžký život. Měli bychom se více sblížovat.

Paní Cihlářová, za čtenáře Poodří Vám děkuji za Váš čas a přeji Vám ještě hodně pěkných výrobků ze slámy, radosti ze zahrádky a především pevné zdraví a nehynoucí elán.

Sepsal Petr Lelek

Jan Kozel in memoriam

S politováním sdělujeme, že dne 19. ledna 2005 zemřel v Odrách ve věku nedožitých 88 let jeden z nejstarších regionálních entomologů Jan Kozel. První z autorů studoval před jedenácti lety s Jiřím J. Hudečkem u tohoto nestora ostravských lepidopterologů materiál jeho sbírek a při té příležitosti ho mohl osobně blíže poznat. Chceme touto formou vzdát hold nadmíru pracovitému a zásadovému člověku. Za poskytnutí cenných informací a poskytnutou pomoc jsme vděční paní Hladné

(Odry), RNDr. T. Kurasovi, Ph.D. (Univerzita Palackého v Olomouci), dipl. ing. P. Lelkovi (Odry) a Mgr. M. Mandákovi (Ostrava).

Jan Kozel se narodil 28. února 1917 ve Vyšních Lhotách v okrese Frýdek-Místek. Pocházel z devíti dětí a měl nelehké mládí. Od dětství pracoval u sedláka a od svých osmi let pásal dobytek. Dostával za to v tehdejší měně měsíčně 20 korun a spal ve chlévě. Mladá léta tak prožil na úpatí Moravskoslezských Beskyd

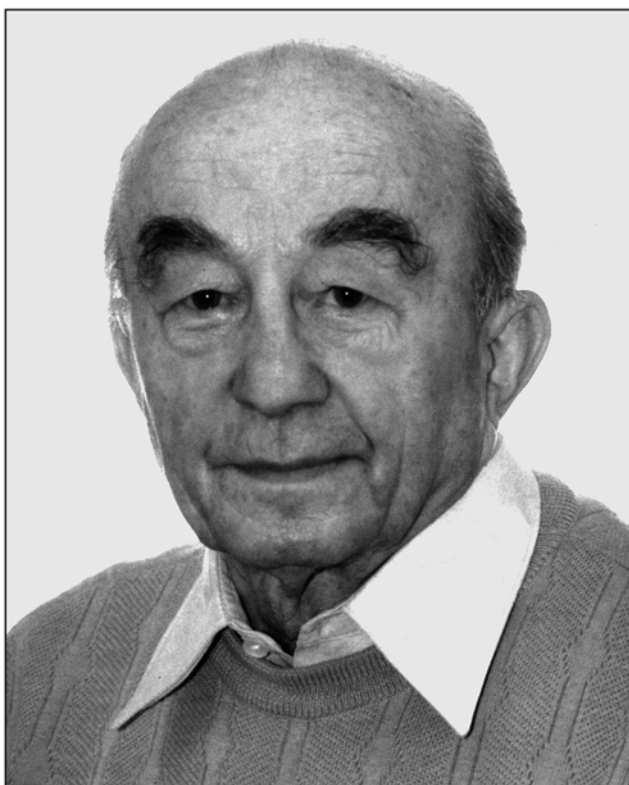

a právě pobyt v překrásné horské přírodě západních Karpat u něho vzbudil touhu po hlubším poznání hmyzu. Od svých 12 let sbíral do krabiček od zápalek na pastvinách brouky, kteří ho upoutali svými barvami a tvarem. Neměl tehdy žádné peníze, tak je doma napichoval na obyčejné špendlíky a preparaci prováděl na vlnité lepence. Vypreparované brouky ukládal nejdřív do krabic od bot, později do sklenic s papírovou vatou a jako desinfekci používal naftalin. Po absolvování základní školy nastoupil ve 14 letech na soukromou liščí farmu v Morávce. Tím se jeho finanční podmínky zlepšily. Majitel farmy byl statkářem a zároveň i řídicím učitelem. Když poznal chlapcův zájem o přírodu, objednal pro něho entomologické špendlíky a dostupnou literaturu. Kozel pak začal sbírat brouky ještě intenzivněji a své nejranější úlovky preparoval znovu odborněji.

K celoživotnímu zaměření Jana Kozla přispěla náhoda. Jednou ho při lovech v terénu uviděli entomologové Adolf Rudolf a ing. J. Hlisnikovský. Projevili zájem o jeho sběry a v roce 1934 ho navštívili opět. Několik hodin strávili debatou o koleopterofauně Beskyd a tím prohloubili Kozlův zájem o lov brouků. Záhy ho přitahovali stále více motýli a až do konce života se pak zabýval především jimi. Navštěvoval se stále častěji s ostravským lepidopterologem A. Rudolfem a seznámil se také s Františkem Diasem. V roce 1939 měl pan Kozel již 15 krabic motýlů z okolí Morávky. Ve dnech 6. až 16. února 1944 uspořádal s přítelem Diasem v Raškovicích výstavu motýlů a brouků.

Po druhé světové válce se Kozel přestěhoval z Raškovic do Oder. Vezl si s sebou už asi 70 krabic velikosti 34 x 40 cm. Začal pracovat v Optimitu Odry na tři směny jako mistr. A v tomto podniku pracoval až do odchodu do důchodu. Vychoval tři děti, dceru od jejích 12 let sám, protože ovdověl. Kromě členství v České entomologické společnosti pracoval také v Československém zahrádkářském spolku. Každého jeho hosta přivítal pečlivě udržovaný dům a zahrádka, kde pěstoval mimo jiné živné rostliny pro chov motýlů. Pro pana Kozla byla příznačná jeho houževnatost – co si každý den naplánoval, to také splnil. Byl příkladem cílevědomého člověka, který se ke svým výsledkům ve sběratelské činnosti dopracoval vlastní pílí. Až do vysokého věku si uchoval vitalitu, racionální myšlení a osobitý pohled na svět. Zastával ateistický životní názor a pevné životní postoje.

Sběry brouků z Beskyd v letech 1929 - 1952 Kozel neoznačoval přesnými lokalitami, pouze datem nálezu. Původně nepředpokládal, že bude později jezdit na jiné lokality, takže na štítcích je pouze obecné označení Beskydy. Jak nám sdělil, všechny tyto druhy chytil v údolí říčky Morávky od Vyšních Lhot přes Pražmo po výše položené lokality (Slavíč a Velký Lipový) v horské obci Morávka. Ve všech případech se jedná o širší okolí Morávky, některé druhy mu určil koleopterolog J. Hlisnikovský. Po válce uskutečnil četné exkurze na jižní Moravu (Radějov) a na Slovensko (Malá Fatra, Kamenica nad Hronom).

V této době již sbíral především motýly, brouky jen okrajově. Stále ještě zajížděl i na Morávku, konkrétní lokality jsou zapsány od roku 1951. Ze své kolekce brouků (přes tučet velkých krabic především se sběry z Beskyd) věnoval řadu exemplářů svému příteli M. Luňákovi. Deset krabic odkoupilo Slezské zemské muzeum v Opavě na doporučení I. Jeniše, který nákup zprostředkoval a posléze tento materiál determinoval. V Kozlově jedinečné sbírce z meziválečného období jsou také sběry z Oderských vrchů a Ostravy od roku 1951, nedatované z Rohatce, několik exemplářů neoznačených vůbec a kusy od sběratele B. Kočendy. Často se jedná o vzácné druhy, které v uvedené oblasti mezitím vymřely (Hudeček & Šuhaj 1996). U některých druhů z vlastních sběrů z Beskyd z let 1929 - 1952 nám v roce 1994 pan Kozel uvedl z paměti přesnější lokality a u významnějších druhů si vzpomněl na okolnosti nálezů (Šuhaj et al. 1996). Z brouků je jeho nejcenějším nálezem pestrokrovečník *Trichodes alvearius*.

Muzejky na hmyz a napínadla na motýly si pan Kozel vyráběl doma sám, takřka na kolenou. Celkem zhotovil více než 400 velkých prosklených krabic. Začal chovat motýly, kteří se v přírodě chytají obtížně. Byl pověstný jako pečlivý preparátor, jím preparování motýlů se vyznačují úhledností a estetickou hodnotou. Jako příklad poctivosti lze uvést, že při preparaci na zakázku 5 000 sáčkových denních motýlů z Ruska rozvlhlčil a napnul všechny se ztrátou jediného kusu! Lovil nejvíce v Oderských vrších, ale zajížděl i na jižní Moravu, do Čech a na Slovensko. Pokusil se lovit i v zahraničí – v Maďarsku a Jugoslávii. Počátkem devadesátých let jezdil na exkurze do přírody nejvíce se svým mladším přítelem, malířem M. Luňákem. Ještě v roce 1994 ve věku 77 let podnikl

vlakem cestu na Slovensko a náročnou horskou túru na Malou Fatru. Z této cesty si přivezl několik bělásků *Pieris bryoniae*. Tento druh si oblíbil a s nadšením ho pak choval a studoval jeho barevné odchylky a formy. Ve své sbírce měl v roce 1994 kolem 600 kusů *P. bryonidae* a přitom velké množství jedinců ještě vypouštěl do přírody. Motýly začal pan Kozel sbírat, preparovat a přesně lokalizovat od roku 1934. V roce 1994 jsme v jeho krabicích nalézali cenné faunistické údaje z období šesti desetiletí. Jeho sbírky obsahují také sběry A. Rudolfa.

Pan Kozel výsledky své činnosti nepublikoval, pouze do prvního ročníku ostravského Entomologického zpravodaje poslal příspěvek o modrásku ušlechtilém. Umožňoval studium svých sbírek kolegům, jeho nálezy opublikovali hlavně L. Stiova (Stiova 1973), T. Kuras a J. Beneš (Beneš & Kuras 1997 - 1998). Mladším badatelům předával celoživotní zkušenosti z chovu housenek, preparace a terénních výzkumů. Mladému členu klubu I. Hrdličkovi při přípravě soutěžní práce umožnil lvy na světlo na své chatě a pomohl mu při determinaci některých úlovků (Hrdlička 1983). Kdo za panem Kozlem do Oder do domku čp. 26 na Mendlově ulici zavítal, tak ho přivítala pohostinnost a ochota poradit. I ve velmi vysokém věku ještě navštěvoval akce entomologického kroužku, pobočky ČSE v Ostravě-Porubě.

Ve své sbírce shromáždil za celý život několik desítek tisíc exemplářů preparovaných motýlů, většinou vlastních sběrů ze Slezska a Moravy. Jeho sbírka motýlů je cenná hlavně tím, že dokumentuje regionální nálezy na četných lokalitách v rozpětí sedmi desetiletí. Má velkou výpovědní hodnotu, a proto o její získání projevilo zájem Muzeum Novojičínska. Často se jedná o velmi vzácné druhy, které z regionu již vymizely nebo jsou neznámé. Podařilo se mu mimo jiné zdokumentovat zálet lišajů *Hyles hippophaes* a *Hyles vespertilio* na území České republiky (Hudeček & Šuhaj 1996, Šuhaj & Hudeček 1997). Současně se sbírkami motýlů a brouků shromáždil pan Kozel také cenné vědecké publikace pro determinaci lepidopter. Řada z nich dnes už patří k titulům vyhledávaným v antikvariátech (Hofmann E. 1894: Gross-Schmetterlinge Europas; John J. 1900: Atlas motýlů střední Evropy; Spuler A. 1908: Die Schmetterlinge Europas; Joukl H. A. 1910: Motýlové a housenky střední Evropy se zvláštním zřetelem

k motýlům českým; Seitz A. 1932: Die Grossschmetterlinge der Erde).

Jan Kozel byl skromným a pracovitým člověkem, jehož celoživotní sběratelské úsilí posunulo faunistický výzkum moravskoslezského regionu o významný kus dopředu. Byl velice příjemným člověkem, který své poznatky ochotně předával přátelům. Miloval nejen motýly, ale přírodu vůbec, uměl se radovat i z vypěstovaných květin. Byl jedním ze zakládajících členů Ostravského entomologického klubu (Vaněk 1982). Je pro nás příkladem člověka, který si navzdory nuzným poměrům v mládí dokázal usilovnou prací splnit svůj dětský sen. Ti, kdo ho znali, na něj určitě nezapomenou. Čest jeho památce!

Jiří Šuhaj, Radim Jarošek

Literatura

- Beneš J. & Kuras T. 1997-1998: Dlouhodobé změny diverzity heliofilních motýlů (*Lepidoptera*) Opavské pahorkatiny a Nízkého Jeseníku (Česká republika). *Čas. Slez. zemského muz. Opava (A)*, 46 (2): 135-158, (3): 265-286; 47 (3): 245-270. ISSN 0323-0627
- Hrdlička I. 1983: Příspěvek k poznání lepidopterofauny jihovýchodní oblasti Oderských vrchů. *Entomol. zprav., Ostrava*, 13 (3): 44-61.
- Hudeček J. & Šuhaj J. 1996: Lišaj *Hyles hippophaes* (Esper, 1779), nový člen fauny České republiky (*Lepidoptera: Sphingidae*). *Čas. Slez. zemského muz. Opava (A)*, 45 (2): 186-187. ISSN 0323-0627
- Hudeček J. & Šuhaj J. 1996: *Copris lunaris* (Linnaeus, 1758) ve Slezsku a na Moravě (*Coleoptera: Copridae*). *Čas. Slez. zemského muz. (A), Opava*, 45 (3): 249-253. ISSN 0323-0627
- Stiova L. 1973: Výskyt denních motýlů v oblasti Oderských vrchů, Jeseníků a Hlučínské pahorkatiny. *Entomol. zprav., Ostrava*, 2/1973: 1-20; 2/1973: 1-14.
- Šuhaj J., Hudeček J. & Stolarczyk J. 1996: Výskyt *Oxythyrea funesta* (Poda, 1761) na Moravě a ve Slezsku (*Coleoptera: Cetoniidae*). *Čas. Slez. zemského muz. (A), Opava*, 45 (1): 69-77. ISSN 0323-0627
- Šuhaj J. & Hudeček J. 1997: Výskyt lišaje *Hyles vespertilio* (*Lepidoptera: Sphingidae*) v České republice. *Klapalekiana, Praha*, 33 (1-2): 83-86. ISSN 1210-6100
- Vaněk J. 1982: O koníčku, který řehťá už padesát let. *Entomol. zprav., Ostrava*, 12 (3): 46-48.

Čím Poodří vstupuje do světových dějin. Příspěvek k dějinám Moravských bratří VII. část

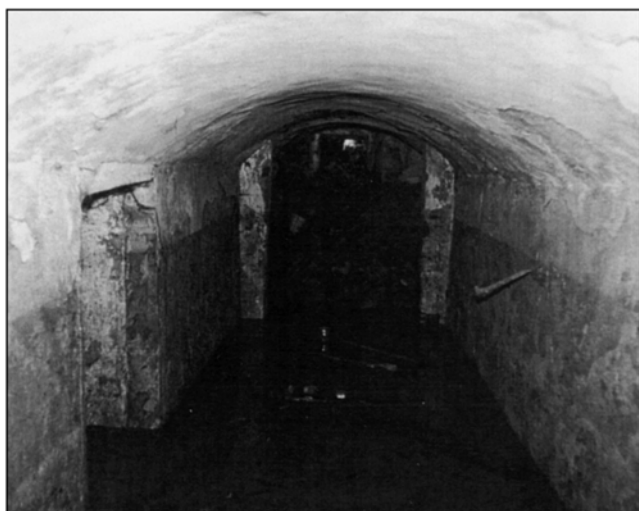
Exekuce na kunwaldském panství v r. 1724

V minulé části bylo již v souvislosti s popisem působení Kristiana Davida na kunwaldském panství naznačeno, jak probíhaly výslechy a exekuce v Kunwaldě. Morbidní příběhy jsou v dnešní době v kurzu, a tak snad čtenáři lehce stráví i toto téma...

System soudnictví v českých zemích po Bílé hoře byl značně složitý. Na rozdíl od moci zákonodárné,

kteřou vykonával pouze panovník a zemské sněmy s panovníkovým souhlasem, moc soudní byla vykonávána řadou institucí. Soudní orgány byly různé i pro jednotlivé země České koruny, pro jednotlivé stavy a též pro různé předměty projednávání.

Základní soustava byla tato: pro šlechtu byl soudem první instance soud zemský (pro nás v Olomouci), pro měšťany městské soudy jednotlivých měst

Sklepení pod hospodářskou budovou Veterinární a farmaceutické university v Kuníně u zámku

a pro poddané soudy příslušných feudálních vrchností na panstvích, v našem případě na vrchnostenské kanceláři v Kunwaldě, kam spadaly obce tohoto malého panství Kunwald (Kunín), Suchdol a Butovice. Jako druhá instance k těmto soudům sloužil apelační soud. Nejvyšším soudním orgánem pak byla do r. 1749 Česká dvorská kancelář ve Vídni. Přestupky věroučné byly předávány soudu inkvizičnímu (církvnímu), který po vynesení rozsudku předal odsouzeného světskému soudu, aby na něm vykonal rozsudek. Můžeme ještě připomenout, že předstupněm soudu vrchnostenského v Kunwaldě byla soudní pravomoc rychtáře, který soudil drobné přestupky jako výtržnictví, drobné krádeže a podobně. V případě který popisujeme, v té době Kunwald rychtáře neměl a suchdolský rychtář Heinrich Teltschik (úřadující 1697 - 1731) naprosto selhal a dalo mu patrně dost úsilí, aby nebyl sám obviněn, protože jeho syn, (později i sestra) byl mezi neaktivnějšími a mezi prvními pěti exulanty.

Majitelem kunwaldského panství byla hraběnka Marie Eleonora kněžna z Lichtensteinu provdaná Harrachová (1705 - 1757). Pobyt její a jejího manžela Harracha, významného státníka a vyslance v různých zemích Evropy, byl v Kunwaldu velice sporadický. Zámek zdědili v r. 1723 a období bezvlády překlenul svou horlivou iniciativou správce Dittrich, který přišel mezi zdejší úřednictvo kolem r. 1706 jako obyčejný písařík někdy v letech 1714 - 1720. Už jako správce se zasloužil o několik významných investičních akcí, pak zmizel na čas ve Vídni a od r. 1722 už opět proháněl poddané na kunwaldském panství a je možno jej srovnávat i se slavným regentem rožmberského panství Krčínem z Jelčan. Vedle něj patřil mezi úřednictvo, které mělo co do činěním s výsledky, ještě písař Schneider a také panští pacholci, prostí sloužící s běžnými denními povinnostmi na zámku, kteří však na rozkaz svých představených se občas museli postavit do nezáviděníhodné role vykonavatelů rozsudků. Jsou však známy případy, že stáli na straně souzených a pomáhali jim. K této sestavě patřil ještě farář Josef Rackinger (1721 - 1735) ze Šenova, pod jehož farnost obce Kunwald a Suchdol patřily

...nám poslali jako faráře nejkrutějšího zuřivce a pronásledovatele, kterého měli.

Přesto je zapotřebí některé dosavadní zprávy o exekucích na kunwaldském panství zbavit přehnaných hodnocení a postavit je do reálnějšího světa. Větší vyšetřování a tresty proběhly v roce 1724 čtyřikrát:

1. Soukromá iniciativa správce Dittricha kolem Velikonoc 1724, ihned po prozrazení velkých shromáždění, kdy nechal předvolat asi 20 hospodářů z Kunwaldu. Bylo to patrně 24. dubna. Předvolaní byli přirozeně ti, které ve shromáždění předchozího dne přistihnul. Vyšetřováním zjišťoval především podrobnosti o přítomnosti Kristiana Davida, cesty do evangelického kostela v Těšíně a kdo vedl shromáždění. Když zjistil, že hlavním původcem je David Schneider ze Suchdolu, dal jej taktéž předvést. Věznění trvalo asi čtyři dny o hladu. Do okovů byli zakováni jen někteří, pro tak velké množství delikventů nebylo panství vybaveno železy. Poté byli opět vyslýcháni, vše zaprotokolováno a propuštění s pohružkou 100 tolarů pokuty a tělesného trestu, bude-li se to opakovat. O tělesných trestech ještě není řeč a vůbec musíme brát v úvahu, že správce Dittrich potřeboval na panství zdravé a tělesně zdatné lidi schopné robotních povinností a ne mrzáky.

Po propuštění patrně následovalo čekání na písemné instrukce z Vídne od paní hraběnky. Tam patrně také putovaly zápisy výslechů, které jsou zatím neznámé. *...pak nám zapověděl pod trestem smrti, abychom nekonali shromáždění, ale my jsme od toho nemohli upustit, neboť jsme věděli, že „Více sluší poslouchati Boha, než lidi“.* Shromáždění nebyla potom tak velká, nýbrž jen několik nás jsme se slezli, když jsme mohli. V obci začali už někteří reptat, že chtějí mít pokoj a že my sami jsme si zavinili své trampoty. Ode dne sv. Filipa a Jakuba až k sv. Janu (24. května) byl zase pokoj. Někteří však nečekali na další události. Druhého května po desáté večer se vydalo na cestu do exilu prvních pět poddaných. Byli to Suchdolané, mladí muži ve věku 19 - 29 let. Tři z nich se jmenovali David Nitschmann, synové movitých sedláků, syn rychtáře Jan Teltschik a syn svobodného sedláka z Horního dvora Melchior Zeisberger. Později se o nich mluví jako o „Pěti sloupech církve“ a jejich kroky se rozešly dále do různých končin světa: Irsko, Sev. Amerika, Západní Indie, Cejlon, Skandinávie ale také do tmavých kobek žalářů.

2. Vrchnostenský soud se sešel na příkaz hraběte pravděpodobně 26. června *...Potom musely přijít obě vesnice na zámek a tam jim přečetli list, který prý byl od vrchnosti: „...aby vydali své svůdce, sice jinak setnou hlavy a přísně potrestají.“ Kunwaldští byli hned hotovi a udali 10 i více osob, ale Suchdolané to nechťeli. Tu vybral vrchní mne a ještě dva jiné a volal na ty druhé: „Vyplivněte ty darebáky“ Konečně po delším zdráhání se poradili a někteří byli potrestáni pokutami peněžními, než aby všichni museli trpět, což by stálo více. Teď dovolil ostatním, aby odešli domů, ale nás zadržel (patrně suchdolské) a myslil, že z nás ještě si některé vybere, neboť Kunínští udali*

Dřevěný kůň (či osel) s ostře zkoseným hřbetem

mu mnohem více, což se mu nelíbilo. Když pak byly konány výslechy, byli jsme proti jeho vůli propuštěni třetího dne. Vrchnostenský řádně sestavený soud patrně nařídil ustavit podle tehdejších právních regulí hrabě Harrach s manželkou. Jeho úkolem bylo sepsat původce. Nejsou známi jeho členové, ale dá se předpokládat, že to byli správce, písař a farář Rackinger.

3. Vyšetřování po příjezdu hraběte, který přijel do Kunwaldu, aby se osobně přesvědčil o stavu věcí, proběhlo koncem září. Ze svědectví Moravanů je zřejmé, že správce zatím jen vyhrožoval, naháněl hrůzu, ale hrabě už během dvou týdnů své přítomnosti neměl slitování..

Věznění bylo provázeno týráním a jako donucovací prostředek byly i tělesné tresty. Hrabě vyšetřoval 2 týdny každého zvlášť osobně a potom po čtyřech dnech věznění byli propuštěni. ...předvolal různé lidi z obou vesnic, také naše protivníky a examinoval každého zvlášť. Podruhé předvolal nás Suchdolany zase 16 osob. Po našem výslechu dal každého z nás do okovů, některé zavřel do pustých světnic věže, jiné do sklepů a děr. Tehdy byla veliká zima a moc sněhu. Proto jsme museli dva dny a dvě noci poskakovat, jen abychom

nezmrzli..., ...na druhý den přišel vrchní k nám a ptal se, jestli bychom nechtěli přece jen učinit jiné přiznání. Ujišťovali jsme ho,, že nemůžeme jinak, poněvač žádají od nás věci, které jsou proti Božím přikázáním. On zaklel a pravil: Bez jiného přiznání nebudete propuštěni. Třetího dne měli jsme být všichni bití, ale nedošlo k tomu. Byl jsem od svých kamarádů oddělen, vyslýchán a pak dva z nás byli jsme svázáni a tak jsme museli ležet devět hodin, až jsme byli skoro doděláni...

V následujícím období však došlo ještě k jedné události ...předtím odevzdal vrchní knihy, které nám odebral, faráři a ten je uschoval v jedné světnici svého dvora. To vyzorovali čeledínové a ukradli mu knihy, že tam nezůstala ani jediná. Viník byl později vyšetřen, akci zorganizoval syn starosty Davida Nitschmanna-Koláře, Melchior. ...žalárník ho přivázal ke sloupu s rukama za zády a nechal ho tak několik hodin stát, až mu vyrážela krev z kůže a pot mu tekł hrůzou a horkem. Konečně ho zase propustili za posměšků a honění. K tomu ale patrně došlo až během čtvrtého vyšetřování.

Poté, co se Melchior trochu zotavil, utekl do Herrnhutu. Jeho zdraví však bylo podlomeno natolik, že v r. 1729 zemřel. Svazování nebylo obyčejné svazání, nýbrž speciální způsob sešněrování rukou, při němž došlo k zamezení přítoku a odtoku krve do předloktí. ...Já jsem měl pobýt celý rok ve vězení a měl jsem k tomu zaplatit 50 tolarů pokuty, ostatním se vedlo lépe, ale každý, kdo chodil do shromáždění, měli čtyři týdny nuceně pracovat...Starosta obce: Hrabě po čtrnácti dnech zase odejel. Dříve však jsem ho prosil, aby nás tak tvrdým vězením netrestal, a tak jsem s ním hovořil, že mu slzy vstoupily do očí. Odvrátil se však ode mne a řekl: „Mé děti! Nemohu vám už pomoci, jste v rukou konsistoře.“ Po sedmi týdnech přišli od ní dva komisaři...

4. Inkviční vyšetřování začalo 29. listopadu. Přijely

Objekty Veterinární a farmaceutické univerzity u kunínského zámku

Svazování

dvě duchovní osoby z olomoucké konzistoře, velmi pečlivě všechny vyšetřovali, sepsali výslechové protokoly a byly vyneseny rozsudky: Za držení 1 evangelické knihy - pokuta 10 tolarů a 6 týdnů nucených prací, za chození do Těšína a za chození do shromáždění - další pokuty a nucené práce. Potom mi předčítali císařská ustanovení, jak se mnou budou nakládati a chtěli z toho udělat veřejné kacířství a všechno mělo přijít před soud. To poděsilo naši obec natolik, že schvalovala všechno, co se jí předkládalo, ač v srdci jinak smýšleli, my však, kteří jsme nechtěli souhlasit, jsme měli být deportováni a bídně zahynout. Soud proběhl 7. prosince. Celkem bylo ze Suchdolu stíháno 185 osob, z Kunína 270 osob. Nejvyšší trest dostal David Schneider ze Suchdolu - jeden rok prací a 50 tolarů. Po ukončení soudního procesu nebylo všemu konec. Když vězňové pochopili, že nemůžou očekávat nic jiného než smrt, obrátili svou pozornost k možnosti útěku z vězení, což se jim některým podařilo.

Pronásledování pokračovalo i v dalších letech, i když v menší míře, až do vydání tolerančního patentu r. 1781.

Způsoby trestání:

Zavření do klády: Z životopisů nemáme zprávy o používání tohoto zařízení na kunínském panství. V té době to však byl nejběžnější nástroj na zajištění vězně pro jeho jednoduchost výroby.

Kozel: Běžný mučící nástroj používaný k udržování disciplíny mezi poddanými. Na dřevěném kozlu s ostrou hranou musel trestaný sedět i několik hodin. Někdy mu na nohy zavěšovali závaží. „Byl jsem od svých kamarádů oddělen, znovu vyslýchán a pak dva z nás byli

jsme na kozlu napjati a tak jsme museli 9 hodin ležet, až jsme byli téměř hotovi. Potom každého zvlášť vyslýchali, aby konečně vše najevo vyšlo.“

Okovy neboli železa: Používaly se dva druhy. Menší pro ruce sloužily k transportu vězňů. Větší pro nohy sloužily k zajištění vězně v noci. Křížovým otvorem se provlékl řetěz. „Příštího dne byli předvoláni ti, kteří konali shromáždění a byli zavřeni po 10 osobách do zvláštního vězení. Někteří byli dáni do okovů.“

Práce v železech: V životopisech se neuvádí, jaké práce vězňové v Kuníně vykonávali. Šlo patrně o práce na úpravě komunikací nebo na stavbách, kde byli přikováni ke kolečkům. Po ukončení trestu většinou následoval další, pokud se vězeň nevrátil ke katolickému vyznání. „Byli jsme zase ukováni do želez po dvou. Jen já dostal jsem pár želez sám. A tak jsme byli nuceni pracovat. Já jsem měl pobýt rok ve vězení.“

Bití: Tělesný trest bití lískovkou byl běžným trestem. Vykonával se na lavici, ke které byl vězeň připoután. „Třetího dne jsme měli být všichni bití, ale nedošlo k tomu...“

Vypálení cejchu na čelo: Zlodějům se vypalovala rozžhaveným železem na čelo šibenice, kacířům kříž. Znamenalo to, že odsouzený byl vyhnán ze země. Rozině Hauerové, narozené 1705, byl vypálen na čele kříž. Roku 1726 odešla do Herrnhutu. V letech 1744 - 1772 působila na misi v Americe mezi indiány.

Vrchnostenské vězení v Kuníně: vězňové byli zavíráni na různá místa. Za vyšetřovací vazbu sloužil čeledník, případně chlévy. Těžší případy zavírali do dřevěné tříposchodové věže u zámku, jejíž existence je nejasná. Dále se mluví o vězení za trojními dveřmi, odkud byla malá naděje vyjít zdrav na svobodu. Domnívám se, že tohoto vězení bývalo užíváno jen výjimečně. Pravděpodobně šlo o sklepy pod správní budovou statku, které byly zaplavovány vodou z Jičínky, takže někdy museli vězňové stát po kolena ve vodě. Uvěznění v tomto prostředí se rovnalo trestu smrti. Trestu smrti se také rovnalo odsouzení na galeje nebo k pevnostním pracím. Zdejší odsouzení bývali odesíláni do Olomouce, Fulneka, Lipníku a Brna. „Otec byl vsazen do vězení. To se stalo několikrát a jednou byl v žaláři po celý rok. Když jsem se ho jednou ptala, jak může tak mnohé utrpení vydržet, odpověděl: „Trpět pro Krista není těžké!“

Písemnosti nevydaly dosud všechna svědectví, je nutno porovnávat jednotlivé výpovědi Moravanů někdy se rozcházející, proto si často vypomáhám slovem „patrně, asi“. Také sklepení v Kuníně pod správní budovou jsou přes 50 let zazděná a nepřístupná. Úzká okénka dovolují, aby se dovnitř podívalo jen oko fotoaparátu, staří pamětníci však vzpomínají na kovové kruhy ve zdi, které patrně sloužily k přivazování, koho jiného, než vězňů (viz foto str. 43)...

Daniel Říčan,
Historicko-vlastivědná společnost Moravian
v Suchdole nad Odrou

Festival Poodří Františka Lýska

II. ročník 2005

Malá Ondřejnice – skupina nejstarších dětí

Takový nadpis má plakát, jehož text je podbarven krajinou, která je mi blízká, která je mi velice známá. Tou krajinou se klikatí řeka Odry, vidím přítok Ondřejnice i mlýnské strouhy z Proskovic, část silnice po které již pětadvacet let jezdívám ze Staré Bělé do Staré Vsi nad Ondřejnicí. Část chráněné krajinné oblasti Poodří, kde na jaře kvetou sněženky, modrají se fialky, v létě na zbytcích hrází rybníků voní mateřídouška. Ty voňavé pocity naruší vzpomínky na velkou vodu, která dosti často z luk odnášela už téměř usušenou trávu a všechno ostatní, co je jí právě v cestě. A v té krajině už po mnohá století žili lidé, kteří nejen mýtili les, aby si ti vytvořili své domovy, svá políčka, svůj život naplněný prací, ale také zpěvem, muzikou a mnohým jiným ušlechtilým způsobem, který obohacoval jejich bytí.

Zpěvem svých rodičů byl už v raném dětství ovlivněn František Lýsek (nar. 2. května 1904 v Proskovicích). V knížce Život s dětským zpěvem můžeme sledovat životní dráhu Františka Lýska, učitele na venkovských školách, kde se hojně muzicírovalo, učitele v české menšinové škole v Jistebníku, místa, které je provždy spojeno s Jistebnickými zpěváčky.

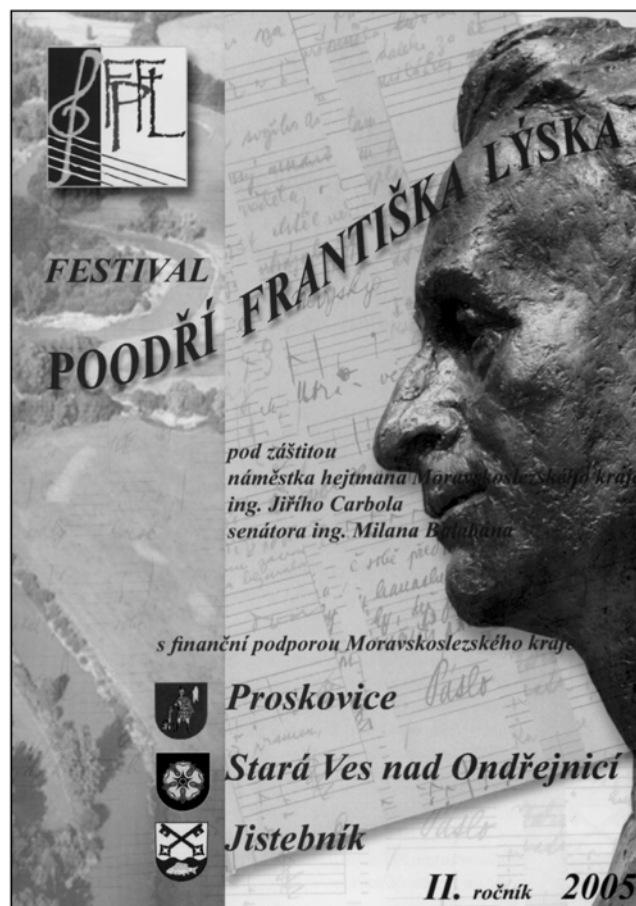
Tady vlastně začíná Lýskovo úspěšné vedení dětí ke sborovému zpěvu, třicátá léta, která tu uzavřela druhá světová válka. Pak už následuje Bařov a posléze Brno, práce sbormistra a hudebního pedagoga, profesora Masarykovy univerzity.

Ale vraťme se ještě k písničkářům, které provázely Lýskovo dětství na jeho rodném Lašsku. Jejich jemná lyrika, melodičnost, životní osudy neznámých lidových tvůrců vedly Františka Lýska nejen k jejich poznání, ale též k jejich četným záznamům. Zapisoval v Proskovicích, Krmelíně, Staré Bělé, Nové Bělé, ve Staré Vsi, Košatce, Petřvaldu, Petřvaldíku, i ve vzdálenějších místech širšího Lašska.

Když jsme v roce 1977 založili na Základní škole ve Staré Vsi nad Ondřejnicí lašský soubor písní a tanců Ondřejnice, staly se právě tyto písně naším základním písňovým repertoárem. Cesty za těmito písničkáři

nebyly jednoduché. Vedly od pamětníků přes Ostravské muzeum do Brna, kde jsme je spolu s Marií Matějovou, jejich významnou interpretkou, pracně opisovali. V roce 1987 při desátém výročí založení souboru (zároveň to byl desátý rok od Lýskova úmrtí) jsme se blíže seznámili s jeho dcerou doc. PhDr. Květuší Lepilovou. Toto naše přátelství a společné úsilí našlo patřičnou odezvu v Etnologickém ústavu Akademie věd ČR v Brně. Zasluhou PhDr. Marie Toncové a jejich spolupracovníků v roce 2004 spatřilo světlo světa první vydání Písní z Lašska.

Připomněli jsme si Františka Lýska, sbormistra a sběratele lidových písní, především v našem Poodří. Proskovice, Jistebník a Stará Ves nad Ondřejnicí jsou opět místy, kde už podruhé probíhají slavnosti a koncerty Festivalu Poodří Františka Lýska (dále FPFL). Letošní ročník s finanční podporou Krajského úřadu Moravskoslezského kraje a Povodí Odry s. p. s mediální podporou Čs. rozhlasu Ostrava a časopisu POODŘÍ. Záštitu nad našim festivalem převzali náměstek hejtmána Krajského úřadu Moravskoslezského kraje Ing. Jiří Carbol a senátor Ing. Milan Balabán. Organizací festivalu se zabývají realizační týmy zřízené při obecních úřadech pořádajících obcí. Hlavním organizátorem II. ročníku FPFL je Obecní úřad ve Staré Vsi nad Ondřejnicí.

Titulní strana pozvánky Festival Poodří F. Lýska

Malá Ondřejnica v pásmu „O idle, o dobrým bydle“

Festival byl letos zahájen 14. května Obecními slavnostmi ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. Na toto období letošního roku totiž připadly svatodušní svátky a je v těchto dnech obnoven v obci od roku 2000 starobylý zvyk Jízda kole obila – objezd veškerých hranic staročeských (blíže popsány v knize Brušperk a okolí, Olomouc, 1869). Po slavnostních fanfárách a vyhlášení z oken věže zámku začala jízda na koních a kočárech po staročeských hranicích s návratem do zámeckého parku, kde v odpoledních hodinách pokračoval bohatý program žáků mateřské a základní školy, souboru Ondřejnica, hostujícího folklorního souboru Kytice z Prahy a skupiny historického šermu Kelti. K poslechu a tanci hrály Zámecká dechovka a skupina Padouři. Nádvoří zámku s výbornou akustikou

Hostující soubor Kytice z Prahy na nádvoří staroveského zámku

se v podvečer rozeznělo písněmi koncertního sboru Permoník z Karviné a na závěr lidovými tóny v podání cimbálové muziky Lipka z Ostravy.

V posledních květnových dnech FPFL pokračoval v Proskovicích. V pátek 26. května začal položením květů u Lýskova reliéfu (dílo akad. sochaře Miroslava Rybičky) na základní škole, která v letošním roce slaví sté výročí svého založení. Dětem zazpíval dětský pěvecký sbor ZŠ J. Valčíka z Ostravy-Poruby. V neděli následoval koncert souboru Calata z Ostravy a závěr patřil opět dětskému zpívání – koncertu pěveckého sboru Zlatý klíček z Ústí nad Orlicí.

Dne 17. června pak proběhly folklorní dopoledne v Jistebníku a folklorní večer ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. O program se postaraly Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica, cimbálová muzika Ondřejnica, Malá Ondřejnica se svou cimbálovou muzikou ze základní umělecké školy v Brušperku a host velmi vzdálený – folklorní skupina z Jižní Koreje.

A co nás ještě čeká? Po prázdninách zazní opět zpěv na koncertě dětských pěveckých sborů 17. září v Jistebníku. Závěr festivalu se bude konat 22. října ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. Na Staročeské podzimní slavnosti se kromě místního folklorního souboru a jeho skupin představí vynikající chlapecký soubor Kuřátko z Bánova a lašský soubor Ostravica z Frýdku-Místku.

Potěšilo by nás, kdybyste se stali příznivci našeho

Jízda kole obila, cesta Košatkou

festivalu. Snahou festivalové rady a realizačních týmů je připravit festivalové akce tak, aby hodnotným programem oslovily občany, prohloubily v nich vědomí sounáležitosti se svým krajem, jeho kulturními kořeny. FPFL chce svou jedinečností přispět k obohacení nabídky cestovního ruchu, k povzbuzení zájmu o náš kraj, jeho přírodní bohatství a kulturní dědictví. Svým pojetím se stává integrujícím článkem pro vytvoření kulturního mikroregionu Poodří v oblasti, která se i v minulosti projevovovala významným kulturním a společenským děním.

Eliška Krejčíčková, Stará Bělá

Foto Vladimír Černošek

Jízda kole obila, zastavení v Košatce

Lašský bál v Proskovicích

Jednou z časově posledních částí Ostravy – třináctou – jsou Proskovice. Je sobota 29. ledna 2005 a Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica ze Staré Vsi (zal. E. Krejčíčková) a „Proskovjáci“ chystají třetí ples zimní sezóny 2005 v Proskovicích (pro Ondřejnici devátý zvaný Lašský): je jedním ze šesti v Proskovicích od poloviny ledna do konce února (SRPŠ – dětský ples, Koňarský, Ondřejnica, Hasičský, Námořnický,

Sokolský). Na tomto bále je 50 nadšenců souboru Ondřejnica a občanů zaměstnaných organizací plesu.

V obci je kolem jednoho tisíce obyvatel. A do útulné sokolovny na kopci, odkud je rozhled do krásného Poodří, chráněné oblasti, se sjíždějí auta a v nich 180 nadšenců, schopných opustit televizní pasivitu věčně se opakujících show a krimipříběhů. Chtějí si zatančit a navíc popřát Ondřejnici. Ke křtu jejího nového CD „Proskovice je dědina“ jako ozvučení knihy „František Lýsek: Písňe z Laška“ (vydané dr. M. Toncrouvou z Etnologického ústavu Akademie věd ČR v Brně na závěr projektu ministerstva kultury „Česká hudba 2004 – 100. výročí nar. sbormistra Františka Lýska“. V něm svou historickou úlohu sehrál první „Festival Poodří Františka Lýska 2004“.

Křest CD začal netradičně: pod vedením Mgr. M. Matějové zazpívalo pět zpěvaček - „sudiček“ 70 – 80letých (dvě z nich zpívaly ve 30. letech v epochálním sboru F. Lýska Jistebničtí zpěváčci). Slavnostní laudatio při křtu pronesl dlouholetý „kmoťr“ souboru, hudební redaktor ostravského rozhlasu Jan Rokyta.

A už se celý sál znovu veselí při tancích a písničkách cimbálové muziky Ondřejnica (primáš Ing. Kamil Šperlin z Krmelína): ta dodává lesk a povzbudivou náladu zpívající a tančící mezilidské komunitě.

Toho všeho by se kdysi ani nenadál proskovický rodák, profesor Masarykovy univerzity v Brně, František Lýsek, když jako učitel menšinové školy začal ve 30. letech sbírat lašské písňe (do roku 1950 jich nasbíral 1 413). Rodáci jeho obce i dalších obcí euroregionu na území Poodří nezapomínají na živé tradice, když ožívují písňe svého kraje!

Květuše Lepilová

Zpěv je nejkrásnější mluva. z knihy Život s dětským zpěvem (leden 1933)

Kořeny

Chodníček pospíchá z dědinky do polí, odkud je nerušený pohled do širého světa. Lány obilí se vlní a schylují k lesíkům a potůčkům, až se ztrácejí u Odry, jejíž tichý tok se tmaví v zeleni luk. Za Odrou se kraj narovná a pak bledne, zvedá se k obrysům modravých hor blednoucích a končících až v něžné linii Jeseníků, splývajících s oblohou tam, kde právě zapadlo slunce. V té chvíli Beskydy tmavě modrají a vábně se blíží, obrysy Javorníka, Lysé hory i Prašivé nabývají určitosti nad kopci a dědinami, schovanými v chomáčích stromů a ramena Radhoště zvedají se nad kraj jako otevřená náruč. Za krmelínským kopcem je Ostravice, pospíchající k tiché Odře. Za Ostravou, kterou lze tušit jen špičkami továrních komínů a sloupy dýmu, stoupajícího k obloze, spojují se obě říčky, lemující jako živé stuhly Laško ...

Maminka mi ráda připomínala, dokud žila: 1. máje jsem se narodil, nečekáný, netoužený už – a ráno

mi „banda Čechů – muzikantů“ zahrála. Právě přišli do dědiny, do Proskovic. A kapelník prý říkal, že budu muzikant.

Tatínek pocházel z Krmelína. Byl sice synem rolníka, ale po smrti svého otce byl na službě u jiného rolníka, kde sloužila Marie Paličková z Proskovic. S tou se později oženil, přestěhoval se do Proskovic, kde Marie zdědila domek s měřicí louky. Tatínek pak začal pracovat ve Vítkovicích jako hutník a po těžkém onemocnění jako nádeník, neboť ono políčko s loukou nestačilo k obživě a pak: o požáru v Proskovicích 1888 shořelo sedm domků, mezi nimi i domek rodičů. Protože neexistovalo ještě pojištění, bylo třeba nový domek postavit plně na dluh. Následoval pak zápas o holé živobytí. Tatínek na šachtě, maminka u sedláků, přičemž děti, kterých přibývalo, šly vždy s maminkou a pak šly na službu. Maminka sama byla od svých osmi let na službě u sedláků, tři mé sestry následovaly její osud. Když jsem se druhého května podle křestního listu narodil,

měl tatínek už 46 let a maminka 43. Byl jsem desátý.

Tři sestry byly na službě, já se dvěma bratry a sestrou doma, bratr Václav pak šel studovat učitelský ústav na Slezskou Ostravu. Tatínek už byl v důchodu a vydělával příležitostnými výdělky: v létě od rána do večera u sedláka, v zimě jako dřevorubec, výrobce ošatek, dřeváků, metel. S bratrem Ludvíkem jsme od svých osmi let pracovali s rodiči na poli, od deseti let jsme už mlátili cepem. Když propukla světová válka, měl jsem deset let. Bratr Václav, o dvanáct let starší, narukoval, sestra Aloisie se vdala za horníka Máchu, sestra Františka za tesaře Domčička, sestra Ludmila zůstala na službě u sedláků, já s bratrem Ludvíkem jsme zůstali doma. Dvě sestry a dva bratři mezitím zemřeli na neštovice a epidemii tyfu.

Do svých šesti let jsem spával v kolébce, probouzel mne mamčin zpěv: poklízela, pracovala na dvorku. A to vždy za zpěvu, jak si uvykla na službě se selskou chasou. I tatínek, když pletl v zimě koše a ošatky, si pobrukoval své písně. Textu nedbal, na šachtě se naučil kouřit a faječku z úst neodložil ani za zpěvu. Maminka i tatínek byli známi jako lidoví zpěváci o svatbách a křtinách, kde zpěv vedli. Maminka byla zbožná a vedla nás ke společnému zpěvu o černých hodinkách v době postní, adventní. Tatínek jen poslouchával, byl pokrokový. Od dob, kdy pracoval jako horník a nádeník ve vítkovických železárnách, účastnil se stávek a dělnických bojů, byl tvrdý a kněžím se posmíval. S bratrem Ludvíkem jsme však byli častěji s maminkou, a tak jsem do dvanácti let plně chápal její zbožnost: udřená a prací schýlená věřila, že daná utrpení jsou přípravou pro věčnou blaženost – posmrtnou. Já sám jsem poprvé zapochyboval o takové víře při svém prvním přijímání. Cestou do kostela jsme v lesíku s kamarády uviděli modré maliny „popělanky“. Těch jsem se najedl, pozapomněl přitom na „smrtný hřích“ a pak s hrůzou čekal jeho účinek. Ale nedostavil se.

Muzikantské vzpomínky z dětských let jsou vystlány písněmi rodičů. Zpěvem a vesnickou muzikou. Na návsi se zpívalo do pozdního večera. Kůr staroveského kostelíka se starými varhanami sváděl synky z dědiny, aby počkali na odchod řídícího a zkusili si také zahrát: sáhnout na zažloutlý, ztrhaný manuál a šlápnout na vyhlodaný pedál. Klávesy však zůstaly němé. A panu řídícímu hrály i bez not! Záhadou bylo obestřeno harmonium starého Lyčky Konopníka.

Šestiletý Frantík (zcela vlevo mezi dětmi) na svatbě sestry Francky

Otevřeným oknem ho bylo slyšet, když se přikrčíš u zdi. Ale jakou má podobu, to zjistit nešlo: snad takovou, jako harmonium pana řídícího?

V Proskovicích byla jen dvojtřídka, škola však krásná, postavená v roce mého narození. Když se tatínek do Proskovic přizemil, byl jediný, který zde uměl řádně číst a psát: v Krmelíně byla škola dřívě. Měl úctu ke vzdělání a bratra Václava poslal na učitelský ústav jako prvního z širokého okolí.

V proskovské škole se mi líbilo. Lehce jsem se učil, všechno rázem pamatoval. Učitel Hyánek byl znamenitý houslista, zpěvák, měl pěvecký smíšený sbor. O zimních nedělích míval ve škole zkoušky: já přikrčen u dveří jsem sotva dýchaje poslouchával zpívající hlasy. Hyánek však učil také dětským zpěvům vloženým do divadelních her, a já – desetiletý – jsem dostal první sóla. Bylo to ve hře Sirotek, ve hře Krakonošova zahrada a pak ve hře Mikuláš. V Sirotku mi to prý tuze slušelo. Byl jsem malý, slabý a bledý, pravý sirotek a k tomu ten zpěv, byl to úspěch. Já si však pamatuji něco jiného: poplach doma, jak mne nastrojil. Míval jsem šaty po starších bratrech a od bratrance, který i tenkrát vypomohl. Šaty půjčil – ale velké. Na nepřiměřené rozměry toho, co jsem oblékal, jsem však už byl zvyklý.

A proskovský mlýn s kamarádem Milošem Sunkem ... Technický tehdejší zážrak – lokomobila ve mlýně, topič Foltá ze Staré Bělé; celé hodiny jsem do sebe vpíjel mechanismus stroje, sílu páry, vřazení uhlí do pece a nato kouř z komína, vyčkávání signálu poledne píšťalou, nad to to dřevěné kolo, náhon vody, padání vody, která vykonala své ... A mlýnská strouha – a v ní lovení ševců, samozřejmě do koše, doma nás s tím rybím „drobjazgem“ hnali. Nadšení

z lovu nevyhnali, byla tu touha po štěstí jako v loterii.

Nejstarší bratr Václav studoval učitelský ústav a o prázdninách nosil domů housle. V šesti letech mne po mém žadonění zasvětil do tajů houslové hry. Když pak narukoval na vojnu, housle zůstaly doma. Bratrovy housle v dřevěném pouzdře. Jak bylo možné neotevřít je a nevdechnout podivnou vůni kalafuny a laku, sáhnout na ně, vytáhnout z pouzdra, rozdrnkat struny, zatočit kolíčky a táhnout smyčcem po strunách! Bylo možné zahrát na ně písně a melodie, které jsem slyšel od muzikantů, na kůru, na návsí, od rodičů, ve škole. Když se Václav po čtyřech letech vojny vrátil domů, ustrnul nad samorostlou technikou, vrcholem amatérství, podporovaným mou účastí v „štrajchu“ místní kapely, hrající o muzikách – bez not.

Roku 1912 založil Hyánek v mém rodišti jednotu Sokol. Celá naše třída cvičila prostná, kluci zvlášť, děvčata rovněž. V Sokole se mi líbilo, sál byl až na okraji Staré Bělé, cestou zpět do Proskovic jsme zpívali pochodové vlastenecké písně. (...)

Vůz drkotá po silnici k Ostravě. Sediš na lavičce vedle tatínka. Nad Ostravou kopec, šachta, bílé domy, okna k slunci obrácená. – Co je to tam ten dům, tatínku? – Učitelský ústav. Tam vyštudoval Václav. – Vůz drkotá, hrdlo se svírá. Na kozlíku ticho. Nelze to říct a přece teď – taková příležitost ... Čas ubíhá a práce s ním. Fůra je uhlím naložena, Ostrava mizí, ještě jeden pohled tam na ten kopec, aby bylo dost síly. – Tatínku, možu chodit tam, vitě na ten kopec ... jak Václav? – jde to z hrdla trhaně. Ticho. Jen z tatínkovy fajky to rychleji bafá, pochopil. Kradmé pohledy na tatínka, v nitru nepokoj. – No, vjo – ozvalo se to z tatínka jakoby s povzdechem. Bylo to asi přetěžké rozhodování pro toho, kdo dobře znal tvrdost vezdejších starostí studentika, odevzdaného do vůle chleboďárce, v jehož rodině má být domácím učitelem. Ticho. A přece už bylo rozhodnuto ...

Čtvrtou třídu zábřežské měšťanky jsem už končil v nové republice ve svých patnácti letech. Rodiče se zpočátku těšili, že půjdu do Vítkovic robít a já se zase těšil, že budu – učitelem, že budu také hrát na housle, učit zpívat, počítat (...). Učil jsem ještě svoje další „žáky“ na housle a tak si vydělával na sešity, knížky i na cestu vlakem z Přívozu do Polanky nad Odrou, odkud jsem chodil pěšky do Proskovic. Naučil jsem se sledovat vyučování tak pozorně, abych si co nejvíce pamatoval (...) Maturoval jsem v roce 1923 s vyznamenáním, jediný. Maminka radostí plakala, tatínek mlčel – jako vždy. Jak jsem mu rozuměl!

Mezi dětmi

Začalo to prostě, učitelské místo jsem dostal ve Staré Bělé. Dodnes pamatuji, kudy jsem do bělské školy šel, jak stály děti před školou a učitelé před dveřmi

školy – Kopřiva, Novobílský, Andrýsková.

Chovám v úctě a opatrnosti „Kroničky“ mých prvních tříd starobělských: ty zápisy! Podrobně pamatuji události ve škole, ducha školy a slyším hlasy bělských dětí. Bývalo veselo, jak o tom svědčí zápis jednoho z žáků, Karla Holáně:

Měli jsme mluvnicki a učili jsme se o oznamovacím způsobu. A také jsme si dávali příklady. Ve škole máme všechno uspořádané. Měli jsme také ustanovenou topičku. V ten čas šla Slavíková příkládat, když jsme si dávali příklady. Pan učitel Lýsek vyvolal Hubeného, ať dá příklad. Hubený vstal, utíkal ke Slavíkové a příkládal. Všichni jsme se smáli, ale on stál vyjevený a díval se na pana učitele.

Řídící učitel R. Havel byl nadšený muzikant, do smyčcového kvarteta mu chyběl sekund. Už o prázdninách se hrávalo a cvičilo. Bydlel jsem u bratrance v podkrovní světničce, do níž se šlo po schodech na půdu. Byla malinká, ale konečně učitelská! Ve škole jsem na sebe rázem upozornil způsobem vyučování, žakovskou samosprávou. Jen kaplan Křenek a farář Kříž nebyli spokojeni: ve škole se postaru začínalo modlitbou a já začal zpěvem! Nastaly první srážky, konflikty. Ve škole se mi ale líbilo: konečně jsem učil jako Hyánek, Lébl! V proskovském Sokole, kam jsem jezdil dvakrát v týdnu, jsem vedl mužský pěvecký sbor a ze svých žáků houslistů jsem si vypracovával dechovou i smyčcovou kapelu. Kapela měla značný ohlas, hrávali jsme i v Ostravě. Nacvičoval jsem Marhulovy operety, nastudoval jsem i Kristu z myslivny a Mamselle Nitouche, připravil jsem četné pěvecké akademie a koncerty, účinkovali jsme při veřejných oslavách. S pěveckým sborem jsem uskutečnil 42 koncertů.

Řídící Havel mi dal ke zpěvu hned tři třídy, v té páté – to byl můj první dětský sbor. Zpívali jsme Smetanovy sbory a sbory Foersterovy, které vyšly v roce 1923, pokoušel jsem se o vlastní úpravy lidových písní. Veřejně sbor účinkoval jen jednou, před školou. Když roku 1925 sfali ve Staré Bělé a ověnčili vánoční strom a odvezli ho do Ostravy na náměstí.

Vykonal jsem pak odborné zkoušky ze hry na housle a ze sborového zpěvu pro měšťanské školy. Profesor Vacek mi doporučoval studium malířské akademie, Vojtěch Martínek nabádal k literární dráze. Bylo to iluzorní, neměl jsem žádné prostředky k dalšímu studiu, dálkové studium neexistovalo. (...) Byl jsem bezmocný, byl nadbytek učitelů. Dostal jsem aspoň na vybranou – Krnov, Vítkov, Opavu a Jistebník, kde se vyučovalo v soukromých domcích. Nastoupil jsem v Jistebníku nad Odrou. Byla to nejhorší „štace“ opavského státního inspektorátu, ale sám jsem si ji vybral: Jistebník byl Proskovicím nejbližší ... na druhé straně Odry.

*Z knihy František Lýsek (2004):
Život s dětským zpěvem,
Univerzita Palackého v Olomouci*

V tmy proskovskym černym lese.
 Lášská píseň.

těsle.

(Solo)

klav. - Frau. Lýsek.

tra-la-la-la, tra-la-la-la!

V tmy proskovskym černym lese tralala
 jak ná-kalo, náva-kalo trala-la-
 spá-tri-lo tam mysli-večta tra-la-la

(Tutti)

švarne dřevě travě se-č trala-la
 po lese se odli-da-lo tra-la-la
 po-les-neho mlá-deučka tra-la-la

tra-la-la, v čer-ny
 jak ná-
 spa-tri-
 Coda.

černym lese švarne dřevě travě se-č trala-la-la-la!
 náva-kalo, po lese se odli-da-lo tra-la-la-la-la!
 mysli-večta, polesne-ho mláde-učka, trala-la-la-la. Tra-la!

le-se-
 ná-lo-
 lo tam-

Ke konci úvod a Coda.

4) Kdo ti řekl travě jít, tralala,
 ty věd musíš se mnou jít, tralala!
 (Další sloky v rukopisné sbírce).

Z rukopisné sbírky
 Fr. Lýska.

Faksimile písňe

Neříkejte, že nevíte, kde jsou Blahutovice?

Kaple

Vážený čtenáři, dovoluji vám, abychom Tě tentokrát pozvali do malé obce v jihozápadní části okresu Nový Jičín. Trochu ospalá vesnička se 150 obyvateli se příliš neliší od podobných vesnic kdekoli v bývalém německém pohraničí. Jedna hospoda, obchod se smíšeným zbožím, kaple, rybník, hasičská zbrojnice (t.č. v soukromých rukou).

Jednou z mála věcí, kterou se Blahutovice odlišují od podobných obcí - samozřejmě kromě nechvalné státní snahy o vybudování atomové elektrárny v její blízkosti - je existence kláštera Boží prozřetelnosti. Nutno podotknout bývalého kláštera nebo možná spíše to, co zbylo z bývalého kláštera - dříve duchovního, kulturního a sociálního centra obce a okolí - po padesáti letech hospodaření státu, poté jednotného zemědělského družstva a ještě později nejrůznějších nenechavců.

Nicméně právě stav tohoto kláštera nenechal lhostejnými několik jedinců z Blahutovic a okolí. Následovalo rozhodnutí založit občanské sdružení Bayerův odkaz, které si dalo do vínku jednak obnovu kláštera a jednak jeho smysluplné využití pro místní i vzdálenější komunitu.

Ptáš se, milý čtenáři, proč tak zvláštní název? Občanské sdružení si totiž dalo do názvu jméno původního majitele této usedlosti, který se rozhodl věnovat veškerý svůj majetek kongregaci Dcery Božské lásky. To bylo v roce 1926 a po rekonstrukci statek - už jako klášter - požehnaně působil téměř čtvrt století v obci. Členové spolku a snad alespoň někteří místní občané věří, že se k tomuto působení znovu vracíme. Jsme velmi rádi, že naši snahu pochopili i bývalí rodáci v Německu, kteří společně s námi sdílejí snahu o obnovení tohoto místa a v poslední době naše počínání pozitivně hodnotí i vedení obce Jeseníku nad Odrou.

Přesto všechno skutečnost, že i po šesti letech od založení občanské sdružení funguje a možno říci ve stále větším rozpětí realizuje myšlenku zakladatelů, je dáno jistě téměř buldočí vytrvalostí členů spolku,

ale také díky mnoha příznivcům, sponzorům, přátelům z České republiky a ze zahraničí.

Co se dnes děje v bývalém klášteře, jehož současnost snad lépe vystihuje jeho nynější název - Komunitní centrum - Klášter Blahutovice (dále KC-K)?

KC-K slouží jako turistická ubytovna, plní se živým ruchem jak celoročních aktivit tak jednorázovými akcemi. Konají se tady pravidelné letní tábory dětí, celoroční činnost mladých ochránců přírody a členů jezdeckého klubu, kulturní akce - velikonoční a vánoční výstavy, kurzy řemesel, festival Blahutovická živá voda - i různé dobročinné akce např. prodej staršího ošacení, bleší trh.

V poslední době realizujeme i sociální program, kdy ve spolupráci s úřadem práce se podílíme na zaměstnávání místních nezaměstnaných a dále ve spolupráci s mediační a probační službou zaměstnáváním lidí s alternativními tresty.

A konkrétně co byste mohli v KC-K zažít při návštěvě letos? Již na smrtnou neděli (čtrnáct dní před Velikonocemi) jsme otevřeli velikonoční výstavu s předváděním jarních zvyků. Pletly se taty, mohli jsme obdivovat zručnou práci krajčářky a malování či zdobení vajíček nejrůznějšími technikami. Viděli jste již někdy například malované pštrosí vejce? K prohlédnutí i k zakoupení byly také keramické drobnosti i výrobky zhotovené technikou pathworku - například deky či polštáře.

Následující víkend zde nadace Partnerství z Brna organizovala pro své konzultanty komunitního rozvoje a facilitátory seminář na zdokonalování dovedností při komunitním plánování.

Další plánované aktivity jsou košíkářské kurzy, kurz pathworku a letní tábory. Doufáme, že se podaří letos na podzim po kratší odmlce zorganizovat i čtvrtý ročník hudebního festivalu Blahutovická voda za účasti mladých hudebníků. Budou pokračovat tradiční akce - bleší trh, adventní odpoledne i podzimní

Budova kláštera

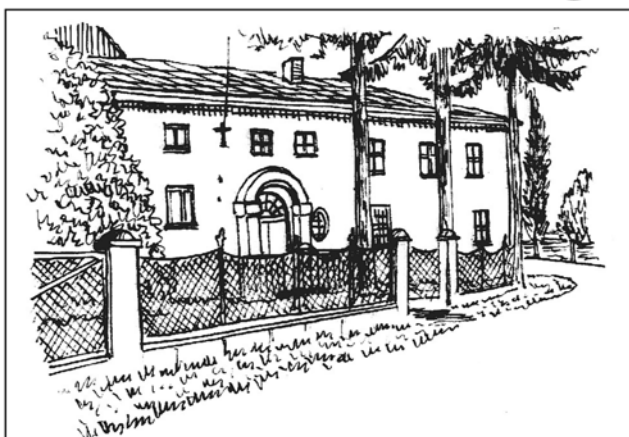
jarmark, který pořádáme ve spolupráci s obcí Jeseník nad Odrou.

Pro zájemce o turistiku a zdejší kraj budou k dispozici prostory turistické ubytovny, v minulém roce dovybavené ústředním vytápěním. Chceme nabídnout další služby a to veřejný internet, veřejnou knihovnu a půjčovnu jízdních kol. V našich stájích se můžete podívat na domácí zvířata i mazlíčky.

Budou pokračovat i stavební práce na okolí a obnově dalších částí objektu KC-K. V letošním a v první polovině příštího roku plánujeme rekonstrukci jihozápadního křídla objektu s cílem obnovit bývalou klášterní kapli a využít ji nejen k duchovním potřebám, ale jako místo dalších setkávání většího společenství lidí. Korunou tohoto díla by mělo být obnovení původní věže kaple a zazvonění na zvon, který nám v dovezli a věnovali rodáci z mnichovské farnosti. Věříme, že na tuto oslavu v červnu příštího roku Tě budeme moci, milý čtenáři, pozvat.

Začátkem roku jsme v KC-K zřídili společné zázemí (kancelář) pro tři neziskové organizace. A tak kromě o.s. Bayerův odkaz zde sídlí také základní organizace Českého svazu ochránců přírody z Jeseníku nad Odrou a Ekocentrum – regionální sdružení Českého svazu ochránců přírody Novojičínska, které je zároveň regionálním centrem Českého svazu ochránců přírody pro Moravskoslezský kraj.

Jsme si vědomi, že k naplnění našich plánů budeme

potřebovat neochabující elán a zájem členů sdružení, přátel a spolupracovníků, štědrost a velkorysost dárců a sponzorů. A také zájem vás, kteří společně s námi pomáháte obnovit a oživit tento krásný a dříve tak zkoušený kraj, společně s námi zkoušíte vytvářet vpravdě občanskou společnost. Díky.

Z Blahutovic vás zdraví Ing. Karel Glogar

Kontakt:

Komunitní centrum Klášter
Blahutovice 34
741 01 Nový Jičín
T: 556 752 030, 556 752 636, 603 845 216
E: info@rcmsk.cz
www.rcmsk.cz

Turistická ubytovna Kotvice v Albrechtických

V Albrechtických byla vybudována nová turistická ubytovna. Nachází se na severovýchodním okraji obce v blízkosti cyklotrasy Moravská brána.

Nabízí možnost ubytování pro nenáročné turisty, společenskou místnost s TV, možnost přípravy vlastní stravy, sociální zařízení a úschovnu kol. K dispozici je kryté posezení s ohništěm, dětská horolezecká stěna a hřiště na volejbal či nohejbal. Celková kapacita ubytovny je 36 osob.

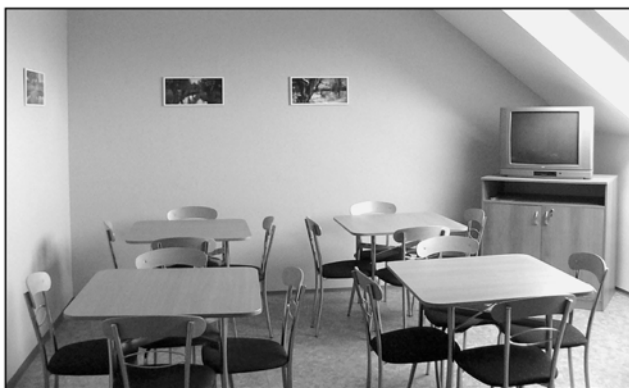
Dispozice pokojů: 2x třílůžkový, 2 x šestilůžkový, 1 x osmilůžkový a 1 x desetilůžkový

ceník ubytování dle pokojů a počtu nocí

- 3lůžkový pokoj – jednodenní pobyt 130 Kč/osoba
- dvou a vícedenní 110 Kč/osoba
- Méně jak 4 osoby jsou zásadně ubytovávány v těchto pokojích.

- 6 – 10lůžkové pokoje – jednodenní pobyt 100 Kč/osoba
- dvou a vícedenní pobyt 90 Kč/osoba

Ubytování v těchto pokojích se poskytuje jen při počtu zájemců 4 a více nebo v případě obsazení třílůžkových pokojů.

Objednávka nad 30 míst – 80 Kč/osoba

Provozovatel:

Obec Albrechtický, 742 55 Albrechtický 131

Tel.: 556 428 016

Fax: 556 413 047

e-mail: obec@albrechticky.cz

Objednávky přijímá:

Informační centrum, 742 55 Albrechtický 76

tel.: 556 428 024

e-mail: infocentrum@albrechticky.cz

Nová alej

Obec Jeseník nad Odrou ve spolupráci s ČSOP Jeseník nad Odrou a Mysliveckým sdružením Hubert Jeseník nad Odrou vysadily za finanční podpory Nadace Partnerství „Alej ke křížku“ mezi obcemi Jeseník nad Odrou a Hůrka.

Tato akce navazovala na projekty výsadby polních cest a remízků, se kterými bylo započato již před dvěma lety.

Výsadby se za krásného počasí zúčastnilo 25 mladých ochránců přírody a místních myslivců. Vysazovaly se jabloně, hrušně, třešně myrobalány, jeřáby a ořešáky. Bylo radost pohledět, jak závrtnou rychlostí dochází k přeměně krajiny.

Veliký dík patří také vlastníkům a nájemcům pozemků, bez jejichž souhlasu by projekt nemohl vůbec vzniknout.

Libor Macháč

Vzpomínkové akce k 60. výročí konce II. světové války v Suchdole n. O.

U příležitosti 60. výročí konce II. světové války a osvobození obce Suchdol n. O. se v pátek 6. května 2005 v 17.00 hodin uskutečnil u pomníku padlých vzpomínkový pietní akt na počest obětem II. světové války. Pietního aktu se účastnili představitelé obce Suchdol n. O., hosté z okolních obcí, váleční veteráni, zástupci Českého svazu bojovníků za svobodu, Armády ČR, skauti, Klub přátel Suchdolu n. O. a zástupci dalších organizací a spolků a široká veřejnost.

V Muzeu obce Suchdol n. O. byla slavnostně otevřena nová vojenská expozice, kterou připravil Klub přátel Suchdolu n. O. - sekce vojenské historie. Poté se v klubovně uskutečnila beseda s pamětníky, válečnými veterány a zájemci o vojenskou historii.

V neděli 22. května 2005 v rámci programu „Suchdolské pouti“ byla vojenská expozice otevřena pro širokou veřejnost. U této příležitosti v centru obce proběhla i veřejná bojová ukázka „Rekonstrukce bojů o Suchdol n. O. - 6. 5. 1945“, kterou připravili členové Vojensko-historického klubu ERIKA Brno a Klubu přátel Suchdolu n. O. - sekce vojenské historie. V prostoru nádvoří obecního muzea měli návštěvníci možnost zhlédnout výstavu dobové vojenské techniky.

Obecní muzeum v Suchdole n. O. je otevřeno celoročně a je ho možno navštívit na základě předchozí telefonické domluvy.

Petr Bartošík

Kontakty:

Obecní úřad Suchdol n. O. - tel. 556 770 101

Klub kultury obce Suchdol n. O. - tel. 556 736 317

Nejmohutnější strom v CHKO Poodří odchází

Tristaletý dub letní, který se nachází vedle naučné stezky v Přírodní rezervaci Kotvice v bývalém zámeckém parku v Nové Horece, neodolal zubu času.

V roce 2000 (foto vlevo) měl ve výčetní tloušťce (1,3 m od země) obvod cca 6 m, výška pak byla asi 35 m. Na straně odvrácené od naučné stezky byla už dlouho patrná obnažená část kmene (trouchnivějící

dřevo). Kroky ke zlepšení nebo aspoň udržení stavu nebyly záměrně prováděny - strom byl ponechán přirozenému vývoji. Stav z dubna 2005 vidíte na snímku vpravo - větší část byla odlomena. Otázkou je, jak dlouho vydrží stát zbyvající torzo...

Miroslav Kosňovský

Region Poodří

Výstavnická činnost Regionu Poodří v rámci Moravského Kravařska

Region Poodří zahájil rok 2005 aktivní účastí na výstavě Regiontour 2005, která se konala ve dnech 13. – 16. ledna na výstavišti v Brně. Prezentace proběhla v rámci expozice Moravského Kravařska, na stánku Moravskoslezského kraje. Moravské Kravařsko zde zastupoval Mikroregion Bílovecko, Mikroregion Odersko, Region Poodří, Město Fulnek, Příbor a Studénka. Všichni tito partneři se dohodli na společné prezentaci. Vlastní expozice byla zaměřena na propagaci jednotlivých subjektů a zajímavostí z oblasti cestovního ruchu. Zpestřením expozice Moravského Kravařska byl kravařský skot – dojnice, která dojila Pooderskou jaderničku. Pro starosty obcí Regionu Poodří byl v první výstavní den, ve čtvrtek 13. ledna, uspořádán zájezd.

Ve dnech 17. – 20. února 2005 se v Praze uskutečnila výstava cestovního ruchu Holiday World 2005, kde proběhla rovněž prezentace Moravského Kravařska v rámci výstavnického stánku Moravskoslezského kraje.

Ve dnech 7. – 10. dubna 2005 se Region Poodří zúčastnil výstavy Dovolená a Region 2005, která se konala na Černé louce v Ostravě. Prezentace proběhla tradičně v letošním roce v rámci expozice Moravského Kravařska opět na stánku Moravskoslezského kraje. Na stánku nás prezentovala jadernička z Poodří a kravka symbolizující Moravské Kravařsko.

Činnost Školy obnovy venkova Regionu Poodří

Region Poodří rovněž v letošním roce opět aktivně rozjel činnost Školy obnovy venkova. První seminář

v roce 2005 se uskutečnil ve čtvrtek 27. ledna s názvem „Možnosti spolupráce Úřadu práce v Novém Jičíně a obcí Regionu Poodří“ a byl uspořádán ve spolupráci, jak vyplývá z názvu, s Úřadem práce v Novém Jičíně. Zástupci úřadu práce se zaměřili na seznámení přítomných se stavem nezaměstnanosti v regionu a v jednotlivých obcích svazku včetně srovnání k průměru okresu, jako statistické jednotky. Součástí bylo představení motivačních kurzů včetně výstupů. Ředitelem úřadu práce byl představen návrh společného projektu „Šance Regionu Poodří“. Přítomní starostové se dohodli na vytvoření pracovní skupiny, která bude dále pokračovat na přípravě projektu, včetně podmínek realizace.

Místopředseda svazku se ve dnech 26. – 27. dubna zúčastnil celostátního setkání škol obnovy venkova, které se konalo v letošním roce v Agrocentru „Ohrada“ v obci Víska u Letovic. Smyslem pravidelného setkávání je prohloubit dosavadní spolupráci škol obnovy venkova České republiky a vyměnit si zkušenosti a poznatky z dosavadní práce při rozvoji venkova. Setkání bylo zaměřeno na oblast rozpočtového určení daní pro menší obce a na problematiku nákladů venkovského školství. Část programu byla věnována prezentaci jednotlivých zúčastněných škol obnovy venkova a jednání se zástupci Krajského úřadu Jihomoravského kraje v oblasti regionálního rozvoje a rozvoje venkova.

V rámci činnosti Školy obnovy venkova Regionu Poodří byl zorganizován seminář „Reforma veřejné správy“ s datem konání ve středu 27. dubna na zámku v Bartošovicích. Na jednání přislíbil účast náměstek ministra pro veřejnou správu RNDr. Josef Postránecký, který se nakonec vzhledem k pracovnímu vytížení omluvil. Tato skutečnost byla důvodem ke zrušení semináře. Stejně, bohužel, dopadl další seminář s názvem „Postavení venkova v rámci programů EU v období 2007 – 2013“, který se měl uskutečnit ve čtvrtek 16. června 2005 na zámku v Bartošovicích za účasti náměstkyně ministra MMR Mgr. Věry Jourové a Ing. Rostislava Hoška, zástupce MZe, odboru rozvoje venkova a ekologie. Na základě dlouhodobého vyjednávání byla účast obou zástupců obou ministerstev přislíbena, ale pracovní zaneprázdnění nakonec neumožnilo těmto pracovníkům se jednání zúčastnit.

Z Her bez venkovských hranic v Suchdole n. O.

Ze 7. ročníku Her bez venkovských hranic

V současné době je připravován v rámci činnosti Školy obnovy venkova seminář na téma „Správní řád“ a pro starosty členských obcí Regionu Poodří bude zorganizován v měsíci září zájezd na Slovensko do oblasti Dunajca za poznáním rozvoje cestovního ruchu a venkovské turistiky v rámci spolupráce s partnerem – Sdružení pltníkov Dunajec, s. r. o.

„Šance Regionu Poodří“, společný projekt Regionu Poodří a Úřadu práce v Novém Jičíně

Cílem projektu je návrat skupiny dlouhodobě evidovaných uchazečů o zaměstnání obcí Regionu Poodří zpět na trh práce, prostřednictvím poradenské činnosti a následného zaměstnání ve veřejně prospěšných pracích.

Do projektu se zapojily svými dlouhodobě nezaměstnanými občany tyto obce svazku: Bartošovice, Sedlnice, Albrechtičky, Skotnice, Kateřinice, Trnávka, Jeseník nad Odrou, Bernartice nad Odrou, Suchdol nad Odrou a obec Vražné. Zapojené obce se rozdělily do tří skupin pro lepší organizaci práce a dostupnost.

Dnem 1. dubna 2005 započala vlastní realizace projektu „Šance Regionu Poodří“ a to školením bezpečnosti práce. První práce byly ve všech skupinách zaměřeny na úklid příjezdových cest do obcí svazku. Všichni jsme byli překvapeni, co vše je možné z aut vyhodit do příkopu a v jakém množství. Obec Bartošovice sesbírala 75 pytlů mezi Novou Horkou a Bartošovicemi, mezi Bartošovicemi a Hukovicemi to bylo 82 igelitových pytlů odpadů. A stejné to bylo ve všech dalších obcích. V dalším období byly práce zaměřeny na úklid veřejných prostranství v obcích, sečení trávy, úklid řeky Odry, apod. Již nyní lze říci, že realizace projektu byla pro obce přínosem a vybraní uchazeči o zaměstnání se aktivně podílí na plnění úkolů. Do současné doby nám není známo žádné porušení pracovní kázně.

Suchdol n. O. – Hry bez venkovských hranic

Činnost Místní akční skupiny Regionu Poodří

Od počátku roku 2005 byly aktivity Regionu Poodří zaměřeny na přípravu záměru a žádosti Místní akční skupiny Regionu Poodří v rámci programu LEADER ČR v roce 2005. Na základě provedené analýzy a zpracované Strategie venkovského Regionu Poodří byl záměr nazván jako „Obnova hodnot tradičního venkovského způsobu života k ekonomické a sociální regeneraci Regionu Poodří“ a zpracován na léta 2005 – 2007. Místní akční skupina si vybrala pro rok 2005 téma: Zlepšení kvality života ve venkovských oblastech, v roce 2006 téma: Zhodnocení přírodního a kulturního dědictví a v roce 2007 pak téma: Posílení ekonomického prostředí a zhodnocení místní produkce.

Po zapracování návrhů a připomínek a vypracování všech příloh žádosti byla tato v úterý 25. ledna zaregistrována na Ministerstvu zemědělství pod číslem 7. Po uplynutí termínu po předkládání žádosti, a tím byla středa 26. ledna do 15.00 hodin, bylo zaregistrováno celkem 41 žádostí.

Dne 23. února jsme obdrželi rozhodnutí se sdělením, že dne 21. února 2005 byl záměr naší místní akční skupiny doporučen Hodnotitelskou komisí pro Program LEADER ČR k financování z Programu LEADER ČR 2005. Přiznaná byla výše dotace 3 mil. Kč.

Dne 28. února byla vyhlášena výzva Místní akční skupiny Regionu Poodří k předkládání žádosti s uzávěrkou ke 31. březnu 2005. Tento den byl dnem posledním pro příjem žádostí v rámci Programu LEADER ČR 2005 MAS Regionu Poodří. Do programu se v letošním roce zapojilo celkem 8 subjektů. Jeden zemědělský subjekt – Genoservis, a. s., Olomouc prostřednictvím svého závodu na chov prasat v Kujavách, 1 nezisková organizace – občanské sdružení Bayerův odkaz se sídlem v Blahutovicích a 6 obcí – Kateřnice, Albrechtický, Kunín, Jeseník nad Odrou, Skotnice a Bartošovice. Hodnota předložených projektů byla 8 972 899 Kč, s požadavkem na dotaci ve výši 6 010 337 Kč a spolufinancováním ve výši 2 962 562 Kč. Na činnost MAS Regionu Poodří byla přiznána neinvestiční dotace ve výši 180 tis. Kč.

Po provedené administrativní kontrole přijatých projektů, doplnění chybějících náležitostí a projednání

v orgánech MAS Regionu Poodří včetně veřejného projednání byly vybrány a doporučeny k poskytnutí dotace tyto projekty:

Obec Albrechtický – Půdní vestavba v ZŠ Albrechtický, dotace 661 tis. Kč

Obec Skotnice – Skotnice-veřejná prostranství pro místní občany a návštěvníky Regionu Poodří, dotace 452 tis. Kč

Genoservis, a. s. – Řešení odpadového hospodářství v CHKO Poodří – aplikace kejdy, dotace 945 tis. Kč

Obec Bartošovice – Zámecký park v Bartošovicích, centrum oddechu a relaxace, dotace 480 tis. Kč

Občanské sdružení Bayerův odkaz – Komunitní centrum - klášter Blahutovice, místo veřejného přístupu na internet, veřejné knihovny a zázemí pro turisty, dotace 332 tis. Kč

Předložený návrh Místní akční skupinou Regionu Poodří byl Hodnotitelskou komisí a Řídícím orgánem MZe schválen. Souběžně probíhala kontrola ex-ante za účasti zástupců MAS a ZAPÚ. V současnosti se projekty nacházejí před podpisem rozhodnutí a limitky. Všechny investiční akce musí být ukončeny v termínu do prosince 2005.

Grantové schéma Jednotný komunikační styl 2004, program MSK

Do středy 16. března byl termín pro předložení žádostí v rámci grantového schématu Jednotný komunikační styl 2004, programu Společný regionální operační program, priorita: 4. Rozvoj cestovního ruchu, opatření: 4.2 Rozvoj infrastruktury pro cestovní ruch, podopatření: 4.2.2 Podpora regionální a místní infrastruktury CR. Region Poodří jako zpracovatel a nositel projektu předložil žádost s názvem „Za poznáním Moravského Kravařska“ v rámci činnosti a aktivit Destinačního managementu Moravské Kravařsko. Výstupem projektu je publikace o 66 stranách včetně obálky a příloh, kdy mikroregionům a městům jsou věnovány 2 strany, obcím 1 strana. Publikace je navržena ve vydání 7 000 ks ČJ+AJ a 3 000 ks PJ+NJ. Dalším výstupem bude propagační leták A4 v mutaci ČJ+NJ pro každou obec, což v rámci

Holiday World Praha

Dovolená a Region 2005

Moravského Kravařska představuje 39 obcí. Celkové náklady projektu jsou 1 125 tis. Kč s požadavkem a dotací 1 012 500 Kč a spoluúčasti 112 500 Kč partnerů projektu. Tato částka představuje 1,50 Kč na občana regionu Moravského Kravařska. V rámci činnosti turistického regionu Moravského Kravařska spolupracuje Mikroregion Bílovecko, Mikroregion Odersko, Region Poodří, Město Fulnek, Příbor a Studénka.

Vzhledem ke skutečnosti, že v rámci tohoto kola výzvy nebyly vyčerpány všechny finanční prostředky, vyhlásil Moravskoslezský kraj dne 9. května 2005 2. kolo výzvy s termínem předložení žádostí do 7. července 2005. Region Poodří společně s Městem Studénkou a dalšími partnery projektu – ČSOP Studénka, SEPŠ, o. p. s. Studénka a Správa CHKO Poodří zvažuje možnost účasti s projektem „Vítejte v Poodří“, jehož nositelem by byla Místní akční skupina Regionu Poodří. Projekt by byl zaměřen na přírodní a historické dědictví Poodří, atraktivitu, zajímavosti a služby návštěvníkům. Výstupem by měl být prezentační materiál ve formátu A5 a informační CD, vše v jazykových mutacích - ČJ, PJ a NJ.

Využití měřiče okamžité rychlosti „radaru“ obcemi Regionu Poodří

V pondělí 11. dubna bylo po zimním období zprovozněno zařízení na měření okamžité rychlosti, jinak řečeno, radaru. Toto zařízení bylo zakoupeno v roce 2004 za finanční podpory Moravskoslezského kraje. Prvním, kdo využil možnost zapůjčení zařízení v roce

2005, byla obec Vražné. Dalšími zájemci byly obce Suchdol nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Kunín, Bartošovice, Skotnice, Velké Albrechtice, Mošnov, Šenov u Nového Jičína, Albrechtický a Pustějov v termínu do 27. června 2005. Na základě zkušeností v terénu lze konstatovat, že využívání radaru má vliv na chování řidičů. Při překročení rychlosti je evidentní okamžitá reakce řidiče, zpomalení jízdy. Vzhledem k zájmu členských obcí svazku o zapůjčení radaru nemá Region Poodří nyní prostor k zapůjčení zařízení přírodním dalším zájemcům.

21. května 2005 – „Otvírání Poodří“ a „Pooderské koštování“

V letošním roce se uskutečnil již 4. ročník této akce, která získává na své popularitě, což lze dokladovat účastí, která byla v letošním roce odhadnuta na 700 návštěvníků a potěšující je skutečnost, že se návštěvníci každoročně vracejí.

Na základě obecních kol o nejlepší pálenku bylo do regionální soutěže o pooderského krále dodáno 14 vzorků slivovice, 11 vzorků hruškovice a 14 vzorků jablečnice. Degustační komise byla složena z delegovaných zástupců obcí a pravidelných hostů: Josef Jalůvka, inventář a pravidelný účastník, Pavel Hrnčíř, poslanec, Kateřina Konečná, poslankyně, Karla Sekaninová, SEPŠ, o. p. s. Studénka a mnoha dalších. Někteří významní hosté měli další povinnosti a akci podpořili svou osobní účastí odpoledne: RNDr. Libor Ambrozek, ministr ŽP, RNDr. Jitka Seitlová, senátorka, Pavol Lukša, náměstek hejtmana MSK.

A jak dopadlo hodnocení a soutěž o pooderského krále v jednotlivých kategoriích:

Slivovice:

1. Rostislav Gašper, obec Kujavy
2. Václav Pavlík, obec Albrechtický
3. Miloslav Petřvalský, obec Bartošovice

Hruškovice:

1. Patrik Sadílek, obec Jeseník n/O
2. Jiří Vrátný, obec Skotnice
3. Jaroslav Loukota, obec Kunín

Pooderské koštování

Jabkovice:

1. Lubomír Nenička, obec Mošnov
2. Josef Šimíček, obec Skotnice
3. Miroslav Kabuďa, obec Sedlnice

V prostorách zámku a zámeckého parku probíhal doprovodný program. Návštěvníci měli možnost shlédnout výstavu z činnosti Regionu Poodří, prezentační výstavu fotografií z publikace *Opomíjené klenoty*, drobné sakrální stavby v Poodří, Bořivoje Teichmanna, výstavu historických zbraní a výstroje pluku vojenské historie Rittberg-Kaunitz z Nového

Otvírání Poodří

Jičína a výstavu obrazů z Poodří spolku Mlejn z Ostravy. V zámeckém parku vystupovala country kapela Trhanci, byly zde ukázky uměleckého kovářství, prezentace prací ZÚŠ ze Studénky a Střední soukromé umělecké školy AVE ART z Ostravy.

Otvírání Poodří bylo v letošním roce podpořeno aktivitami Greenways včetně projektu „Léto na Greenways“ a to vše za účasti zástupců Greenways z Polska.

11. června 2005 – „Hry bez venkovských hranic“ v Suchdole nad Odrou

Obec Suchdol nad Odrou převzala zástihu nad organizací 7. ročníku Her v roce 2005, které byly organizovány ve stylu country a večer pokračoval country zábavou se skupinou SMEČKA. Letošních Her se celkem zúčastnilo 14 členských obcí svazku: Albrechtický, Bartošovice, Bernartice n. O., Bílov, Jeseník n. O., Kateřinice, Kujavy, Kunín, Mošnov, Petřvald, Pustějov, Suchdol n. O., Trnávka a Velké Albrechtice, což bylo nejvíce za dobu pořádání.

Celé odpoledne se neslo v duchu olympijské myšlenky: „Není důležité zvítězit, ale zúčastnit se“. Jednotlivá soutěžící družstva nastoupila na hrací plochu v průvodu, kdy v čele byli jezdci Pony Expressu na koních a každé družstvo mělo svého patrona s cedulí a názvem obce, vlajkonošem a na závěr průvodu

nastoupili rozhodčí. Oficiální zahájení 7. ročníku Her provedl starosta Ing. Miroslav Ondračka. Následně proběhl slib rozhodčích, soutěžících a info o protestech a kaucích. Pak již proběhly soutěže v netradičních disciplínách:

„Přímo k cíli, kdo dál“
 „Rodeo“ – elektrický býk
 „Rytířské klání“
 „Pozpátku kupředu“
 „Plavu si ani nevím jak“
 „Výlov rybníka“
 „To nejtěžší nakonec“

V přestávkách vystoupil mistr Šín, diváci zhlédli ukázkou práce kynologů, vystoupení lukostřelců, přepadení dostavníku – Pony Express.

Tak jako každý rok se soutěže neobešly bez protestů. Soutěžící družstvo, člen družstva v zápalu boje o nejlepší výsledek opustí olympijskou myšlenku a chce vyhrát. V letošním roce vše rozhodla poslední disciplína „To nejtěžší nakonec“ – vážení soutěžících družstev a přepočítání na body, 1kg = 1 bod. Tato disciplína zamíchala pořadím a ne všem se to líbilo. Během dne všichni bojovali o nejlepší výkony, výsledek a nakonec má neúměrnou výhodu to nejtěžší družstvo. Jde ale přece o recesi a skutečnost, že jsme schopni něco takového zorganizovat, zúčastnit se. Hry se stávají tradicí a navštěvovanou akcí k pobavení soutěžících a diváků. A nelze opomenout způsob prezentace pořadající obce a Regionu Poodří.

Rovněž v letošním roce byl předán „štafetový kolík“, který opravňuje jeho držitele k uspořádání Her v roce následujícím. O pořádání 8. ročníku projevil zájem dvě obce – Albrechtický a Petřvald. Poctivým kláním, výběrem ze dvou obálek, bylo pořádání 8. ročníku „Her bez venkovských hranic“ přiděleno obci Petřvald. Hry se uskuteční v neděli 18. června 2006 v Petřvaldě. Obec Albrechtický projevil zájem o pořádání 9. ročníku v roce 2007.

Příspěvek není výčtem všech aktivit Regionu Poodří v I. pololetí letošního roku. Jde o akce, které mají regionální význam nebo o akce, které jsou tradiční. Nutno zde zmínit ještě přípravu stolního kalendáře Moravského Kravařska 2006. V neposlední řadě svazek aktivně vystupuje při aktualizaci a zpracovávání rozvojových dokumentů ve vztahu k rozvoji venkova, udržitelného života na venkově a k rozvoji cestovního ruchu a venkovské turistiky.

Závěrem mi dovoluji, abych vás seznámil s milou skutečností - nástěnný kalendář „Regionem Poodří 2005“ byl na 9. ročníku národní přehlídky propagačních materiálů (výstavě TOURPROPAG), který se konal ve dnech 24. – 25. května 2005 v Písku, ohodnocen cenou odborné veřejnosti v kategorii kalendářů.

Ing. Oldřich Usvald, místopředseda Regionu Poodří

Nové knihy

Povodí Odry

Otto Brosch

Publikaci, která představuje vodní hospodářství na severní Moravě a v české části Slezska tak, jak se vyvíjelo od svých začátků, vydal v roce 2005 v Nakladatelství ANAGRAM s.r.o. z Ostravy státní podnik Povodí Odry.

Reprezentativní vázaná kniha formátu A4 má 323 stran a množství barevných a černobílých fotografií, map, nákrešů a plánů. Z obsahu uvádíme názvy hlavních celků do kterých je publikace členěna: Území povodí Odry v průběhu dějin, Přírodní poměry povodí Odry, Úpravy vodních toků a důvody jejich provádění, Hospodaření vodou, Přehrady – údolní nádrže, Povodně, Splavnění Odry a Ochrana vod před znečištěním. Text je v závěru doplněn seznamem základní literatury, pramenů a zeměpisným rejstříkem.

Vlastivědný zpravodaj Oderské vrchy

(ročník XX./2005, č. 1-2)

Základní škola ve Spálově, která letos dne 14. května 2005 oslaví 60. výročí svého trvání v budově bývalého zámku.

Foto: J. Petřek, květen 2005

Ročník XX./2005, č. 1-2

14. května 2005

Oderské vrchy

VLASTIVĚDNÝ ZPRAVODAJ

SPÁLOV 2005

je tematicky věnován 60. výročí založení Základní školy ve Spálově. Oslava výročí se konala 14. května 2005 a proběhlo při ní odhalení pamětní desky Františku Šustkovi na budově školy.

Z dalších příspěvků v dvojčísle: Ke svobodě na Spálovsku (Rudolf Mík, J. Šustková), K pověsti o Bílém městu (PhDr. Ivan Krška), Rodina a národ, pokračování kalendáře pokrokového učitele a vlastence Vilibalda Ševčíka z Luboměře, Průběh počasí v roce 2004 v oblasti Oderských vrchů (Ing. Josef Vlček) a Rodopisná kronika a Záznamy událostí na Spálovsku.

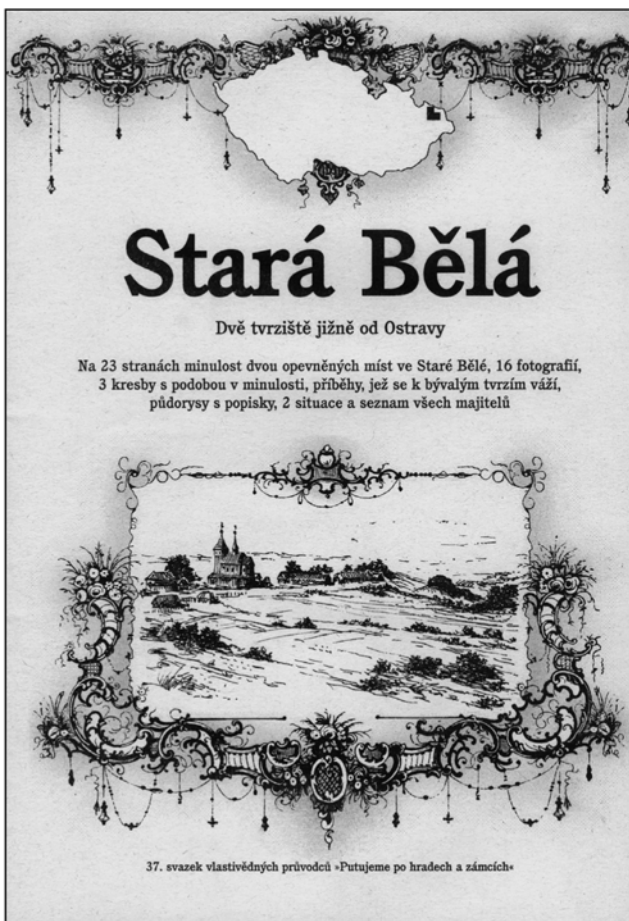
Stará Bělá. Dvě tvrziště jižně od Ostravy

Ladislav Juroš

V řadě vlastivědných průvodců „Putujeme po hradech a zámcích“ vyšel titul věnovaný Staré Bělé, dříve samostatné obci, dnes součástí Ostravy.

Jsou v něm popisována dvě zaniklá drobná tvrziště, která se nacházela přímo ve vsi poblíž hřbitova a na jižním okraji obce u lesa Palesku. Text shrnující stručně historii Staré Bělé je doplněn pokusy o rekonstrukci tvrzí, nechybí fotodokumentace obou míst a situační plánec obce. V závěru jsou uvedeni majitelé starobělského léna, půdorys obou tvrzišť i pověsti, které se k nim vztahují.

Vkusně řešenou, černobílou brožurku o 23 stranách vydalo v roce 2005 nakladatelství Beatris a k dostání je například v informačních centrech za 19 Kč.

*Jak dlouho skřivánek před Hromnicemi zpívá,
tak dlouho po nich bude mlčet*

Na Hromnice – skřivánek přes hranice.

*Na Hromnice musí skřivánek vrznout, i kdyby
měl zmrznout.*

*Jak dlouho skřivan před Hromnicemi vrzá, tak dlouho
po nich zmrzá. (Hromnice, 2. únor)*

*Na svatého Matěje lidské srdce okřeje, slunce pozře
závěje, nad polem si skřivan zapěje (24. únor)*

V únoru když skřivan zpívá, velká zima potom bývá.

Pták roku 2005 – SKŘIVAN POLNÍ

Je název drobné brožurky věnované tomuto pěvci, která čtenáře seznamuje nejen s jeho biologií, ale i s možnostmi, jak je možné skřivanovi pomoci a nechybí ani kapitola věnovaná jeho kulturním odkazu a pranostikám

Součástí brožury je plakát Zemědělská krajina – místo pro život se vyobrazením několika ptačích druhů, kteří obývají toto prostředí.

Autor textu: V. Zámečník

Kresba na titulní straně: J. Hošek

Vydala Česká společnost ornitologická ve spolupráci s Vogelbescherming Nederland, Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR, Českým svazem ochránců přírody, Ministerstvem zemědělství ČR, Ochranou fauny ČR, Českomoravskou mysliveckou jednotou a za finančního přispění členů ČSO v Praze 2005.

Skřivan polní patří mezi druhy, které mají v naší přírodě i v naší společnosti významné místo, proto žádného milovníka přírody nemůže nechat chladným fakt, že i tomuto pěvci hrozí nebezpečí. Po staletí dělal věrného společníka nejen zemědělcům pracujícím na poli, ale všem, kteří vyrazili do přírody za odpočinkem a odreagováním. Snad i v budoucnu bude taková procházka vždy doprovázena vytrvalým „nebeským“ zpěvem skřivana.

CD Proskovice je dědina...

Soubor Ondřejnica v písniích Františka Lýska

V tym proskovskym černym lese (rozverná z Krmelína), Tanec z Košatky (místní podoba figurálního tance „Tanec“), Proč kalinko v struze stojíš (dívčí z Krmelína), Hnalo děvča krávy (starodávny z Krmelína), Měla sem holubka (starodávny z Proskovic), Běži voda z javora (starodavny z Proskovic), Ja sem maly dratěníček (figurální tanec Dráteník ze Staré Bělé), Ja sem děvče jako lusk, Roztrhana chalupa (dvě žertovné z Petřvaldu a Krmelína), Nechod' synku (milostná z Hukvald), V tym petřvaldskym dvoře (starodávny z Petřvaldíku), Řikaj děvča očenaš (mládenecká z Lubojat), Lepší je na vojně (vysloužilecký popěvek z Bartovic)...a ještě další písně z Poodří (celkem 26 s Prologem) v celkovém čase 54:25 min připravil Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica (zal. Eliškou Krejčíčkovou r. 1977 ve Staré Vsi nad Ondřejnicí) jako ozvučení sbírky „František Lýsek: Písně z Lašska“.

Natočeno ve studiu Českého rozhlasu Ostrava 26. – 28. 11. 2004.

Hudební režie: Pavel Rokyta. Zvuková režie: Ivo Roubal, Stylton. Text: Marie Majerová. Foto: Kamil Šperlín (primáš), Vladimír Černošek. Grafická úprava: Miloš Miczko, OLM Studio. Stylton, OSA, SME.

MORAVIAN Historicko-vlastivědná společnost v Suchdole n. Odrou

AKCE NOVÁ STŘECHA

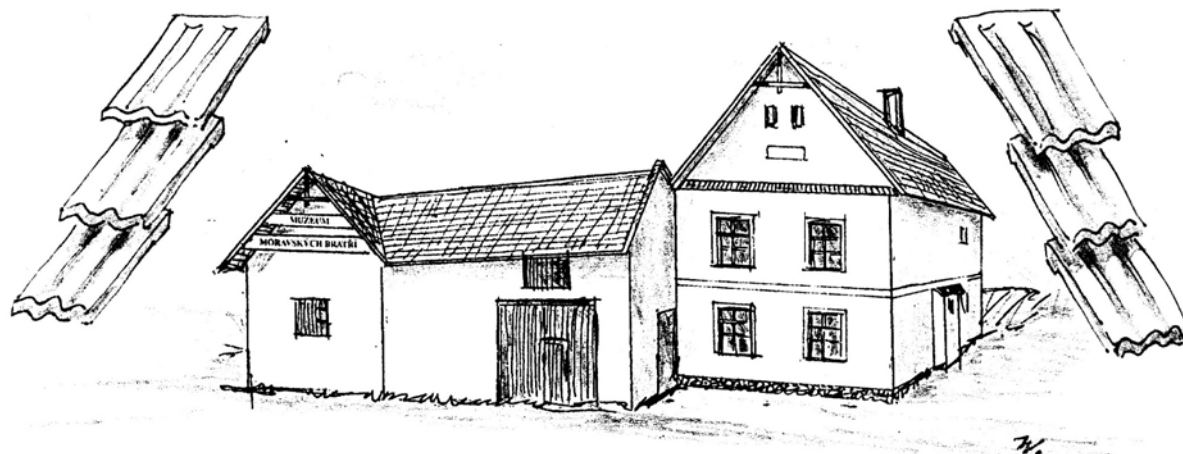
Vážení přátelé, pomozte muzeu Moravských bratří shromáždit 90 000 Kč
na další etapu budování muzea

zakoupením střešní tašky

1 ks za 500.- Kč

přispějete na základní vklad, který je potřeba shromáždit,
za účelem získání grantu od Evropské unie ve výši 900 000.- Kč
na stavební úpravy v r. 2005.

- překrytí hospodářské části objektu muzea novou krytinou
- přebudování seníku na expozici o misijní činnosti Moravských bratří ve světě
a na expozici o zemědělských usedlostech na Kravařsku v každodenním životě
- úprava prostoru nad vjezdem na obměnitelnou expozici

Váš sponzorský dar a Vaše štedrost nebudou zapomenuty!
Vámi zakoupené tašky budou opatřeny jmény dárců a viditelně umístěny v podstřeší,
kudy se bude procházet do výstavních prostor.
Dárci obdrží výtvarně řešené osvědčení.

Sponzorský dar můžete zaslat na účet u ČSOB, a.s. Nový Jičín, č.ú. 194 991 606/0300,
složenkou, nebo osobně předat pokladní Moravian:
Jana Poštová, Malá Strana 517, 742 01 Suchdol n. Odrou.

Na přání bude vystaveno potvrzení pro daňové účely.
DĚKUJEME.

MORAVIAN
HISTORICKO-VLASTIVĚDNÁ SPOLEČNOST
SUCHDOL N. ODROU, CZ

